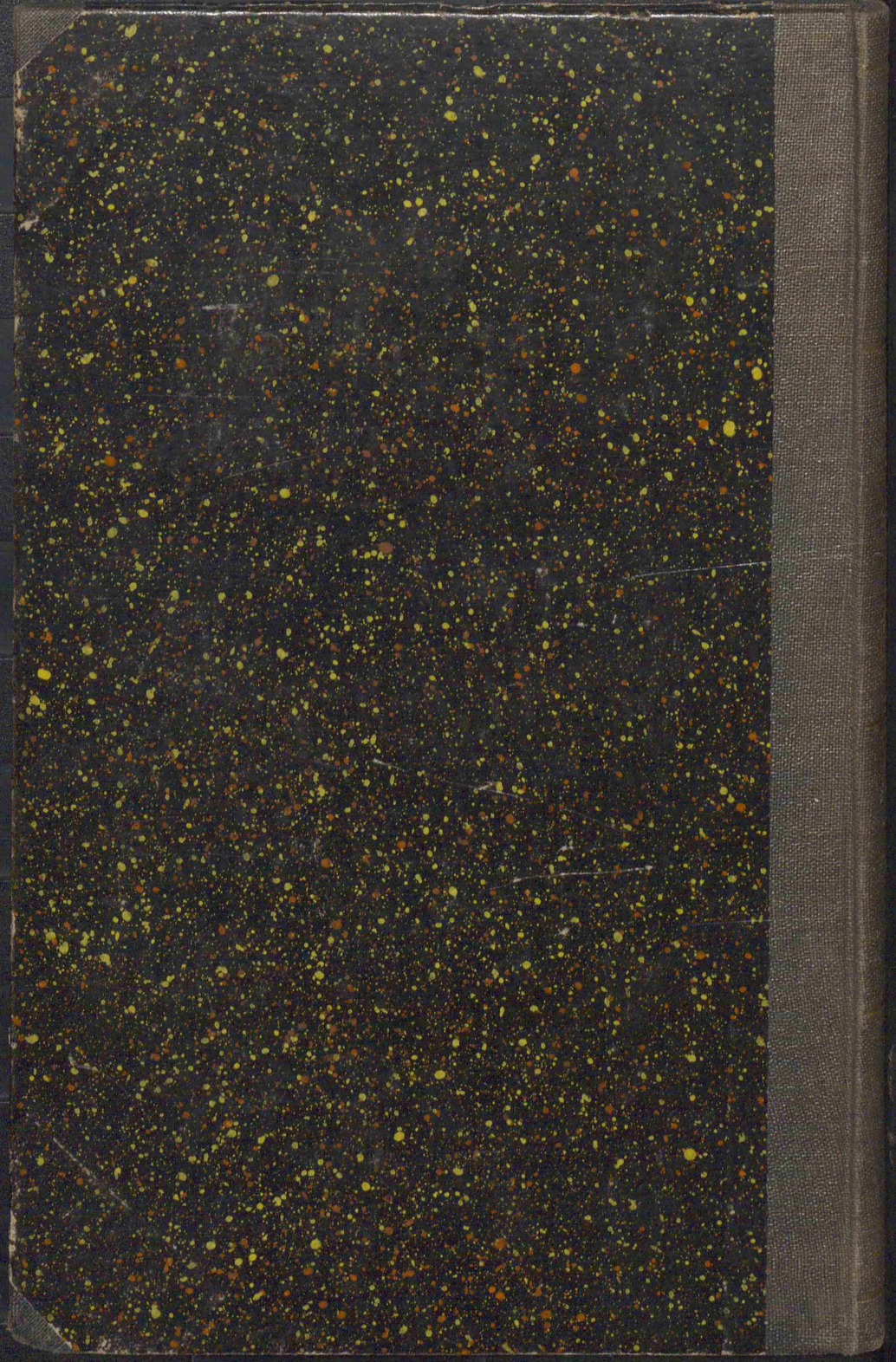

B

295.

THE
MUSEUM
OF
COMPARATIVE ZOOLOGY
AND ANATOMY
OF
HARVARD UNIVERSITY

A decorative rectangular border with ornate, symmetrical scrollwork and floral motifs at the corners and midpoints of the sides.

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 295.

CHOFES MATMONIM

SIVE

ANECDOTA RABBINICA

CONTINENTIA

- I. R. Scherirae Gaonis epistolam.
- II. Varias R. Salomonis Jizchaki (Raschi) quaestiones.
- III. Librum Ibn Esrae Chai ben Mekiz correctum illustratum studio beati R. Wolfii Heidenheim.
- IV. Fabulas LXX syriacas.
- V. Carmen liturgicum R. Isaaci bar Jehuda ibn Giat cum commentario R. Simeonis ben Zemach Duran.

Quae omnia e cod. ms. vetusto primum edidit et notis illustravit

BERL GOLDBERG.

חפש מטמונים.

הוא קבוץ

דברים יקרים ועתיקים לחכמי ישראל הקדמונים.
הוציאם לאור ע"י הרפוס, עם הערותיו והערות שאר אנשי מדע

ס"ז

בער גאלדבערג

מילדי פולין.

אם הבקשנה בכסף וכמטמונים תחפשנה אז הבין
יראת י"י ודעת אלהים המצא (משלי ב' 7).

חוברת ראשונה

BEROLINI, MDCCCXLV.

SUMTIBUS GUSTAVI BETHGE.

אלה המה הדברים אשר באו בתוך החוברת הזאת :

- א** תשובות רש"י ורבותיו (מועתקים מכ"י על קלף ישן) :
- ב** תשובת רב שרירא גאון הנודעת בשם כיצד נכתבה המשנה (כנ"ל) :
- ג** חדת מוסר נקראת חי בן מקיץ להוראבע מוגהת ומבוארת מהחכם המנות ר' וואלף היידנהיים ו"ל מצאתיה בכתב ידו :
- ד** משלי מוסר בלשון סורי לגאונים הקדמונים (מועתקים מכ"י קלף הנל) :
- ה** הערות ותקונים בתשובות רש"י ורב שרירא מאת מביא לבית הדפוס :
- ו** שיר אשר אשש לגאון קדמון ר"צ גיאות ובאור עליה מגאון רשב"ץ דוראן נעתקו ממחזור כ"י אלגיר :

ה ע ר ה :

הנה משלי מוסר בלשון סורי אשר מצאתים בכ"י קלף יתפלא עליהם. כל רואה יאורחם, וכל משכיל על דבר יודה כי מעשה ידי חכמי קדם המרה, ומי יודע אם לא המה שארית פליטה ממשלי שועלים לרבי מאיר, או לבר קפרא אשר נזכרו בתלמוד והיו מסורים להגאונים הקדמונים מפה אל פה, ואני בעניי מבלי דעת לשון סורי או ארמי יראתי לגשת אליהם, כי איכה יהיו לבאר מאיש אשר כמוני, ועוד לא אלמן ישראל מחכמים גדולים וטובים ממני אשר להם המישפט, לתור אחר הדברים האלו מבטן מי יצאו, והמה יגידו לנו תעלומות חכמה, ולי לצדקה רחשכ כי הצלחתים משיני הומון, ולא יהיו עוד לברות לרמה ורזולעה סלה :

המביא לבית הדפוס

Dem
Berliner Kultur = Verein
zur
Beförderung
von
Kunst und Wissenschaft
in
Israel,
aus innigster Hochachtung gewidmet
von
B. Goldberg.

Hochgeehrte Herren!

Auf kurze Zeit verlasse ich das Gebiet der Wissenschaft, welcher bis jetzt meine Arbeiten, trotz ihrer Geringsfügigkeit doch in so hohem Grade von Ihnen anerkannt, gewidmet waren, um Ihnen eine kleine Sammlung beachtungswerther Schriften antik-literarischen Inhalts, die ich der Vergessenheit entzogen habe, zu übergeben.

Wenn diese Ueberlieferungen sich der öffentlichen Anerkennung erfreuen sollten, so wird dies der Wichtigkeit jener alten Ueberreste für die jüdische Literatur und dero Bereitwilligkeit bei der Förderung wissenschaftlicher Bestrebungen zu verdanken sein.

Möge es Ihnen, hochgeehrte Herren, bei Ihrem unablässigen Bemühen um die Hebung Israels auch fürder nicht an Kräften und Mitteln fehlen, und nehmen Sie vorliegendes Büchlein als ein Zeichen

der aufrichtigsten Dankbarkeit
vom Herausgeber.

Berlin den 18. November 1844.

אמר המביא החוברת הזאת לבית הרפוס, הנה כי כן ארחות כל
 חובר חברים מחוכם, להניד בראשית מחברתו את קרותיו ותולדות
 ימי חייו, ואיכות חבורו, ואמרתו אעשה כן גם אני ואספר תולדות
 ימי חיי ואיכות החוברת הזאת. איש עברי אנכי מארץ פולין, שמה נולדתי,
 שמה נודלתי, על האדמה הזאת כלו מימי חיי ארבעים ושנים שנה,
 ימים רבים המה לאיש עברי אשר כתבונה לבו יחפץ, ועל אדמה
 הזאת יגור, להיות בהם שבע רוגו ועשיר תלאות, ועתה כשנתיים במדינת
 פרייסען ובעיר ברלין אנכי, הוּא העיר ברלין אשר כל איש ואיש מכני
 ישראל אם יגור באשר יגור, אך אם רוח חכמה נוספה בקרבנו, נוכח
 העיר הזאת פניו נשואות, והיו עיניו ולבו שם כל הימים. גם זכר חכמיה
 לברכה בקרב ישראל יהיה, כימי שם ישראל על הארץ, ועתה איכה
 אהיה בתוכה כעצל טומן יד, ואתענג בראות עינים לבד על כל מחמדיה
 אשר בקרבה? ע"כ כאשר מצאתי בבית אחד מנכנדי העיר הזאת
 ומיקריה (הוא החכם הנודע לשם ולתהלה כמוהר"ר ירמיה היינעמאן)
 קובץ כ"י יקר על קלף ישן כולל אגודת דברים גדולים וטובים לחכמי
 וגאוני ישראל הקדמונים אשר עוד לא יצאו לאור עד היום, ורוח נדיבתו
 סמכתני להעתיק מהם דברים כרצוני, או הרימותי מהם חרומה לי"י
 ולישראל עמו, וזאת היא החוברת אשר אנכי נוהן לפניכם היום קוראים
 נעימים, עם הערותי אשר הערותי בקצת הדברים בעניי. גם החכם
 הנודע לטוב, ולתהלה שמו בפי כל, חד מבי דינא רבא פה ברלין הוא
 כמוהר"ר יחיאל מיכל זאקס נ"י, היה לי לישועה, כי מסר לי דבר
 יקר לגאון קדמון מועתק מכ"י הלניר יקר אשר ת"י, וקראתי שם החוברת
 הזאת חפש מטמונים, כי יקרים המה ממטמונים וכמטמונים חפשתים,
 ועוד ידי נטויה, אם אהיה בחיים להוציא לאור מטמונים כאלו כהנדה
 וכהנה :

והנה עשור במילין לא אוכל, מבלי הזכיר לטוב את החברה הנכבדה,
 ויחידה בישראל, דורשת טוב לעמה ומפיצה חכמה בישראל היא הנודעת
 בשם קולטור-פער איין פרה, כי לולא היתה בתומכי נפשי ימי שכרתי
 פה ברלין, כי אז לא יצאו דברים האלו לאור, וכל חכם לב כי ישמח
 בהגלותם, לאנשיה לבד תודרה יתן, גם שם הוחנתי דהיקר ישיש ונכבד
 כ"מ א"י והו זילבערמאן מניישטארט אשר בצלו ישבתי ימים רבים
 מימי מגורי בפולין, וזכר לטוב ולברכה בקרב הארץ יהיה, והנה עוד זאת
 אספרה נגדה נא לכל עמי כי כל הדברים אשר העתקתיים מהם
 והוצאתים לאור פה לא ננעתי בהם לא הוספתי ולא גרעתי בהם, אך המראה
 מקומות לבד במקרא ותלמוד הוספתי בעניי, והערותי העמדתי בקצה
 החוברת, ואך שנים או שלשה הגהות לבד הוספתי בחוברת ובסוגר באו,
 והיו לצדן אלה דברים המעטים אשר אדבר לבני ישראל היום יום
 ו' עשק לסדר ואשלחה להניד לאדוני למצוא חן בעיניך ח"י לחודש כסלו
 תר"ה לפ"ק פה ברלין .

תשובות רבינו שלמה בן יצחק [רשי].

אליך שורק הנטועה בקרן בן שמן מבחר קרוחיות ועטולית כולה זרע עלי עין פאורות שלחתי ותרשש שרשים למלאות ארץ נמישוחך באו עברו ים באבי אביך עמדת לא החרת בריבוחך זרע הקודש בם ואשכולתיך הבשילו ענבי שמחת מלך ואחות מרעיו ורהסך נסך שכר טעמך עמך וריחך לא נמר אין זרק גיר והנה לא צרך מאתי אני עץ חולת האוחז אשר בנות עץ החיים שתול על יוכל חמסי וקבלי על קני היאורים אשר השיגוך במחפת שוא אל צמתי כי רחבה ואל ענפיו כי רחבות ואל חורשי כי מצל ואל קמתי כי גבהה השיאוך יכלו לך ליגעך להלאותך לצורלי שורשי אין וענפים לא המה וקומה לא כן ופרי לא נמצא עדי לא עוררנו בהנעת יונקתו ושלוח קצירך והרגותנו לעלות להיוודע שרשי המעט ויובש וכמש עלי האות פרי אל אשר לא נודע ויום הורה נצרת אל עון החיים בין משאבים אשר עליו תצאנה היוצאות לשאוב הפכין הגלילין והחביונות אל עין ננים נוולים מן לבנון ומה זה נשאר לכוף שרשיך הטובים ולשלוח עליוחך להשקות אותן מערגות מטע עין רוגל הניתן לכביסה רפוש ודלוח לא עבר עליו לשקוע מימיו ולהציל עבדו מרגש מרפס ומדלח רגל אדם ולו הואלת לישב לו על יד נהרותיך וינקי רבי קטפוך מים הגדול אשר כל הנחלים אליו ילכו כי עתה תבא לך אשר שאלתו והאמר אך תוהו כליתי כחי כי חמצא עלי כמשים ופריי נד וטעמו טפל הנה מקור מים חיים לא מצאו לך ומדו ימצאך מקור אכזב ונחל יבש יגיעוך וינקורזיו ולא ינאוך וארץ ככול תקרא להם הנני החתום צעיר עם הנקוב על ספר משיחת החבר המשלשל ברחוקות ממולאים בתרשיש פו וישפדו משוכצים אופיר במלואותם אשר נקב ר' נתן ב"ר מכיר בר' מנחם ב"ר מכיר הנודע במקומו אמת נודע לטוב ומימיו אנו שוחים ופריו לחכנו מתוק והוא גועו לא החליף לא סגסג עליו לא המיר פריו און שמעה אשרתרו עין ראתה תעידהו הולך טוב עם השם ואנשים כלול ככל במקרא ומשנה תלמוד הגדה ופיוט הנני עומר עמרת שלום ואמת תבואהו ברכת טוב ושלום מאשר ברכתו שלום שאילורזיו הגיעו לידי ורגו לבי בהן כי קדמני בהן בדברים אשר לא

הגיתי בהן לפני מלמדי כי חסר לחם ועדי לבוש ורחיים בצוואר שמשתי לפניהם וימי כלו אצלם ומאשר שבתי פרה לא עמדה לי שעה להקביל פניהם מאכל לחש וקשה חוש מאחת זה לי עשרים וחמשה שנה ראיתי באיגרת חביבי ששמע בהם דברים רבים ולא ישרו לי ומה תשירנה דברי חרל שיחים וקט ושחים את אשר יסרוני כליותי ואף אם יגורתי ליבוש את אשר עם יועצני לא אכחד ואם חפץ בי ורחש לבי דבר טוב יקחני חביבי אליו אך אם אולי אקדר באחד הרין בחרירת סדקות יוסיף הוא לחצוב לסתת בהן וירחיב די שער איתן לבא וממנו וממני יכוננו יחד:

א ששאל ברכת מגן מפני מה לא התחילו בהחלטה בפירוש מעין חתימתה מגן לא על שם מגן יסודה כי אם על שם כל האכות כולן כמו ששנינו (ר"ה ל"ב ע"א) מנין שאומרים אכות שנאמר הכו לי"י בני אלים (ההלים כ"ט א') והתימרה באינו הראשון לבדו כמו שהבטיחו אוהבו אמר ר' שמעון בן לקוש (פסחים קי"ו) מאי דכתיב ויאעשך לגוי גדול (בראשית י"ב ב') זה שאומרין אלהי אברהם ואברהם זה שאומרין אלהי יצחק ואגדלה שמך זה שאומרין אלהי יעקב יכול יהיו חותמין בכולן ת"ל והיה ברכה בך הורמין ולא ככולן לפיכך החלטה הוצרכה להוסיף בדבר השווה לכל האכות לקיים מה שנאמר הכו לי"י בני אלים וסופה שהובטח לו לבדו יסודו בו דבר העומד בו לבדו :

ב וששאל מה ראו לקבוע זמן שאילת מטר בששים בתקופה בגולה נראה בעוניי לפי שזמן הזרע שני חדשים כמו ששנינו (בבא מציעא ק"ו) חצי תשרי מרחשוון וחצי כסלו זרע וכו' ר' יהודה היה מונרה מתחלת תשרי וארץ ישראל שהיא ארץ גריר אין גשמים קשין לה בשעת הזרע וקבעו שאילתן בשעה שאינה קשה לעוברי דרכים בבל שהיא לחה ומטונפת גשמים קשים לה עד כלות הזרע לפי שהרגבים מדוכקים מעכבות את החריש והכיסוי שצריך עפר דק ותיחוח ותנניה ירד לגולה וראה אותן נוהגין מנין ימי הזרע מתחלת תשרי של חמה שהוא יום התקופה וכלים לששים יום (תענית י').

ג וששאל מה ראו שלא להקדים ושלא לאחר ודקדקו כיום ששים יום שאחריו חוק הנוהג בישראל צריך להיות לו יום קבוע שלא יהיו אלו עושין כן ואלו עושין כן משום לא תתגורו לא תעשו אגודות אגודות ונחלקו רב ושמואל (תענית י' ע"א) על מנהג הראשונים באיזה יום קבעו והלכה כשמואל :

ד והמלך המשפט שהוקשה בו שהיה לנו לומר מלך המשפט גם אני הוקשתי בה זה שנים רבות ואומר לי לבי שהגרסא לפי מרוצתם

שגו להרגיל בנירסת המלך הקדוש עם המלך המישפט אך שלא לשנות מנהג הראשונים יש לנו לסמוך על כמה מקראות שדברו בלשון זה בספר יהושע ויהי בנסוע העם מאהליהם ורחארוון הברית (יהושע ג' י"ד) ואין לנו לומר שהארוון עצמו ברית אלא הלוחות שבו כמו שקראוהו בכמה מקראות ארון הברית ארון העדות ובספר מלכים ויקצץ אחו את המסגרות דהמכונות (מלכים ב' ט"ז י"ז) [ומתרגמין] ית גרנפי בסיסיא ובספר ירמיה כל דעמק הפגרים והרשן (ירמיה ל"א מ') כמו עמק הפגרים ואת המובח הנחשת (מ"ב ט"ז י"ב) אשר לפני י"י ויהן ארז הספר המקנה (ירמיה ל"ב י"א) יתן חכיבי לבו וימצא הרבה לעורה :

ה ושאל מונין לזה ולזה (ר"ה דף ב') והוקשה לו שאנו מונין שנות בית הראשון על שנות מלכים ועל פיהם צרפנו שנות עולם ומי יאמר שלא מנו מקצתן שנה לאב ולבן? כשאמרו מונין שנה לשני מלכים לא אמרו אלא בשטרות שתקנו להם מלכות מפני שלום מלכות וכבודו וכה אמרו שהכותב שטר בתחלת השנה כותב למלך שהוא באותה שנה וכשמת ועמד אחר תחריו באותה שנה הכתב לכתוב שטר אחריו אינו מונה למלך המת מפני כבוד החי אלא מונה אותה ראשונה למלך העומד אבל הכתובים דקדקו בחשבונם בין בשני דורות שמאדם עד יציאת מצרים בין בשני מלכי יהודה והמצרפין את המנין לא על הכתובים סמכו שהרי יש מקראות הצריכין להדרש ואי אפשר להעמיד (אלא) על ידי מדרש הגון וכי אפשר לבן שיהיה גדול מאביו כגון אשר סך אמציהו ומלך עזיהו בנו בימיו ולא פירש במקרא והן ט"ו שנים שנבלעו שנות הכן בשל אביו והעמידום רבות מסודרי העולם על ידי שמיטין ויובלות שמונו שבעה עשר יובלות משנכנסו לארץ עד שיצאו ואע"פ שבטלו היובלות משגלו שבט ראובן ושבטים שבעבר הירדן מנו יובלות לקדש שמיטין ועל ידיהן עמדו על אמתות סך החשבון ועוד סמכו על המקרא שכת' בראש שנה בעשר לחודש ארבעה עשרה שנה אחרי אשר הוכרזה העיר (יחזקאל מ' א') ואם תחסר שנה או תוסיף שנה לא תמצא היובל בארבעה עשר לחרבן הבית ואף שבע שחלקומן המקרא הוה הוכרר להם וכל שכן שיש לסמוך עליו בחשבון השנים :

ך והא דאמר ר' שמעון בן לקיש (ר"ה דף ג' ע"א) כי משמש בד' לשונות אי דלמא אלא דהא והוקשה לו למה הפך הסדר ולא הזכירו כסדר שהן מתורגמין דהא אלא דלמא דאו לפי דברי שאילתו הבנתי שכך קבל כי מתרגם בתורה בתרגום אונקלוס בד' לשונות ופרשו לו ד' שאחוו המתרגמין בהם כי יקרא (דברים כ"ב ו') אי כי תאמר (דברים ו' י"ז) דלמא כי פתח (דברים ט"ו ח') אלא כי גוע אהרן (במדבר כ' כ"ט)

דהא וקשיא ליה אין סידורן כך כבר עברו עשרים שנה שאיני מפרשם
 בתרגומו של אונקלוס שהוקשתי בה למה לא מנה ארי בד ברם דלמא
 רובם מתרגמינן ארי כי יהיה להם (שמות י"ח) כד הוי להון כי
 צחקת (בראשית י"ח טו) ברם הייכת כי חרבך (ש' כ' כ"ה) דלא רתרים
 חרבך ועל המתרגם כי גוע דהא תוהא אני עליהם שאין להם לתרגם דהא
 מירת אלא אם כן אהזויאו כל כנישתא דהכי אמרינן אל תקרא ויראו
 אלא ויראו כר"ש בן לקיש שאם אתה קורא ויראו אין לשון דהא נופל
 על כי גוע לפי שאינו בא לתן טעם (אלא) על האומר למעלה הימינו
 לוטר מה טעם ויראו לפי שמת אהרן שעמוד ענן בא לרגליו אלא ישמש
 אשר כמו כי טוב העץ למאכל (בראשית ג' ו') ותרא אותו כי טוב
 הוא (שמות ב' ב') כי ברח העם (שמות י"ד ה') כי ברח יעקב (בראשית
 ל"א כ"ג) אף כאן ויראו כי מת אהרן ויבכוהו ואף כשיתרגמו ואתהזויאו
 תוהא אני עליהם מה חזו לשנות בו תרגום מהרבה כי שבתורה שהן
 כמותן באים ליתן טעם על שלמעלה כגון ויברך את יום השביעי ויקדש
 אותו לפי כי בו שבת (בראשית ב' ג') כי לא המטיר (שם ה') כי מאיש
 לקחה (שם שם כ"ג) כי שת לי אלהים (שם ד' כ"ה) כי מים על פני
 כל הארץ (שם ח' ט') כי בימיו נפלגה הארץ (שם י' כ"ד) כל אלה
 לשון דהא נפל עליהם ועוד הרבה כי פתח תפתח (דברים ט"ז ח') מה
 ראה לשנותו מהרבה כי שבתורה הבאין לסתור דבר העליון לאמר לא כן
 כי כן כגון כי צחקת (שם י"ח טו) לא כן אלא צחקת לא תשחחורה
 לאלהיהם כי אם הרם תהרסם (שמות כ"ג כ"ד) לא תכרוהו בריח כי אם
 מובחוחם תחזונו (שמות ל"ד י"ג) וכל כי הסמוך לאם כגון כי אם
 ברכתני (בראשית ל"ב כ"ז) כי אם בבא (שם כ"ב ט"ו) כי אם לפי דברי
 (מלכים א' י"ז א') כולם לשון אלא הם כמו כי פתוח וגם בכתובים
 לא על המלך לבדו כי אם על כל השרים (אסתר א' ט"ז) ומה ראו
 לשנות כי יקרא בלשון אם מרוב כי שבתורה שהם לשון חלוי שמא
 בא שמא אינו בא ככל אם שמקרא כי יגח (שמות כ"א כ"ח) כי יגוף
 (שם שם ל"ה) כי יקריב מכם (ויקרא א' ב') כי תשמע באחת שעריך
 [עריך] (דברים י"ג י"ג) כי הפגע (שמות כ"ג ד') כי יהיה לאיש (דברים
 כ"א י"ח) כי יקרא (שם כ"ב) ואומר אני שעל פי השמועה הזאת החזיקו
 לתרגמן כך אלא פירשו להם שאילו אי אפשר לשמש משמען אלא
 בלשנות הללו והזכירו אחר מהן לכל לשון וזהם אחווים וקבעום בתרגום
 ואני אומר כולן מתורגמין לשון ארי וכאשר יהפוך כי בלשון עברית כן
 יהפוך ארי בלשון ארמית ארבעתן ור' שמעון בן לקיש לא ללמד על
 שמוש בשמען לפשטן ולומר לך יש כי הבא ליתן טעם ויש כי לסתור
 דבר ולישב דבר ויש כי משמש לשון חלוי כמו אם אותם שהוכרח למעלה

ויש כי שהויה חמיה וסוף משמע שמושו ל'היות פן כגון כי תאמר בלבבך (דברים מ"ו) אם תדרוש ככל כי שבתורה לא יתחבר לו מקרא שאחריו לא תירא מהם אין נופל עליו לא לשון דהא ולא לשון אם האין נופל עליו לשון אם כי תאמר רבים לא תירא מהן הא אם לא תאמר תירא על כרחך פן תאמר רבים ותירא מהן לא תירא מהן וכן כי תראה חמור שונאך על כרחך בלשון פן משמש כמו לא תראה את שור אחיך (דברים כ"ב א') אף כן לא תראה וחדלת ואם תדרשנו לשון אחר לא תתחבר :

דבר יוצרינו כפטיש יפוצץ סלע יוצא לכמה טעמים ולעולם אין מקרא יוצא מידי פשוטו ואף כי תעבור את אלהיהם (שמות כ"ג ל"א) בלשון פן ישמש לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי פן רזעביד את וגומר ולמדנו מדבריו שהצריך לדרוש כי באחת מכל הלשונות דורש בו לשון הנופל עליו ועל דבריו סמכנו לדרוש בעמוד הענן שבא לרגלי אהרן באמרנו כי גוע בא ליתן טעם ולמדנו שהם נופלים על כי שתיים מהלשונות הללו הבא לדרוש זו דורש והבא לדרוש זו דורש וזוהי הכננו טעם של מחלוקת של בית שמאי וה' עקיבא במס' גיטין (דף ע"ז) בית שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בא דבר ערוה רבי עקיבא אומר אפילו מצא אחרת נאה הימנה שנאמר והיה אם לא תמצא הן בעיניו (דברים כ"ד א') שאינה נאה או מצא בה ערות דבר שיש אם במקום או כגון אם אברת חסידה ונוצה (איוב ל"ט י"ג) וכן כל אם הסמוכים לחמיהא הכמחנים אם כמכצרים הטובה היא אם רעה (כמדבר י"ג י"ט) הינהק פריא אם יענה שור (איוב ו' ה') ועוד למדנו שכי משמש תלוי ככל אם שבתורה ועל זו סמך רבי אמי לומר כל שבעה שהדיינין משבעין אוחה אין בה משום שבעת ביטוי שנאמר כי רזשבע מעצמה כלומר אם תשבע מרלא כת' אם תושבע או כי ישבעוהו ומדקשיה ליה כי וודאי לשון תעתיך הויה כמו כי תבואו אל הארץ (ויקרא כ"ג י') כי ירחק (דברים י"ב כ"א) כי רובא (שם כ"ב ח') דאי אפשר שלא תבנה וכי תאמרו מה נאכל (ויקרא כ"ה כ') עתידין אתם לומר כך ורוב כי שבתורה המשמשין מקום כאשר אף כאן כי תשבע והן שישבעך בית דין לכך הוצרך לומר וכדאי שמעון בן לקיש שיש כי משמעו לשון תלוי וכיון תשבע דהכא כי תלוי הוא ומעצמה קאמר וכן כי יקרא (דברים כ"ב) פרט למומן אם יקרא לפינך אם יקרה לפינך לשון מקרה בכל אלה לא דקדקתי מפי רבותי כי קל מהרתי בעניי לשמש אותם אך נתננו לב לישב חכמי ישראל דבר על אופניו כי ידעתים לשונם צח וערב וכרור מללו והמתפרשים בלשון עלנ וקצר רוח בעניותנו שלא עמדנו בסודם להושיב דבר על מכונו ואם יאמר חביבי עוד יש שמוש ללשון כי שהרי רובן משמשין במקום אשר כגון כי טוב העץ (בראשית ג' ו') כי טוב הויה (שמות כ' ב') כי

כרח העם (שמות י"ד ה') כי כרח יעקב (בראשית ל"א כ"ג) כי לא יוכל
 לו. (שם ל"ב כ"ו) כי עירומים הם (שם ב' ז') ועוד יש משמשים במקום
 כאשר כמו כי בא סוס פרעה (שמות ט"ו י"ח) ויהי כי באנו (בראשית
 מ"ג כ"א) ויהי כי עלינו (שם מ"ד כ"ד) והיה כי יראו אתך המצרים (בראשית
 י"ב י"ב) כל אלה בכלל לשון שמוש של אם הם שיש אם משמש בלשון
 אשר כגון אחרת היא על כן אמרת אם שוט ימית פתאום (איוב ט' כ"ג)
 אשר שוט ימית פתאום היא האחת חמלה הם ורשע אי אפשר לדרוש לשון תלוי
 אם הרוצים ימיו (שם י"ד ה') אם אקוה שאול ביתי (שם י"ז י"ד) ואם
 המשמש בלשון כאשר ואם תקריב מנהרת כנורים (ויקרא ב' י"ד) על
 כרחך אינו תלוי שהרי חובה היא מנחת העומר ופרושו כאשר תקריב
 וכן אם יהיה היוכל (במדבר ט' ד') וכאשר יהיה היוכל אין אם תלוי וכן
 שנינו ר' שמעון אומר (מכילתא) כל אם ואם רשות חוץ משלשה
 אם תקריב אם כסף תלוה אם מובח אבנים וכשתבנה לי מובח שהרי
 סוף לבנות שנאמר אבנים שלימות תבנה (דברים כ"ז) וכן אם יבלענו
 ממקומו (איוב ח') לכשיבלענו ממקומו אין דבר זה תלוי שהרי באורחות
 שוכחי השם מדבר :

ז הנח להם לישראל מוטב שיהיו שונגין ואל יהיו מוידין (ביצרה
 ל' ע"א) והוקשה לו מה נעשה בכמה מקראות ואתה הוזהרתו (יחזקאל
 ג') ולמוכיחים יונעם (משלי כ"ד כ"ה) אמת נצטוו הנביאים ודחכמים
 לרחוקיה את ישראל אחד יחיד ואחד צבור ואם יראו אותם עוברים על
 ההורדה מוידים יוכיחום ויקללום יסמרום יתלשום ואף לסבכם בעריבים
 ומעם ככושים להחזירם למוטב ואף אם לא ישמעו אחת את נפשך
 הצלת ואף את השונגין ע"י שאינן יודעין שהדבר אסור ואם יודעין יחזרו
 בהם אליהם לרהזתים את החקים את התורות ואת הדך הטוב אשר
 ילכו בה אך דחמחויקים התיר בדבר איסור ופשט התירו בעיניהם ואם
 נודיעם לא ישמעון שיורו בו התיר לעצמן מאחר שהחזיקו בו כגון הנינשי
 דירבן אפומא דלחייא (שם ושם) שדבר התיר הוא אלא מפני
 הכנסת החפץ המתגלגל אם נאמר עליהן לאישמעו להם יאמרו זהירין
 אנו מהכנים המתגלגל והמספקות וצערן ואשיאן (שם ושם) ותוספות
 יום הכפורים שהם יושבים בעוד היום גדול וסעודתן מושכתן ואין הכל
 זהירין להפסיק ובקיאין להבחין שאומרין עוד יש שעות עד שראוין קרוב
 להחשיך ואם יודעין יעברו עליהן יפה השתיקה דלא להענישם על המויד
 ואין זו דומה לרואה את חבירו עובר מויד שנצטוו למחות ואפילו אין
 מקבל כמו שכתב ומקדשי תחלו (יחזקאל ט') דהתם כי לא מחינן בהן
 נמי עגש מויד ומחינן בהן דלמא צייתו :

ח וששאל כה אמר למשיחו (ישעיה מ"ה א') מי הוא המשיח אשר

קבל המלך על כורש לא פירש חביבי מה הוקשה אם פירשו לו על
 משיח דהעתיד לגלות במהרה בימינו אם יאמר שמא בימי ישעיה עדין
 לא נולד אף כורש לא היה בעולם ונתנבא עליי :

ט וששאל איכא בינייהו יום הכפורים שחל להיות אחר השבת וכולו
 ורוקשה לו מאי שנא יום הכפורים דנקט אלא מאי לנקוט אי נקט יום
 טוב אכילת ירק שלו בו ביום הוא וליכא למימר אי קמרחבי ליה
 לאורחא וכי תימא אפשר בחמימא מסקנא היכי מוקי לה ושרוקשה עוד
 בה היכי דחינן יום הכפורים ומועדות משום אכילת ירק הכתוב מסר קדוש
 המועדות ביד חכמי ישראל אף אם הם מוידין ומוטעין וכל שכן מתוקנין
 ואפילו לעבר את השנה כולה בצורכי הבריות שמר אביב עבר חודש
 הסמוך לאביב שיכא אביב בזמנו ואם חאמר צורך נבוהה זה משום עומר
 הרי עומר מיהודה בא ומעברים על עבר הידן והגליל ואף שלא להטריח
 על מביאי בכורים לאחר עצרת מעברים על פירות הא"י וכל שכן עיבור
 החודש יום אחד ואכילת ירקות צורך עניים ועשירים שנצטוו לרהענג
 בחג ולשמוח :

י וששאל על הורוע והלחיים והקיבה למה לא נוהגין בהן ודרי
 משנה שלימה שנינו נוהגין בפני הבית ושלא בפני הבית (חולין ק"ל) ונהגו
 בהן אמוראין אחרונים והעיד באיגרתו על רבינו הקדוש זצ"ל שלא מיחה
 בידו מליחנם נאמנים עלי דבריו ומה זה ימחה בידו הנותנין עליהם חבא
 ברכה טוב אבל נהגו כר' אלעי שאמר עליהן ועל ראשית הגז שאין נוהגין
 אלא בארץ ודחניא (חולין קל"ז) ר' אלעי אומר אין מתנות נוהגות אלא
 בארץ וכן היה ר' אילעי אומר אין ראשית הגז נוהג אלא בארץ ודקשיא
 ליה למר רב נחמן בראשית הגז הוא דקאמר נהוג עלמא כר' אילעי
 במתנות לא קאמר בימי רב נחמן לא נהוג השתא הא קחוי מר דנהיג וכי
 היכי דכי דנהוג בראשית הגז לא מיחו בידם חכמים מלסמוך על ר' אלעי
 דהשתא נמי כי הדור ונהוג במתנות סמכינן עליה ולא מחינן דהרווייהו
 חד טעמא הוא דגמר נתינה נתינה מתרומה והנותנם יתן שכר שלם דכל
 היכי דאמרינן נהגו לא מיבעי אי דריש בפרקא דלא דרשינן אלא אפילו
 אורייתא נמי לא מורינן ודאמר בשלשה פרקים (תענית כ"ו) מאן דאמר
 הלכיה דרשינן ליה בפרקא מאן דאמר מנהגא מדרש לא דרשינן אורייתא
 מורינן ומאן דאמר נהגו אורייתא נמי לא מורינן ואי עבוד לא מהדרינן בהו
 יפה כיוון חביבי לומר לפי שברוב מקומות כהנים אינם מצויין ועוד
 דמתנות לא מבלי החלו להנהיג קל :

יא וגירסא באיזה מקומן שנחב בשאלתו שכ"ח בספרים נוירה שאינה
 למירה (ובחים ו' נ') בהקיש מדר' יוחנן מלמדת בקל וחומר מין דבתר

איכא ויש שכת' בו איכא בספרי מצאתי כת' מלמדת בקל וחומר וכל הדבר כולו מוגה ואמרתו שמא מלכי כתבתיו וכדקתי בדף אחר שהעסקתי בו הגהות המסכתא מספר רבינו יצחק ב"ר יהודה וצל וממנו הגהתי בספרי וראיתי אותו המקום חלק ואיני יודע אם חלק מצאתי שם או מתוך שלא הכנתי מה הם הנחתי בו חלק עתה יברוק בו חביבי ויודיעני :

על שאילתו נחתי לב ואומר שכך הגרסא לפי שבוש הספרים באומר הדעת מלמדת בקל וחומר מן דבתרביצא ותרביצא לשון בית המדרש הוא רבכמה מקומות מצוי הוא בספרים ישנים לשנא דבתרביצא ובתלמוד נמצא בכמה מקומות כי תרביצא אמרי וכן זהו פירושו לפי שלמדה זו למדנו למעלה ואירמר כדי ולא הווכר בה שם חכם דהכי אמרן לעיל דבר הלמד בגויררה שוה מהו שילמד בקל וחומר קל וחומר מה הקיש שאינו למד בהקיש אי מדרבא אי מדרבינא מלמדת בקל וחומר מדרבי ישמעאל גוירה שווה הלמידה בגוירה שווה חברתה מדרמי בר חמא אינו דין שתלמד בקל וחומר עמדנו על מידה זו מתלמידי בני הישיבה מסדרי הגמרא ולא הווכר בה איש הלכך קרי ליה מן דבתרביצא עד כאן:

יב מי אנכי חדל אישים ושפל להכניס ראש אצל דרר גבוהה ותלול המחלק שלל לאגפיו בשורות ענף ועשירי פרי ומה עלתה על לב רבינו הזקן ראש נדיכי פאתי יעקב ר' דורכל להזיקי צעיר לימים לענות על ריב אמר לי לבי מאשר יקרתי בעיניו מאז חבבני ובא להתפנג בכנו וקטנו לרהות בקנקן ריקן אולי לחכמה להשיב נכוחה ויקרא מרי עלי חכם בני ישמח לבי על הדברים הכרוכים אני כותב לפנייהם מה דעתי נוטה :

לוי שהיה לו שותפות עם ראובן ושמעון ומת ולו בת והשיאיה אמה ואחיה ליהודה בנו של ראובן ופסק לו בנדונייתא ליטיל חצי חלקם באותו שותפות שיש להם עם אביו ושמעון אחיו ושמעון זה נחמצע בדבר לשדך ביניהם ומת גם ראובן לאחר נישואי בנו והנה השותפות רובו ביד ראובן וחובעו יהודה בן ראובן חלקו שויכרזה לו חמותו כשותפות ושמעון משיבו יש מן השותפות ביד חמותך ובנה יביאו הם מה שבידם מלחלוק אני עמהם אחזיק אני מה שבידי ולא אתן להם ולא לבאי מרשותם כלום אני אין לי שותפות עמך צא וחבע נדוניך אצל חמותך ואצל דוקבלנים שנתערכו עליה וזה אומר מאז נשאתי האשה ואתה ידעתה ונתמצעת בדברים וכיתי בטמון שפסקו לי ונעשיתי שותף ליטול חלקי שיש ואם חמותי נוהגת עמך שלא כשורה אין לך לעכב את שלי בשביל חלקך שבידה שכשוכחתי בטמון היה רוב הממון ביד אבא ובירך ואין בידה אלא דבר טועט ולאחר מיכן השכתו וכשביל שבח הכא לאחר מיכן

שאחה עורר עליה העכב את שלי שוכתי בו קודם לכן והיא סלקה עצמה מכל וכל ובאת לחשבון והוברר לה חלקה ומי יכריחנו בחצין בכל אשר הוא שם כלך אתה אצלה ותבע תביעתך וזה אומר אם בשביל ששירכתי לך באשה תאבד את זכותי להיות חמותך מחוקת במה שבידה ואתה תבא מכהך ותטול חלקך משלי לא כל הימידך ולחשבון לא באתי עמה ושולמתי היתה בשותפות באותו העת יותר מעתה :

דעתי נוטה אם נכנס ויוצא ונשא ונתן יהודה זה באותו שותפות ומתעסק בו בשביל עצמו עם שמעון כדרך שותפין ושמעון ראוהו מכנים ומוציא והאמינו בממון ויצא ונכנס עמו כבר קבלו שמעון להיות שותף עמו ואין יכול לומר איך שותף לי הנגלי דעתא דשותפא אית ליה ואע"פ שמניעו להפסד בדבר על כרחו כבר קבלו עליו ולא דמי לבני חבורה שהיו ידיו יפות של אחד מהן ולא לחמשה ועשו ביכולת דהתם איהו מפסיד להו הכא לאו איהו שקול מיניה מידיה האלמנה גזולת את שניהם לפי דבריו לפיכך צריך לחלוק ליה הששית במה שבירו ועל הנוחר ידיו עם האלמנה אבל אם היה נכנס ויוצא ומתעסק עמו בשותפות מחמת עצמו ובא עליו עכשיו מכה דהרשאה שהרשאהו המותר בחלקה ומכה שטרי פסקתא דבכמה אתה נותן לכנגד כך וכך ועמדו וקדשו וקנו ואמר זכותי מאותה שעה ועל כרחך אני שותףך וכל שכן שעל ירך נחתם דברינו להתקיים אין זה מענה לזכות אמת שזכרה על ידי קידושין בממון בכל מקום שהוא בין להפסד בין לשכר ושאיין המותר יכולה לחזור בה ואם היה שמעון זה מעכבו בשביל עסק שהיה לו עם האלמנה ובנה מקידושין של זה ולהלן ממון אחר לא היה יכול לעכמו ולומר לו לאו בעל דברים דידי את אבל עכשיו שמחמת מענה עצמו שבידה בא שמעון זה על יהודה ואמר יש בידי כרי חלקה וחלקך ולא כל הימרה להוריד אחרים רחמיה כסתתה לבא מכה ולהיות כח שלדון יפה מכה עצמה טענה גדולה היא זו ולא עדיף מנכרא דאתי מיניה אילו באו האלמנה ובנה לחלק עם שמעון במה שבירד כלום היו יכולין להחזיק במה שבירד ולומר לזה חלוק אתה לנו ואף זה הבא ברשותם נכנס רחמיהן ולא יפה כחו משלהן שהרי שמעון זה לא קבלו עליו שותף לחלוק ועם שמעון שזכרזהו בחלקה מה לו למחורז יבואו לחשבון ויטול חלקו מחלקה ואע"פ שערער זה מחמת שבת הבא לאחר מכן היא חכיעה מוקדמת היא זו מאו נשרתתפו יחד נשתעבד כל הממון זה לזה למלאות עורפו של זה את חסרונו של זה דאמרי רבנן עיסקא להרדי משתעבדי וכל זמן של חלקו היתה השורפת משועבדת לכך שעל מנתן כן קבלו מתחלה ושמעון יהודה שכאו עמה לחשבון לפני הנשואין ובריר לה חלקה לא נתבררו הדברים ככל הצורך אם מען שכאו לחשבון לדעת

כמה מניע לחלקה ומה עולה חלק נדונית בתה כדי לכותבו בכתובתה
ואותו חילוק שמען לסלקה עצמה מכל וכל אינה חלוקה גמורה אלא
נסתלקה מחלק ששי והמתתהו לחתנה והשותפות לא בטלה בכלל זה לא
איבר שמעון את זכותו שלא קיבל עליו שותפתו ולא נסתלקה החמות
מליטול שכר ביד שמעון ושמעון כמה שבידה ושיעבוד השותפות קדים
כסתלה ואם כה טען שסלקה עצמה מן השותפות לגמרי שבאו למיצי
החשבון ולא נמצא בידה אלא מחצית חלק בעלה ונסתלקה סלוק גמור
בחלוקה ואין לשמעון עוד כמה שהשביחה כלום אלא היה שמעון מודה היו
הדברים קיימין ואע"פ שלא בעדים חלקו דקיימא לן לא איברו סהדי אלא
לשקרי אבל עכשיו שאין שמעון מודה וטוען שלא היה באותו חשבון
ישבע שלא נחלק אותו שותפורה מדעת שניהם ואינו יכול לומר לא אשבע
לך לאו בעל הדברים דירי את שאפילו אינו מודה שהיא שותפתו בעל דינו
הוא דלא גרע מהבא בהרשאה שמכח האלמנה ובגדה הוא בא ויש הימיה
מאחר שהאלמנה ובנה בעיר ושלשחן שותפין בדבר למה לא באו ברין
ותחלוק היא כמה שבידה ויש לחוש לדין מרומה שמה קנוניא היא בין
חתן וחמות להפסיד את שמעון ואת יורשי ראובן וצורינו יציגנו מעונש
הדין ויציא דין אמת לאמתו ואיש במקומו יבא בשלום שלמה ב"ר יצחק:

יג יבוח צורינו שלא נתיחס דורינו ולא הואפס עוזר ועוזב והביט
בהכשר דלים ונבויים והשתיל שתילים מעמידים אדנים בהלך ובאלפי
שנסתכל כימעטו בנינו ודוגמתו אהובי חביבי עמדותי רעי יקירי נכברי גדולי
ר' שלמה ב"ר יצחק קרובי כמותך ירבו בישראל וכל מן דין יסמוכו לנו
וידע כי אני אהבנו יצחק לוי שואל לכל עובר ושכ' שלוחו וחנירו ושש
אנכי על טוברתו ולפי שידוע לי קשירת חיברתו מודיע אני לו כולי ועל
ניקור יריבי החיות הטהורות לישראל מבקשני בו שהוא בקי בחדרי התורה
ומבורר לי על בוריו שלא יהשבני אדוני חביבי כמו על דבריו אני כותב
לחביבי טעמי רוגיד והתרתו כך הוא הדין בלא שום הטיה מצוה לנקרו
כמו של שור ושה ועו וכל מה שאסור בידך בהמה אסור בחיה בכף
הידך והשוק שלמטה הימנו שקורין סנקרק וכן שומן גיד הנשה וכן בכנפי
העוקץ בוקא דאטמא צריך לנקרו מן הפרשית שקורין בל"ע קודיל עד
שקורין הנצא צריך העצם של בוקא דאטמא וכלל הניקור כנגדה כמו של
בהמה לפי שהגיד ראשו נכנס תחת אותו העצם ואם יש אדם שמפספט
כנגדי על דבר מהראוי לנדתו ונוטה למינות לפי שלא חלקו רבותינו בין
חיה לבהמה אלא בחלבם הקריבים על גבי רמזובת אבל הגיד וכל הבא
מכחו אסור כשל בהמה כדורגן ונוהג בהמה וחיה (חולין פ"ט) והשומן
ישראל (שם צ"א) קדושים נהגו איסור וגם איסור השומן חמור כשל

הורה כמו ששנינו בפסחים (פ"ג) העצמות והגידין ישרפו לששה עשר וכולי
 ואמר רבא לא נצרכה אלא לשמנו ותו גרסינן (עירובין כ"א ב') בני הוהר
 בדברי סופרים יותר מדברי תורה שדברי תורה יש בה עשה ולא תעשה ובדברי
 סופרים דעובר על דברי סופרים חייב מיתה וזה ששנינו ישראל קדושים
 נהגו בו איסור דברי סופרים הוא ולכך יש לחמיר עליו הרבה ואני עשיתי
 אינו צריך כצריך והמקום ירבה שלומו וטובתו אמן לעד סלה :

יד לאלוף המסובל ומסובל בגולות עיליות ותחתיות להבאיר להתאיר
 להתגדר לההרפא זה דודי וזה רעי לזה יאמר הארון אדונינו להרבורח
 לו ימי נעמנים ולהחניטנו בנטע וגזע מפואר כאותו ואותו נפשו יצחק ב"ר
 יהודה התאב שמוע שקט שלותו ואמום ישכיל וידע על ניקור הצבי והאיל
 על ידי היה מעשה וכבר היתי יושב בביתו של ר' זכור לטוב ונקרו לו
 איל לצורך סעודת שמחת בתו וראיתי שלא נטלו מן הידך אלא גיד הנשה
 לבד ורבינו היה מרזעסק בדברים אחרים ולא הרגיש בדבר והיה לבי
 נוקף כי אם אומרה שלא אהיה כמורה בפני רבו אם לא אומרה יבא
 הדבר לידי תקלה ושאלתי לרבינו בלשון שאילה איסור שומן של גיד
 הנשה אם נוהג בחיה אם לאו ואמר לי וודאי נוהג בחיה ישראל קדושים
 נהגו בו איסור בין בכמה בין בחיה ושאר גידין האסור משום חלב אין
 צריך לטול מן החיה אך אותם האסורים משום דם וצורה למנקר לנקר
 ידך של איל כדרך שמנקרין ידך של כמה וחמורו בחסדו וטובתו יבקש
 עלי רחמים ועושה רצון יראיו ירבה שלומו ושלוה תורתו עדי עד :

לאהוב למעלה וחמד למטה ומושל בגנוכי מלך בעליות ורחחיות
 לבחון דק ועמוק וספון לעקור הרים ולשבר הסלעים והוא מן באשכול
 הממולא עסיס מווקק פקט וקמח להעדיף להנרף להבהיק כאור שמן ערב
 המוכחר ממנוגרר ומעוטן בראש הוית המורים מורחה שמש ליאור באור
 נוהג נשכיל יחרון חכמה ומועצורת ודעת הוא חכיבי קרובי ר' שלמה
 ברי יצחק הנקוב על שם השלום שיהיה רצון ארון השלום לפרוש ולנטות
 עליו כנהר שלום וכשטף נחל בלי אכזב ולהריק לו ברכות כחפצו וכחפצי
 יצחק בן יהודה הנני משיבו על שאילותיו כמקובלני מרבתי :

ש ש א ל

טו ולרב ושמואל קשיא מתניתא דקתני משחרב בית המקדש שאין (ביצה
 דף ה') לחוש לקלקול השיר התקין רבי יוחנן בן זכאי שיהיו מקבלין עדות
 החוד שכל יום כולו (ראש השנה דף ל') דביום (שלשים) של אלול היו
 מצפיין לעדים אלא האי דעבדינן תרי יומי משום דשתי קדושות הן דכשני
 ימים טובים של נליות דמי לא קשיא הא לן והא להו שארץ ישראל
 דבעדות תליא מלתא כיוון דהוי מקבלי עדות כל היום כולו דלאחר חול

היו וודאי מותרת בזה דלא עבדי אלא חד יומא ראש השנה הא לן בכל דעבדינן דזרי יומי ראש השנה משום דקדושה אחת הוי דסמכוני אתקנה קמייחא שהיום נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש ולא דמי לשני ימים של גלויות דהתם דחד יומא וודאי חול הוא והאי דעבדינן תרי יומי משום ספיקא דראש חודש היא :

ו ש ש א ל

מן ההיא רחכה דהואי כפומכדיחא דהוי יתר מבית סאתים שלא הוקף לדירה (עירובין כ"ד ע"ב) דחד ניסא פתוח למכוני דמריא וחד ניסא פתוח לשביל של כרמים ושביל של כרמים פתוח לגודא של נהרא וגודא דנהרא :
וכגמרא אמר אביי היכי ליעבד מחיצה ליעבד לה אגודא דנהרא כלומר ליעבד מחיצה אגודה דנהרא כדי להקיף לדירה אין עושין מחיצה על גבי מחיצה ליעבד צורתה הפתח אפומא דשביל של כרמים דלהדי רחכה דכיוון דהווי להו דבר מועט לא שדיין ליה גמלי דמהנו ליה לשביל של כרמים דגודא הוי מחיצא מעליא ולחי מאידך ניסא מהני דאי הוי חצר פתוחה בין חצר לשביל דהוי מותר למלטל לשביל של כרמים וכשביל עצמן מרהני נמי לרחכה אמר ליה רבא אם כן יאמרו לחי מועיל לשביל דעלמא דהוא רשות הרבים ממש אלא אמר רבא ליעבד לחי להאיך ניסא להרא מתא מנו דמהני למכוני דמתא מהני נמי לרחכה דהוי כהקיף לדירה וכלא מנו ליכא לתרוצי משום דלחי הוי תקון מעליא :

ו ש ש א ל

ין תלת שני דאגליניהו סנחריב עד דאתא ירמיה ואהדריניהו לא קחשיב להו לא תימא דאגליניהו סנחריב ובתר תלת שנין אהדריניהו ירמיהו אלא ריכין פירושא דהנהו תלת שנין דכתיב ברו ויעל סלך אשור בכל הארץ ויעל שומרון ויצר עליה שלש שנים שלא היה פנאי למנות שמיטין ויובלות לא קחשיב דאותן ג' שנים כל ישראל לא חרשו ולא זרעו ולא קצרו הלכך לא קחשיב להו בכלל בנין בית המקדש ואחר כמה שנים אתא ירמיהו ואהדריניהו והני שני דהוו כגלות עד דאתא ירמיהו לעולם אימא לך דמנו יובלות לקדש שמיטין דאע"ג דאקשינן לקמן דלר יהודה שנת חמישים עולה לכאן ולכאן למה (נדרים ס"א) לי לממני יובלות בשמיטין סגי הני מילי בבית שני דלא הוי הפסק כלל אבל בבית ראשון דהוה הפסק בהני שלש שנים דלא מני שמיטין ויובלות כלל אימא לך דבתר תלת שנין צריך למימני להו בכמה ביובל הוי כי אתא סנחריב כי היכי דלא ליתי למטעי בשמיטין וכשפירש לנו מורינו ללא נתחי לבי לדבר הזה עד ששמעתי מר' אליעזר המקום יהא בעורו :

ו ש ש א ל

יח דהא רבי אירא ליה איסור חל על איסור והני מילי איסור חמור על איסור קל אבל קל על לא הכי דייק משום דלא שמעי ליה דפליג כי היכי דשמעי ליה לר' שמעון מכלל דכרבנן סבירא ליה ורבנן הני ודאי אית להו חמור חל על איסור קל כגון נבילה ביום הכפורים אבל קל על חמור לירא להו והכי מפרש בעשר יוחסין (קדושין ע"ז) והוא הדין דהא דייק דבר' סבירא ליה ובקידושין שמעי ליה איסור קל חל על איסור חמור ודכוותא נמי מקשינן בפרק גיד הנשה (חולין ק"א) ולר' יוסי הגלילי יבא איסור חמור ויחול על איסור קל ומאי ניהו טובא בתר אמר רב אשי מאן נימא לן כולי אלמא לא אשכחן תנא דאית ליה איסור חמור לא חייל אאיסור קל אלא ר' שמעון לחודיה וידוע יהידה לחשוקי שבה למעוה חיי ששרייתו לשלום והמקום ירבה שלומו ושלום תורתו עדי עד :

ו ש ש א ל

יט נבלת שרץ מהא לא מטמא כלומר דלא מטמא שלא בניגיעה לאפוקי נבלת בהמה דמטמאה במשא אע"ג דלא נגע לאפוקי נבלת עוף דמטמא בגדים אבית הבליעה אע"ג דלא נגע כגון שתחב לו חבירו לחוך פיו דלא מטמא בבית הבליעה הואיל ותניא בסיפרא דבי רב והאוכל מנבלתה יכבס בגדיו יכול תהא נבלת בהמה מטמאה בגדים מבית הבליעה ת"ל נבילה וטריפה לא יאכל לטמאה בה שאין לה טומאה אלא מאכילתה יצאתה נבלת בהמה שמטמאה שלא באכילתה יאכל בה והוא הדין לשרץ שאינו מטמא בגדים אבית הבליעה שתחב לו חבירו הואיל ולא נגע והיינו דקחני אוציא בשר שרצים שאין בהם טומאה חמורה :

ו ש ש א ל

כ הויד במעילה באזהרה דכת' במילואים ואכלו ארז אשר כופר בהם וזר לא יאכל כיקודש רחוק כל שהוא קודש טעון שריפה רחבי נמי וזר לא יאכל כי קודש הם כל שהוא קודש הרי הוא בלא יאכל אלמא הויד במעילה באזהרה :

ו ש ש א ל

כא היכא שמע לר' דאיסור חמור חל על איסור קל מדלא שמעינן ליה דפליג כי היכי דשמעינן ליה לר' שמעון מכלל דרבנן סבירא ליה ורבנן ודאי הכי אירא להו דאיסור חמור חל על איסור קל כגון נבילה קודם יום הכפורים ור' שמעון פוטר ורבנן מחייבי אבל איסור קל על איסור חמור לירא להו והכי מפרש בפרק בתרא במסכתא קידושין והוא הדין לר' דהא אמרינן כרבנן סבירא ליה ובקידושין שמעינן ליה לר' איסור קל חל על איסור חמור וטורר נשמע לר' שמעון :

ו ש א ל

כב חציצה דפוסלת בקדשים מצינו מקומות הרבה דחציצה פוסלת בקדשים נתן מורק לחוך מורק מהו מין במינו חוץ או אינו חוץ אלמא היכא דאיכא חציצה פוסל ותניא באצבעו מלמד שלא היה קבלה אלא בימין והיכי דהוי חציצה לא הוי קבלה מעליא ותניא נמי עמד על גבי כלי על גבי בהמה על גבי רגל חבירו פסול ותנא דבי ר' ישמעאל הואיל ורצפה מקדשת (ובחים כ"ד) וכלי שרת מקדשין מה כלי שרת לא יהא דבר חוץ בינו לבין כלי שרת דלא הוי קידוש מעליא אף רצפה לא יהא דבר חוץ בינו לבין הרצפה דלא הוי עמידה מעליא ומתרצי לההוא ולא הוי חציצה ורנן נמי גבי כיסוי הדם האיני נוהג במוקדשין דליתיב עפר ולא ליבטליה קא הוה חציצה ולא הוי זריקת הכי נמי קמץ ועלרז בידו צרור לא הוי קמיצה דלא הוי כקומצו קמיצה מעליא וכן במקומות שחציצה פוסלת בקדשים :

ו ש א ל

כג שחט שניחמאות של צבור משום דעולות אשכחן בצבור טפי מחדא כדכתיב והיו עולות וכן שלמים כדכתיב ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים אבל חטאת לעולם לא אשכחן בצבור טפי מחדא דכתיב ושעיר עזים אחד לחטאת וכי שחט שני חטאות בשבת לא הוי טועה כדכר מצוה וחייב על השנייה :

ו ש א ל

כד קדשים קלים אבל לא מעשר שני און הכי גרסינן נכנסין שם ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני :

ו ש א ל

כה מאי שנא מועד דאין מוסיפין עליהם מאי שנא יום טוב ושבת דמוסיפין סברא הוא דתניא (מגילה ל"א) משה תיקן להם לישראל שיהיו קורין בתורה בשבתות ובימים טובים ובראשי חדשים ובחולו של מועד שנאמר וידבר משה את מועדי יי ועורא תקן להם לישראל שיהיו קורין בשני ובחמישי ובשבת ואמרינן כל (בבא קמא דף פ"ב) דמפי ליה מלחא לחכריה טפי ליה גברא ואיכא למימר היינו טעמא דמוסיפין עליהן ביום טוב כי היכי דלהוי הכירא מעליא בין יום טוב לחול אבל בין יום טוב לשבת היינו טעמא דגבי חוספות כי הרדי ניהו דמוסיפין עליהן משום דאין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד :

ו ש א ל

כו תנחומי אבלים און ה"ג תנחומי אבלים דהיינו ברכת אבלים

דברכת רחבה ברוך מחיה המתים ברוך מנחם אבלים ברוך משלם גמול
ברוך עוצר המניפה כדמ' במס' כתובות וה'נ' אין אומרים ברכת אבלים
ברכת החתנים :

ושאל

כז בעשרין וחמשה יושבין במקדש למה זוין ממקומן למקדש כדי
לעשות פומבי לדבר (שקלים פ"א משנה ו') :

ושאלת

כח פרה אדומה מאי טעמא קודמת לחודש כך מפורש במס'
מגילה ירושלמית ר' לוי בשם ר' חמא בר' חנינא אמר כדון הוה
שתקדים החודש לפרה שבאחד בניסן הוקם המשכן ובשני לו נשרפה
הפרה ולמה פרה קודמת שהיא טהרתן של ישראל כדתניא ובנבלחם לא
תגעו כרגל שחייבין כל ישראל לטהר עצמן כרגל יצחק בר' יהודה .

תשובת רב האי הגאון

כט הוה דקאמר רב יהודה אמר רב ד' צריכין להודות מאי
טעמא לא אמרינן (ברכות נ"ד) רבנן כסדרא דקראי הכי אית לפרושי
דקראי סדרן לשם דשנייה טפי דהולכי דרכים ומדברות הרבה מצוין אפילו
על אבבא ושקטא ובתריהון מי שהיה חולה ונתרפא דמעוטין ממאן
דמחשכין זשולטנא ושכיחין נמי טובא ובתריהון יורדי הים דמעטי מכולהו
ושמעטא סידרה לפום הקרובין לסכנה יותר יורדי הים שניחי לסכנה
דבחד רגעא אבודין ובתריהון הולכי מדברות תועין דלא משכחין מאכל
ומשתה וקרובין למיתה יותר מן החיים ובתריהון מי שהיה חולה ונתרפא
אפילו חושש בגרונו ובתריהון מי שהיה חושש בבית האיסורין דמרחק מן
הסכנה טפי מכולהון וכל חד עדיף טפי מחבריה :

שות הרשבש סמין קפ"ט (הוא רבינו שלמה בן התשבץ) .

כי ראיתי רבים מעמי הארץ מתיהרים ומתכבדים בחכמת הקבלה
וחמה ריקים מחכמה ולא ידעו עד מה ואני רוצה לבאר כי הם בחשיכה
יתהלכו, תחלה שקבלה אינה אלא כשמה מהפה לאוזן, והדבר ידוע
שאין מוסרין אותה אלא לחכם ומבין מדעתו ואלו היתה זו שכתובה
בספרים היא הקבלה דאמיתות איך יטעו המקובלים לכתוב אותו בספרים
להטעות בה בני אדם, ואם תאמר שבאותן דברים יש כפלים לתושיה
לא ימלט משני פנים או שאותן דברים לא יודעו אלא מפי מקבל מפה

לאוון א"כ חור הדין להיות הדבר מפה לאוון, ואם הדבר ההוא השאירוהו לחכמים להתבונן חור הדבר להיות סברא ולאקבלה, ועוד שהם לא ידעו אלו עשר ספירות מה הם, אם הם או תוארים, או שמות, (או) השפעות שופעות מאתו ית' ואין כפי השכל חלוקה רביעית ואם תאמר שהם שמות א"כ הם עצמיות, ואם הם עצמיות הם תוספת א"כ אם הנוצרים טוענים השלישיות אלו טוענים העשיריות, ואם תוארים מה נשתנו תוארים אלו משאר תוארים, והרי הקבה הודיע למשה י"ג מדות ולמה מעטו הם ג' מהם, ואם תאמר שאינם אלו הכתובים בתורה, לא ימלט שאלו הספירות הם בסגנון אחר עם המדות אלו או יותר חשובים מהם או פחותים מהם ואם הם בסגנון אחד מה נשתנו אלו מאלו, ואם יותר טובים למה העלימם הש"י מן משה ואם נעלמן ממה מי יודעם אם ר' לא שנאה ר' חייא מניין לו, ואם משה לא ידעם מי הוא המקובל שידעם ומתי קבלם שהרי גם הם אומרים שגם משה לא הגיע לכלל כל הספירות ואם משה לא הגיע לכללם איך מניע וולחו אליהם, ואם הם ממדות הכתובות בתורה למה נחליף אלו באלו, ואם תאמר שהם השפעות א"כ הם כחות לומר מלאכים ומתפלל אליהם אם אומר שהם כחות או השפעות א"כ המתפלל והמכוון בהם שהם עצמיות הוא כופר שכל המתפלל למלאך מהמלאכים כופר הוא, והחושב שיש עצמיות בלתי עצם הכורא שנה לעצמותו וכופר הוא. ואם תאמר שהם תוארים יודיענו מה נשתנו אלו מולחו וקשה עוד מוז שהם דורשים ברכים בעיני הספירות ורומזים אליהם וחושבים לדבר בסתרי תורה ודברים אלו קשים ומרים כלענה שאם הם סתרי תורה אין לגלותם ואם אינם סתרי תורה א"כ הם סברא וכמה רע ומר לומר הסברא שהם סתרי תורה, וכמו שאמרו בגמרא למי שאמר שצלפתד היה מקושש עתיד ליתן עליו ארץ הדין אם הוא התורה כסתהו אתה מגלהו, ואם אינו אתה מוציא לעו על אותו צדיק:

כך הדבר הזה אם הם סתרי תורה התורה הסתרים והוא מגלה אותם ואם אינם הלא מוציא לעו על התורה לומר שאלו הם סתריה — ומ"מ עתיד ליתן את הדין וראוי לגעור כאלו הדורשים גם באלו המתפארים בזה לתלמידים שלא שמשו כל צרכם ואינם רוצים לטרוח בסוגיות ההלכות כוחרים בקצרה בחכמים כאלה להתפאר בחכמת חקבלה להתגדל בפני נשים ועמי הארץ ולישול עטרה לעצמם בדברים קלים כאלה, והם ריקים ממנה ועל כיוצא בזה נאמר הרוצה לכוב ירחיק את עריו והרוצה ליתחק יתלה באילן ושומר נפשו ירחק מהם:

סימן לו. ומה ששאלת מפני מה נמצא ברורה הוא היא הנער הנערה, דבר זה נמסר לאנשי הקבלה ואני איני מאנשיה עד יבא וירא צדק:

תשובת רבינו שרירא גאון הידועה בשם כיצד נכתבה
 המשנה כפי אשר העתקתיה מכ"י ישן נושן על
 קלף ומשונה מאוד מהנדפסת.

ושאלתם כיצד נכתבה המשנה אם אנשי כנסת הגדולה התחילו
 לכתוב וכתבו חכמי כל דור מקצתה עד שבא רבי וחזמה
 הרי רובא סתמא היא וסתם מתניתין ר' מאיר ורוב דחכמים המפורשים
 בה ר' יהודה ר' שמעון ר' מאיר ור' יוסי וכולם תלמידי ר' עקיבא הם
 והכללות שלימדנו רבותינו ז"ל בתלמוד הלכה כר' עקיבא (עירובין מ"ו)
 מחבירו כר' יוסי מחבירו כר' מחבירו כולם בסוף בית שני מאי מעמא
 שבקו רבנן קמאי רובה לבתראי וכל שכן אם לא נכתב ממנה כלום
 עד סוף ימיו של רבי וענין סידור זו סדריה ברור אבל המסכתות שלה
 מאי מעמא דקדימו כפורים לשקלים וסוכה ליום טוב ושתייהן לראש
 השנה וכן כל מסכתא שלא נסדרה עם חברתה על חענין ותוב התוספתא
 ששמענו כי ר' חייא כתבה לאחר המשנה נכתבה או בזמן אחד עמה
 ומה ראה ר' חייא לכתבה אם לתוספות דברים שהם מפרשים את
 עניני המשנה אמאי לא כתבן רבי ומשום חכמי המשנה הן אמורים וכן
 הברייתות כיצד נכתבו וכן התלמוד כיצד נכתב ורבנן סבוראי כיצד נסדרו
 אחר רבינא ומי מלך אחריהן מראשי ישיבור וכמה שנים מלך מאותה
 הזמן עד עכשיו :

הכין חיינא דשיחא סידרי משנה כולהון רבינו הקדוש וודאי תריצינון כי
 הכין דגרסיננא (הילכתא בפרק הבא על יבמות) הלכרא דבחר הלכתא
 שאין להוסיף ולא לגרוע ובמרא דביבמות בהבא אמרינן אמר רב אבא
 מתניתן אימתי איתקין בימי רבי ודקא אמריתו מאי מעמא שבקו רבנן
 קמאי רובא לבתראי לאו מילתא היא ולא שביק להון קמאי רובא
 לבתראי אלא כולהון דבתראי מילי דקמאי גרסין ומעמיהו מתני דהא
 הלל הוקן כשמינוהו בני בתירא עליהון נשיא הכין קאמר להון
 (פסחים ס"ו) מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם אלא עצלות
 שהיה בכם שלא שמשתם שני גדולי הדור שמעיה ואבטרליון והכין הוי
 מילתא דראשונים לא איתודע שמתיה אלג של נשיאים ושל אבות בית

דין בלבד משום דלא הוי איה כהוא מחלוקת אלא טעמי משנה
 ודאורייתא והווי ידעין להון ידיעה ברורה תלמודה נמי הווי ידע להון והווי
 חנו במשנתן הווי ודקדוקי של כל דבר ודבר שמתחדש דהא חנו רבנן ביש
 נחלין שמונים (כבא בתרא קל"ד) תלמידים היו ל"ו להילל הוקן וכו' עד
 הווי דאביי ורבא לאו מדעתהון הוא אלא הוא נהיר לראשונים וכמה
 דהוה בית המקדש קיים כל חד וחד מן רבואתה הווי מגמר להון
 לתלמידיה טעמי תורה ומשנה במילי דמחבר להון בשעתידה ומודע להון
 כי היכי דחזאי והוה נפיש חכמה ולא הווי צריכינן למירחו וההיא פלוגתא
 דסמיכא בלחוד דהוה ביניהון וכדאתו נמי שמי והלל בתלת מילי בלחוד
 הווי דאיפליגו דאמרי אמר רב הונא בג' מקומות נחלקו שמי והלל
 וכיוון דהרב בית המקדש ואולו לבירור וחרבה נמי ואפליגו רבנן לכל
 צד ומשום הנך מהומות ושגושי ושמד וצרות לא שמשו כל צרכן נפשו
 מחלוקות מן כד נחרת נפשיה דרבנן יוחנן בן זכאי והוה רבן גמליאל
 הוה ר' דוסא בן הרקינוס ואחרי מן דנהו ראשונים אף על גב
 דאיידחו בית שמאי ונקבעה כל הלכה כבית הלל הוא איכא פלוגא דה
 בדברים אחרים בדורו של רבן גמליאל בין רבי אליעזר דהוה שמתיה
 ובין רבי יהושע דאינון תלמידי רבי יוחנן בן זכאי ור' יוסי הגלילי ור'
 אליעזר בן עזריא ר' יוסי ר' יוחנן בן גורי ר' יוחנן בן ברוקא ר' חנניה
 בן תרדיון ר' אליעזר חסמא ואבא חלפתא ר' יוסי בן קסמא ולפניהם
 שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא ורבנן נפיש דהווי בהווא זמן ושניים
 להון שהיו תלמידים ונהיו חבירים בימיהם כגון ר' עקיבא ור' אליעזר
 דמודעי ר' יהודא בן בבא ור' שמעאל ועוד אנתה שעה היה ר' אליעזר
 בנציבין ואף על פי שהיה בפני הבית וזמן השוב היה שהוא אחר שקיטתן
 מחרבן הבית ובאותו הזמן ישבו לאחוז הלכודיהן שהיו כאלו אובדות
 בשיגוש החרבן והשמד ומחלוקת בית שמאי ובית הלל והווי נפיש רבנן
 בהווא זמן מנהון רבואתה דאית להון ספסלי בי מדרשא ומנהון רבנן
 דקדמיהון דביומא דאתוקם ר' אליעזר בן עזריא אמרינן איתוספו ת' ספסלי
 וחד אמר ר' מאה ספסלי (כרכות כ"ח) כד איתוסף הכין העיקר כמה
 הוי ומסר ר' עקיבא את עצמו אחר שנפטר ר' יוסי בן קיסמא ונהרג
 חנניא בן תרדיון ונתמעטה החכמה והעמיד תלמידים הרבה והוה סמאכא
 דישר' על תלמידים שנים מר' עקיבא דאמר רבנן י"ב אלף זוגות
 תלמידים היו לר' עקיבא מנבט ועד אנטיפרס וכו' עד שבאו אצל רבותינו
 שבדרום ושנאור להם ר' מאיר ור' יהודה ור' יוסי ור' אבא בן שמע'
 הון העמידוה באותה שעה ר' מאיר היה נמיר וחרוף ומחדד טפי מן
 כולהון וסמכיה ר' עקיבא ואף ע"ג דיניק הוה וסמכינן לשאר ר' יהודא
 בן בבא כתר ר' עקיבא והדר סמכוה לר' מאיר דאמרינן אמר רב יוחנן

אמר רב זכור אורח האיש לטוב ור' יהודה בן בכא שמו שאל מלא
(סנהדרין י"ג) הוא וכו' עד מוסיף אף ר' נחמיה ומקשינן הא אמר רבה
בר בר חנא אמר ר' יוחנן כל האומר לא ר' עקיבא סמכו לר' מאיר
אינו אלא טועה ומסקינן סמכה ר' עקיבא ולא קבלוהו דהוה יניק הדר
סמכיה ר' יהודה בן בכא וקבלוהו ובהרן דור היה רשב"ג נשיא ועלה
ר' נתן מבבל והוה אב"ד לו כדמפרש בסוף גמרא דהוראות דא' ליה
רשב"ג לר' נתן נהי דארהי לך קמרא דאבוך למהו אב"ד למהו נשי' מי
אהני לך ור"מ הוא שהיה חכם הדור כדמפרש החם נמי כד דיוני עייל
ר"מ ור"ג הוה קיימי כוליה מתיבתא מקמייהו והוא איתי נמי חכמים
גדולים כגון ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא וכגון ריב"ק ורבנן
תורה הרבה אעב"ן יהודה שמעון בן יהודה ר' אליעזר בן שמעון ר'
יעקב איש כפר חיטיא ר' פרידא ור' פדת קמארה ר' זכריה בן הקצב ר'
מחיא בן חרש א"ע בן פנחס בן ירמיה אבא אבא חנן ופלימו וסומכוס
ר' שמעון בן א"ע ר' חנניה בן נמלה ר' יהודה בן גמלא ר' א"ע ר'
פנחס בן יאיר ר' יעקב בן דוסאי איסי בן יהודה ר' חנניא בן חנניא ר'
ישבב ר' א"ע הקפר ר' ראובן איצטרובלי וחכמים שעמם ובימי ר' שמעון
בן גמליאל גדל רבינו הקדוש בנו בתורה דקאמרינן כי הווי יחבי ר'
שמעון בן גמליאל ור' יהושע בן קרחה אספסלי הווי ירבי קמיהו ר' ור'
אליעזר בן שמעון מקשי ומפרקי אמרו מימיהן אנו שורחין והן יושבין על
גבי קרקע בנו להם ספסלי ואסקוניה ושמש רבי א' אורחן החכמים
דאמר רבי כשהיינו לומדין אצל ר' שמעון בתקוע והלכתיא דמרחצתן
מנהרן גמר דאמר רבי (יבמות פ"ו) כשהלכתי ללמוד תורה אצל ר'
אליעזר בן שמעון חברו עלי תלמידיו כתרנגולין של בית בוקיא ולא הניחוני
ללמוד אלא דבר אחר במשנתינו אנדרונונס חייבין עליו סקילה כזכר והו'
בהדי ר' בר מלך בתר אבותי בניהן של אותן החכמים כגון ר' ישמעאל
בר' יוסי ור' יוסי בר' יהודה ר' יעקב איש כפר חיטיא ותלמידיו רבנן
וחכמים אחרים כגון ר' חייא שעלה מבבל ור' חנניא בר חמא ור' אפס
ור' גמליאל ור' שמעון בנו של רבינו ור' ינאי הן רבנן תורה הרבה בכל
השנים האלו נתפרשו כל ההלכות שהיו תלויות בבית המדרש מאהרי
הרופסד הגדול והספיקות שנולדו באותן המהומות וכל חולקות שהיה
בני דורות האלו נפסקה ההלכה ביניהן ונודעו בין דברי יחידים וחברי
מרוכבים בתר דמרחו רבנן טרחי נפישו דקו דיקא בתר דיקא ודקדקו על
כל שמועות ומשנאות ולא דאוספו על מימרא דקמאי דמן אנשי כנסת
הגדולה אלא אצנין טרחן הני טרחי ודיקדקו עד דאסיקו מאי מעמא
דהוין אמרינן הני ראשונים ומאי דהוה עבדין עד דאפשיטו להון הני
ספיקא ולא הוה אית לראשונים מינהון מדעם ועד סוף יומיהון דרבנן

ליכא דכתב מדעם כל עיקר ולא נמי פרו אחד ולשון אחד הווי גרסי
 רבנן אלא מעמי דהוה ידיעי להון וכולהון דעת אחד בהון מאי דאיתיה
 דברי הוכל מאי דאיתיה פלוגתא ומאי דאיתיה ליחיד ומאי דאיתיה
 לרבים ולא הוה דברים מתוקנין משנה ידיעה שהכל שונין אותה פרו
 אחד אלא אורתן הטעם אע"פ שהחכמים כולן שווין בהם כל אחד ואחד
 משנה לתלמידיו איזה דרך שירצה ובאיזה דבור שירצה יש שאחזו דרך
 קצרה כדאמרינן (עירובין ס"ב) משנת ראב"י קב וגקי ואמרינן (פסחים ג')
 לעולם ישנה אדם לתלמידיו דרך קצרה דתאני כלל ואית דפרטין ומרווחין
 ופשטין דומיי דומיי כל חד וחד מן רבנן תאני כדארזניה רביה האי
 מקדים האי מלתא ודאי מאחר לר' והאי קאיט לישניה והאי מרווח ליה
 ואית נמי מן דרביה

יחיד דא' מילתא תאני לה כסתמיה ואע"פ דידוע דההוא יחיד
 ואמרינן חייב אדם לומר בלשון רבו ואיכא דתני מאי דמסתברא ליה
 חדא כהאי תנא וחדא כהאי תנא ומשום הכי מפרשון בגמרא על
 כמה משנאות הו' מני ר' פלוני ואמרינן מואן תנא להא דרזנו רבנן
 ואמרינן בכמה מילי מי ששנה זו לא שנה זו ומדקדין אחורי מתנינא
 במלתא מילתא מנה ואפילו מוקמינן רישא בחד תנא וסיפא בחד תנא
 אחרינא והואיל והנדך משנאות וכולה הוין בריאתא בחר דהריץ רבי
 מתניתן דילנא הוה ואמרינן קמאי דתלת עשרי אפי הוה ביני רבנן במתניתא
 כדאמרינן בנדרים (מ"א) ר' הוה נמיר רזליסר אפי הלכרזא אנמירה לר'
 חייא שבע חלש ר' אקרוי עליה אהדר ר' חייא קומיה הנך שבע והנדך
 שית אואדו הוה ההוא קצרה דהוה שמע ליה לר' כי הוה גארים גול
 ר' חייא אנמור מן קצרה ואתא אהדרינן קימי רבי כי הוה הו' ליה ר'
 לההוא קצרה הוה א' ליה ארצה עשית אותי ואת רבי חייא איכא דאמרי
 הכי אמר ליה אתה עשית את רבי חייא וחייא עשה אורזי וכיוון דחזא
 רבי דאיכא שינויי כולי האי בתנויי דרבנן ואע"ג דטעמיהון לחדא מילתא
 סליקו חש דלא נפקי ואתא פסדא מיניח דמלתא הואיל וחזא דקא מיטעט
 לכא וקא מסתחמן מעיינות חכמה ומסתלק שר התורה וכי ההיא דאמרינן
 אי קמאי מלאכי אנן בני אינשי ואי קמאי בני אינשי אנן חמרי וכדאמר
 ר' יוחנן לבן של ראשונים כפרחו של אולם אחרונים כפתחו של היכל
 ואמרינן (עירובין נ"ג) ראשונים ר' עקיבא אחרונים ר' אלעזר בן שמוע
 טובה צפרנן של ראשונים מכריסן של אחרונים ואחסנוהי לר' בהדי
 תורתו מן שמייא גדולה דהוה כאפין ליה כוליה דאריה כוליה שנייה
 כההוא דאמרינן (גיטין נ"ט) מימות משה עד ר' לא מצינו תורה וגדולה
 במקום אחד והא הוה יהושע הוה אלעזר וכוליה שמעתיה ושקטו רבנן
 ביומו מן כל שמד משום רחמימחא דאנטניוס לדיליה ואסוירוס ואסכים

לתרוצי הלכתא דגרסין להון רבנן כוליהון פה אחד ולא גארים כל חד
 וחד לישנא לנפשיה משום דהנך ראשונים דקמי חורבן הבית לא הוה
 איצטריכו להכין הוואיל ותורת פה היא ולא איחמרו להון טעמי דברים
 ידועין כגון רחורה דאכתיבה אלא טעמא דלקוטין להון בלכהון וכל חד
 וחד מנמר להון לתלמידיה כאדם שמספר לחבירו באיזה לשון שירצה
 וכיוון דמכנפין בביתי המקדש ובתי מדרשות מסודרין ביד וממשלה בלא
 פחד ולא עקארזה ומן שמיא מסייעין להון הוה ברין טעמי דאורייתא
 בהלכה למשה מסיני ולית חילוף ולית פלוגתא כי דאמרינן (סנהדרין פ"א)
 תניא אמר ר' יוסי מרחלח לא היתה מחלוקת בישראל אלא בית דין
 של שבעים ואחד יושבין בלשכת הגזית ושני בתי דינין של כ"ג יושבין
 בכל עירורת ישראל הצורך הרבר לשאל וכולה ברייתא עד משרבו תלמידי
 הלל ושמיא שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקת בישראל ונעשית תורה
 כשני תורות ורבנן דבחר הכין דבימי רבן גמליאל ור' שמעון אבתי הווי
 שקלין וטרו והווי קימן פלוגארא דתנאי ולא הוה אפשר דגרסין כולהון
 פה אחד וביומי ר' אסתעייא מילתהון דמילי דמרחניתינן כמפי הגבורה
 אמירן וכאורת ומופת דמיאן ולא מליביה חברינן ר' אלא מילי דהוי גרסי
 ליה קצת הנך ראשונים דקמיה ומנאלן (סנהדרין מ"א) מרחנן מעשה וברק
 בן זכאי בעוקצי האנים ואמרינן מסתברא דכן זכאי דעלמא הוא דמאי
 סלקא דערך רבן יוחנן בן זכאי הווא היכי קרי ליה רבי בן זכאי ומקשינן
 והא תניא בהדיא מעשה וברק ר' יוחנן בן זכאי בעוקצי האנים ומסקינן
 אלא תלמיד יושב לפני רבו הוה ואמר מילתא ואיסתברה ליה לרביה
 וקבעה בשמיה דאלמא מן ההוא זמן דרלל ושמיא קאחאני רבנן מעשה
 וברק בן זכאי ותניה ר' הכין ולא שניה ועוד מרחנן כיצד מעברין ארת
 הערים א"ר מי איכא דשיילי להו לבני יהודה דהייקי לישאני מאברין
 תנן או מעברין תנן אכוו או עכוו תנן דאלמא ר' גופיה דהוא תרצה
 למתניתין מספקא ליה היכי תנן ואף על גב דמא דתני מאברין לא משתבש
 כגון אבר אבר ומאן דמתנו מעברין לא משתבש כגון אשה עוכרה שמעינן
 מיניה דבלשון הוה הוה אמירא מילתא קמי רבי איכא דתני הכי ואיכא
 דתני הכי ואף מסכתא נמי הוי מיפקסן מיקמי ר' מדקאמר ליה ר' מאיר
 לר' נחן (הוריות י"ג) נימא ליה לרבן שמעון בן גמליאל פתח תני בעוקצין
 דלית ליה ומעשה דר' יעקב בן קורשאי דאיזיל יתיב להרא כוותא דעיליתא
 דהוה יתיב רשב"ג גרס ותנא גרס ותנא גרס ותנא עוקצין אמר מאי דקמא יתיב
 דעתא גמרא ואיכא דוכתא דאוסף בהו רבי פירוש כגון הא דתנן הבנים
 יוצאים בקשרים וכני מלכים כוונן הכין הוה מחני מפומא דראשונים
 פירש בה ר' ותנא וכל אדם אלא שדברו חכמים כהוה לבר מן מיליה
 דאתנינן ביומיה וביומי דבתרוה כי דקאמר משנה ראשונה ומשנה אחרונה

כגון מסכתא עידיות דאיתנייא ביומא דאקטוה לר' אליעזר בן עוריא
 (ברכות כ"ח) דאמר בו ביום נשנו כל בו ביום ואף בו ביום נשנית
 עידיות ותנא לן רבי בגוה בתר הכין מידאתני דאתני בימי אכיו כגון ר' יוסי
 אומר ששור דברים מקולי בית שמאי וחומרי בית הלל וכגון אמר רב
 וזורה (ברכות י"ט) הם ושלום שעקביא נתנה אבל מסכתא אהרות אע"ג
 דטעמיהון הוה תני להו רבנן ר' תרצינן להלכתא אית מיניה דתנייה
 בלשון הוה הראשון ואית מיניה דתנייה בד חוה וסתם מתניתן ודאי ר'
 מאיר אמרו מלכו אלא ההוא אורחא דגמרא ר' מר' מאיר דהוה מחני
 ר' מאיר לר' למידוהי אותה אחו ר' וקבע לאתנויי לכולה עלמא ור' מאיר
 מר' עקיבא אחו אורחא הדרך ור' עקיבא מרבתינו הראשונים דאמרינן
 (סנהדרין פ"ו) אמר ר' יוחנן סתם מתניתן ר' מאיר סתם תוספתא ר'
 חנניה סתם סיפרא ר' יהורא סתם ספרי ר' שמעון וכולהו אליבא דר'
 עקיבא והנך בריאתא דתוספתא וספרא וסיפרי אנון בריאתא והני בריאתא
 דתנו רבנן ולקיינון מאי טעמא דתלמידי ר' עקיבא אינון וקא אמרינן
 וכולהו אליבא דר' עקיבא אבל בריאתא אחרות לא אכפת לן כדו
 דמוכחין רבנן וסמאכיהון אינון תלמידי ר' עקיבא וכד אמר ר' שמעון
 לתלמידי שחי מידותי שהתמתי הן מתרומות מידותיו של ר' עקיבא והיא
 אמרו לבן של ראשונים כפתחו של אולם זה ר' עקיבא וקא מפרשין
 רבותינו דאפילו אדם הראשון שמח בתורתו של ר' עקיבא כשהראו הקב"ה
 דור דור וחכמיו (יבמות ט"ו) ור' הוסא בן הרקנים קאמר ליה אתה הוא
 עקיבא בן יוסף ששמך הולך בכל דעולם וחכם שבכל תלמידיו ר' מאיר
 הוא דאמרינן (עירובין י"ג) אמר ר' אחא בר ר' חנינא גלוי וידוע לפני מי
 שאמר והיה העולם שאין כדורו של ר' מאיר כמוחו ומפני מה לא קבעו
 הלכה כמוחו שלא עמדו חכריו על סוף דעתו שהיה אומר על הטמא
 טהור ומראה לו פנים על הטהור טמא ומראה לו פנים ומשום הכין
 הוה חביב לר' עקיבא וסמכיה מיניקתיה ולקט ר' בהלכתא אורחא דר'
 מאיר דהאי אורחא דר' עקיבא כיוון דחזא דקצרה וקרובה ללמוד ודברית
 מחוברין חיבור ופה כל דבר ודבר עם מה שהומה לו ומדקדקין הרבה
 יותר מכל התנאין ואין בם שפת יתר וכל מילתא ומילתא מפקע לטעמיה
 כדלא אמר בה מילתא דטופיאנא דלא צריכא ולא מחסרא מדעם אלא
 בדוכתא מעיטתא וככל מילה גדולות ונפלאות ולא כל מאן דחכים
 ידע לחבורי מילי כדכתי' ומיי מענדה לשון ואע"ג דכולהון חכמים שווין
 בטעמי ובחירוק כיוון דר' עקיבא רחב לב ור' מאיר תלמידיה רחב לב
 הוה שפירא הרצתהון ועדיפא משום הכין לקטת ר' ואוסיף מה דהורה
 צימיה ותרצה נמי כד חזא ופירש בה נמי כוליהו חורי ועקרי דפלוגתא
 דרבנן כיוון דהוה איתא רבנן שמעאו דהנך רבואתה דפלגינן אי נמי

דיחידים הפליגין דחאני מיטריהון סתמא או איכא דשמעינן או שמיע
 להון אחו למטעא וכד מפרש הכין הוה מילתא מיסתלקא ספיקא דחנן
 (עדיות ב') אמר ר' יהודה למח הווכרו דברי יחיד בין המרובין לכטלן שאם
 יאמר אדם כך אני מקובל אמרין ליה דברי איש פלוני שמערת וכר חזו
 כולי עלמא שופרא דחצאחא דמתניתן ואמיתת אילן טעמא ודוקא דמילא
 שבקו כולרחוץ הנך חוני רזנא תניאני דהוו חנו ופשטן אילן הלכחא בכל
 ישראל והלין הילכחא דילנא והנך כולי אישתבקן והוין כגון בריאחא
 דמעיינין להו מאן דשמיע להו כמאן דמעין כפירושי או בלישני רויחי
 אבל סמאכא דישראל על הילן הילכאחא וקבילו כל ישראל כד חוונן
 באמונה וליכא אדם דאפליג בהון על הדא אורחא חרצה ר' לכל המשנה
 לאו דשביקו קמאי רובה לבחראי אלא קמאי לא הוו צריכין לחיבורי
 מילי דגרסי פה אחר עד דחרב בית המקדש ותלמידיהון דלא הווי
 כווחון משמיהון הוו אמרין דהא ר' אלעזר דהוא ראש תלמידי רבן
 יוחנן בן זכאי כד שאר'והי הנך מילי דמפרשן בשני שעירי יום הכפורים
 (יומא ס"ו) סימן חלה פלני ככשין ממזר בית אשם ולא אהדר להון אלא
 דחיינו הכין תניא ולא שהפליגן בדברים אלא שלא אמר דבר שלא שמע
 מפי רבו לעולם ודאיצטריך ר' למאי דפרישנא בחר דנא עלמא דאיסתבהי
 מן ההוא שמאדא ולענין מסכאחא דהויתון מוקדם ומאוחר ר' כד חרצה
 למשנרזינו לא סדרינון למסכאחא חדא בחר חבחה אלא חדא חדא
 תניא תניא באפי נפשיה מן דניחא ליה לאקדומי מקדים לה ומן דניחא
 ליה לאחורי מאחר לה ולא ידעינן לה הי תנא ר' ברישא אבל הלכחא
 ופריקי דכל מסכחא ומסכחא הכין חרצינון ר' חדא בחר חדא דאמרינן
 רב הונא אמר בחדא מסכחא לא אמרינן אין סדר למשנה אבל בחרתי
 מסכחא אמרי אין סדר למשנה וכל חדא מינייהו איכא למימר דלמא
 תניא ר' ברישא והיכא דמשכחינן סתם ואחר כך מחלוקת בחדא מסכחא
 אמרינן אין הלכה כסתם או מחלוקת ואחר כך סתם בחדא מסכחא
 אמרינן הלכה כסתם בחדא אבל ברזתי מסכחא לא אמרינן משום
 דלית להו סדר ורב יוסף נמי הכין סבירא ליה מיהו אמרינן אכבא דחדא
 מסכחא היא ודאמריהון מאי טעמא הקדימו כפורים לשקלים אנו הכי
 אחנינון בי רבנן שקלים ואחר כך כפורים אבל וודאי סוכה קמי יום
 טוב תניא ובחר הכין ראש השנה ואפשר דחנו יתהון בחלוף מיהו אית
 למימר דאקדים שבת ועירובין הוואיל וחשיבא שבת טובא ובחריה פסח
 הוואיל ואיתיה ראשון לכל המועדים וחגים וברזיה שקלים שהוא מלפניו
 ובאחר מעינינון בעירובין דבחר שבת והדר לענין שבת ותנא סדר יומא
 משום דכשבאחי דאמי ואף על פי שבסידור שנה אחר ראש השנה איתיה
 עדיף מן ראש השנה כמעביר קול לפני יום הכפורים דמיא ושמתת

סוכה דברר יום הכפורים דחג גדול הוא וכפסח דמיא ותניא יום טוב
 דכגון שבת הוא ואחרה ראש השנה דליתני כהרא תעניות משום דכולהו
 כחד עינינא דמיאין הכין רגילין רבנן למתנא ואי אית דניחא ליה לאקדומי
 או לאחורי הרשות בידו ואית מסכארא דאמרינן הנא אמאי קאי כגון
 שבעות כחר טכות ומאימתי קורין על פסקא דקרא ולעינין תוספתא וודאי
 דר' חייא תרצה מיהוא לא מסיימא לן ביומי ר' או כהריה אבל בלא
 ספק דבחר דאיתרצי דילכות משנתינו איתרצה תוספתא ומילי דתוספתא
 ברין דבחר מתנייהון אינון ועליהון תנין ולא פשיטא לן ביומי דר' נח
 נפשיה דר' חייא ואע"ג דמקשינן אמר ר' חייא ראיתי קברו של ר' ותו
 אמר ר' חייא אותו היום שמת ר' בטלה הכהונה ותוב כשחלה ר'
 נכנס ר' חייא ואלו ואמרינן ביה איבעי רזימא איפוך אי בעי תימא לא
 תיפך כיוון דר' חייא עוסק במצוות הוה סבר לא איפגריה דאלמא מספקא
 מיהו אמרי רבנן דביומי ר' איתקון בריאתא והוה מתנין במדרשה מן
 ההוא דהגינה דהנהו אילמא דהוון בשוככותיה דר' בני אחתיה דר' יוחנן
 בן גודגא ואמרי ליה בני ברתיה דריב"ג דכל אימת דהוה עייל ר' לבי
 מדרשא הוון עיילין וירבין קמיה ומרחשין שפתותיהו בעי רחמי עליהו
 ואיתפחחו ואישכח דגמירי הלכארא וספרא וסיפרי ותוספתא וכוליה
 תלמודא ודאמריהו מה ראה ר' חייא לכהכה ואמאי לא כתב ר' טעמיה
 אילו בקש ר' לומר על כל מה שהיה שונה מילי אריכין ויתקון אלא ר'
 עיקרי דברים תקן וכגון כללות ולשנא קוטא דאפילו חדא מלחא מנמר
 מיניה טעמים גדולים ונפלאות ותילי תילים דבסייעתא דשמיא איתמר
 משנתינו ואחא ר' חייא פשט בברייתא פראטי ואנפי להנהו עיקרין וכללין
 ורובי דטעמי דפשיטין ומרוחין בברייתא עיקר דלהון במתניתן ועל מאי
 סמאכיהו כדאמרי אילפא חלא נפשיה בקרסא בעיבורא דספינתא וכולי
 עד דטבענא בימא דאלמא כל מאי דאית בי ר' חייא ובי ר' אושיעא
 ואנון מן ברייתא אית למיפשטא מן מתניתן ובא אילפא להראות חכמתו
 משום ההוא מעשה דיליה בהדיה ר' יוחנן דמפרש בתעניות (תענית כ"א)
 וכי אחא ההוא סבא תנא ליה האומר תנו שקל לפני אוקמה כר' מאיר
 דאמר מצוה לקיים דברי המת ואלו הכא דארא ר' חייא בברייתא
 ד'אילפוגי על ר' אין שומעין לו כגון מלחא כגון דחוא ר' הלכה וסתמה
 במתניתן ואע"פ דהויה בה פלוגתא מעיקרא וכד אחא ר' חייא מפרש
 דפלוגתא הוות מעיקרא ואע"ג דסתימא במתניתן אנן כמתניתן עבדינן
 ולא נקיטין סוגין דעלמא דאע"ג דסוגין דר' מאיר ור' יוסי הלכה כר'
 יוסי היכי דסרסו ר' כר' מאיר עבדינן כסתמיה אבל היכא דפריש ר'
 פלוגתא במתניתן עבדינן כמאן דסוגין כמימריה כגון דאמרי ר' מאיר
 אומר כן ור' יוסי אומר כן היל דברא כר' יוסי ואי הוא ר' חייא טעמא

דר' מאיר וסתם בכרייתא כותיה ל'א מקבלינן מיניה רבי בעי מיניה ר' נחום שמעיה דר' אמירו מר' אבוהו (עירובין) מחלוקת במתניתן וסתם בכרייתא מאי אמר ליה ר' לא שנאה ר' חייא מנין לו משום דר' חייא תלמידיה דר' ומן גמאריה דר' הוה אמר לא הוה אית ליה ליה לר' חייא אלא מאי דאיתיה לר' ואפילו דוקיא דמילי דמתניתן מרע בריחא בהדיה כי ההוא דמבוי דפריץ כעומד אמרינן תיובתא דרב, פפא תיובתא

והלכתא כותיה דרב פפא ומקשינן תיובתא והלכתא ומפרקינן אין משום דדיקא מתניתא כותיה ולא יהו פרוצות יתרות על הבנין וסיפרא דרשי דקראי והיכי רמיין הלכתא בקראי ומעיקרא בבית שני ביומי דראשונים לפום ההוא אורחא הוה תננינהון וכד הוון רבנן דבריתא דלאו דר' חייא ודר' אושיעא אית בהו שבשחה ואיר מנהין פראטי דמן כללים דיחידים ומילי דלא דיקן והני דתריצינן ר' חייא ור' אושיעא עדיפא מכולהו לקוטינון מרבנן ותנינן כי רבנן ועליהון אמרו בגמרא תנו רבנן ואע"פ כן הוה שכיחן בריאתא אחרות דגרסי להון רבנן כל חד מאי דאגמריה רביה ותנאי נמי דהווי תניקמיהו כנון אחי תנא דבי ר' חייא ואשיאן תנא דבי ר' אמי ובר קפרא נמי תנא משנאות אחרות ובכמה מילי אמרינן בדקא לוי במתניתא ודר' חייא ור' אושיעא אעדפיה רבנן מיניה וכל חד מן רבואתה הוה אית ליה בריאתא מנייהי על מסכתא ומסכתא כדאמרי תנא רב שרביא בקידושין דבי לוי דהוה נמי שמעיה דר' כבר קפרא ור' חייא ור' אושיעא ורבנן דבכל קמי רבינו הקדוש הוה אית להון מתניתא דהא הוה בהון תורה דהוון מרבצין בדוכתא דמתיתתא דתנן (יבמות קט"ו) אמר ר' עקיבא כשירדתי לנהרדעא לעבר שנה ובפום בדיחא דהוה בה חנניא בן אחי ר' יהושע ותנו רבנן (סנהדרין ל"ב) הלך אחר בית דין יפה ומפרשינן אחר חנניא בן אחי ר' יהושע לגולה והוה שקראוהו גולה דלהתם היו משיאין משואות רבית דין התם הוון דתנן עד שרואה את כל הגולה לפניו כמדורת האש ואמרינן עלה מאי גולה אמר אביי פום בדיחא ורילל הוקן מבבל עלה והיה נשיא וכיומי דר' ובתריה הנהו מתנייתא ובבלאי הוון מיקריין בארץ ישראל משנת ר' נרצן ומר שמואל נמי אמרינן בכמי דוכאורא תנא דבי שמואל והנך משנאות דהוון תנו להו תלמידי חכמים הראשונים חוץ מר' עקיבא הווי מתמרין נמי דאמרינן בכמה דוכתא תנא דבי ר' ישמעאל ואמרינן תנא דבי ר' אלעזר בן יעקב והוון בריאתא נמי לראשוני ראשונים כדאמרינן בעירובין ר' רבה בר מרי דבי ר' יוחנן בן זכאי וכולהו תני בריאתא לא איקבע למגרסינן כול' עלמא כד אקבען בריאתא בדר' חייא ור' אושיעא ולא אמרינן בהו תנו רבנן אלא תנאי ותנא וסיפרא וסיפרי נמי לאו מחל'ה פשטו ברכנן כות

משנאחינו דמשעת תקונה פשטה אלא קלי קלי דאמרינן (יבמות ע"ב ב') אמר ליה ר' יוחנן לריש לקיש ראיתו לבן פדת שהוא דורש כמפי הנבורה א' ליה האי לאו דיליה היא הא מתניתא היא והיכי תאני לה בתורת כהנים נפיק ר' יוחנן תנייה בתלחא יומי וסברה בתלחא יומי ובחר הכין איקבעו תוספתא וסיפרי ותוספתא וכולי תלמודא והנך בריאחא הוה להו קץ וכל חד מן רבנן גרים מפום רביה כדאמרינן (בבא מציעא) אשכחיה רב ששה לרבא בר שמואל אמר ליה תנית מדי גבי שכיר אמר ליה הנינא ורבנן אמורי דבחר ר' טובא הוה צריכין לאילין בריאחא דמנהון נפקין כל מילי עמיקתא דאמירן במתניתון בלישנא קיטא וברומי ובכללי וענפין וחידושין ותולדות דאדכר ר' עיקרן דלהון ולא פשט דומי והוה צריכין רבנן נמי פלפולא וסברא והויא למידק מנהון מאי דאיצרכא ליה מלחא ולדמויי מלחא למאי דדמי לה ולהביאה בכלל עיקר שלה כדאמרינן (עירובין) רב חסדא ורב ששת כי הוון פנעי בהרדי רב חסדא מרתע ממתניתא דרב ששת ורב ששת מרתע מפלפוליה דרב חסדא ושכחוה רבנן למאן דגמר מתניתא טובא דמהגליין טעמי הורה דכיוון תנייני תאני מלחא דקוט ליה מר מרוח לה מר ומלחא דעמיקא בוו משנה ברירה במשנה אחרת וכי דהיא דאמר (סנהדרין מ"ב א') ר' אחא בר רב הנינא אמר ר' אמי א' ר' אסי א' ר' יוחנן כי בתחבולות תעשה לך מלחמה במי אתה מוצא מלחמתה של רחורה כמי שיש בידו חבילות של משנה וקארי רב יוסף אנפשיה ורב תבואות בכח שור ואף על גב דמאן דרזנא ולא ידע לפלפול הוי חידוש או גולד דלא תאני בהדיא לא ידע לדמויי ולאנפיקי עיקר דיליה אף על פי כן הוון עדיף מן מאן דמפלפל סאבור ולא גמור מאי דתנו ומאי דאמור דההוא דגמור ויכול לאורי הנהו מידאני דשמעין הלכה למעשה וההוא דסבור לא יכול מאי טעמא דמאי דלית ביה נמארא מהפקינן לית מסברה אבל מאן דאית ביה נמארא לפום דאמור הוא ולא מהנפיקינן להיניה מסבארא והיכי דפליגין אמורי וסונין בעלמא כהד מינהון ותניא בריחא כאדך עבדינן כי ההוא דתניה כותיה וכי ההיא דאמרינן בשחיטת קדשים (זבחים) רב יצחק ברירה דרב יהודה הוה שכיח קמי רמי בר חמא שבקיה ואויל לקמיה דרב ששת יומא חד אשכחיה א' ליה דאמי ארקפטה נקט ביד ריוח אתי ליה ליד אמר ליה משום דאולת לקמיה דרב ששת אמר ליה לאו משום הכי מר כי בעינא מילחא ופשט לי מסבארא משתכחה מתניתא דפרכה ליה רב ששת כי בעינא מיניה מלחא פשט לי מתניתא כי נמי משתכחא מתניתא דפרכא לה אמנא מתניתא ומתניתא היא אמר ליה בעי מנא מלחא דאפשיט לך מסבארא כמתניתא בעא מיניה בישראל במקצת כלי טעון כל הכלי מירקה ושטיפרה או אינו טעון אמר ליה אינו טעון מאי

טעמא מידי דהוה אהואה א' ליה והא לא רזני הכי כולה בריהא ומינה
 בישראל במקצת כלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי מה שאין כן בהוארה
 אמר ליה אי רזניא תניא ומשום הכין כד איבעי לחו הוריות סיני ועוקר
 הרים הי מיניה עדיף כד איצריך עלמא לרבה דהוא עוקר הרים ולרב
 יוסף דהוא סיני דהא אמרינן דקרי אנפשיה ורב רזבאות בכח שור
 שלחו מתם סיני עדיף דהכל צריבין למרי חטיא הכין ראה ר' חייא
 ותרצינון לבריאתא דאינון דשתא דמתנין ביה רבנן בלחור משום דהנך
 קמייתא כולוהו הוה נפישין טריאתהון והפכאתהון ומאי דאיצטריכו ליה
 רבנן מנהון אמוראי בנמרא ודקדוקי ביה והנפיקי טעמא ושאר אישתכח
 דלא איצטריבינון ליה ואע"ג דבריאתא דבי מר שמואל דהואת לבבלאי
 דיקא ותריצא דאמרינן בסדר יומא פר העולה ושעיר הנעשה בחוק אמר
 רבא לא משתכחא מתרצתא אלא או ר' אי"ע דבי שמואל או ר' עקיבא
 דרזוספתא ואע"כ אישתבקהו דבי מר שמואל והווד מינה וכד משתכחין
 השתא נוסחי דברייתא לא סמיכין עילוריה דלא קא מרזנינן לא ירעינן
 בקושטא אפון אי לא אלא רזני דגרסין כי רבנן ובריאתא אחרניא נמי
 דקרין ליה רבנן קטנות דלא לאוריי מינייהו אלא כגון הילכות דרך ארץ
 והגדות והחלמוד נמי דשאלתון עלויה אפילו ראשוני ראשונים הוה אית
 להון חלמוד דהא אמרין דהוה אית להון הלכאתא דגרסין להי כי
 דאמרינן ליעינין מעשה וברך בן זכאי בעוקצי חאגים ואע"ג דלאו כולהון
 פה אחד אלא טעמים ידועים דכולהון חד וחיבורים משונים כל חד
 לתלמידיה והו עיקרין דילהון קלין וחמורין וגויות שוות זפנים של מדרשות
 דמנהון י"ג מדות דר' ישמאל ומנהון נמי דברים אחרים כגון סרס מקרא
 יתיר מקרא חיבוין ומיעוטין משמעת דורשין דרישה סמוכין הקס שני
 כתובים הבאין כאחד אין מלמדין ילמד עליון מן התחתון תפישת מרובה
 וחפישת מועט דרישת טעם מקרא גורעין ומוסיפין ודרשון אם של
 מקרא ואם של מסורת לשון עגרה נאמר כגון ונאמר להלן מקרא
 גדרש לכמה טעמים ואין מקרא יוצא מידי פשוטו מוקדם ומאוחר דכררה
 חורה לשון בני אדם רמו דבר שנאמר בורה ואינו ענין לר' תניהו ענין
 לחבירו ודבר שחבירו מוכיח עליו דבר שנאמר בזה וזהו הדין לחבירו
 פרשה שנאמרה ונשנית דון מנה ומינה דון מינה ואוקי באתרא דיו
 לבא מן הדין להיורז כגדון ודברים רבים כאלה כד הוה אמרין הנך
 ראשונים הלכאתהון כל חד וחד כדגרים אילין מילי דהוויין תלמודהון
 לגלויי טעמי תורה וכדאמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן (עירובין י"ג) תלמיד
 אחד היה לר' מאיר וסומכוס שמו שהיה אומר על כל דבר ודבר של
 טומאה ארבעים ושמונה טעמי טומאה ועל כל דבר ודבר של טהרה ס"ח
 טעמי טהרה ונמי אנפא אחרת לתלמודיהון חידושים ונולדות וענפין

למחוא והכין דיניהון והכין אנפא דדימוייהון והכין מהררינן ענף לעיקר
ומנא לן דהות אית להון תלמודא דהא רבן יוחנן בן זכאי אמרינן דעד
הויא דאביי ורבא דהוה גמר ותנן נמי ר' יהודא אומר הוי זהיר בתלמוד
ששגגת תלמוד עולה וזרון ותנו רבנן העוסק במקרא מדה ואינה מדה
במשנה מדה שנוטל עליה שכר בתלמוד אין לך מדה גדולה זו ובתור
דאתקין ר' הילכא הוה אית להון תלמודא דהוה מפרשין ביה דוקא
דמרתיתא ופרטי דכללי וטעמי דדרשה כי דרשנו רבנן לעולם הוי רץ
למשנה יותר מן התלמוד ואמרינן עלה הא גופא קשיא אמרת בתלמוד
אין לך מדה גדולה מזו והדר אמרת (בבא מציעא ל"ג) הוי רץ למשנה
יותר מן התלמוד אמר ר' יוחנן בימי ר'ע נשנית משנה זו בתלמוד אין
לך מדה גדולה מזו שבקו כולי עלמא למתניתא ואולו בתר תלמודא הדר
דרש להו ר' לעולם הוי רץ למשנה יותר מן התלמוד מאי דרש כי
דרש ר' יהודא בר אליעזר והגר לעמי פשעם אלו תלמידי חכמים
שאפילו שגגות נעשות להם כזונות ולבית יעקב חטאתם אילו עמי הארץ
שאפילו וזונות נעשות להם כשגגות והיינו דתנן ר' יהודה אומר הוי
זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד וכולי ותלמוד הוא חכמה דראשונים דסברין
ביה טעמי משנה דתנו רבנן לא רבו שלמדו מקרא ולא רבו שלמדו
משנה אלא רבו שלמדו תלמוד ואיכא דתאני שלמדו חכמה ותרווייהו חד
טעמא אינון דברי ר' מאיר ר' יהודא אומר כל שרוב חכמתו ממנו ר'
יוסי אמר אפילו לא האיר עיניו אלא במשנה אהת זה הוא רבו אמר
רבא כגון רב סחורא דאסבר לי זומא ליסטרן ולא הוה להון להנהו קמאי
דעד דאיפטר ר' דגרסין ליה פה אחד אלא כגון פירושי דהשתא
דמפרשנינא אנחנא וכיוצא בנו לתלמידי דילנא דכולהון גמירין ליה והאי
כתוב דהא אנפא והאי כתיב אפא אהרת כי דחוי הכי הווי מפרשין
משנותיהון וקרו להו לפירושיהון תלמוד והוה ריח לביא ולא צריכין
אלא עקרין וכד איסתחמא משנה ונת נפשיה דר' מימעט לכא ואיצטרכו
למילקט תלמודא ולמיגרסיה ואיתוספו ביה כמה אורחא אחרות תקינו
ביה הנך דראשי דראשונים כדאמרינן מנהני מילי ודרשינן ותקנו ביה
חידושי ונולדות מילתא מילתא כד מפרשא כי היכי דהוה בימים קדמונים
ותקינו ביה נמי מאי דלא הוה צריכין ליה הנך ראשונים כגון פתרין
דברים עמוקים דקמאי שהיה לכן רחב ונתמעט אחריהם דתנו רבנן
(סוטה מ"ט) משמת ר' אליעזר נגנו ספר תורה משמת ר' יהושע
בטלוי עצה ומחשבה משמת ר' עקיבא בטלוי זרועי תורה
ונסרחמו מעינות חכמה כי היכין דהוה בימי ר' ותקונו ביה נמי
דוקא דמילתא למאי אתנאה דאמרינן כי מכדי תנא ליה כן למאי

איצטריך למירני כן והיכי דלא דאיך כולי דהאי אמרינן כן שנה ר' משנה שאינה צריכא ומפקינן אצרכתא דמילתא מלהא מאי קמ"ל ופרטנין פראמי ומדמינן דומיי כולהי אילן מילין כד הוויין ביומי דר' ופירוש מלתא מלתא למאי הילכתיה ואיצטריכו למילי אחרינאחא דלא דהווי צריכין להו קמאי כגון היכי דחזא ר' מדעם ולא חזיהו רבנן בתראי פירושיה אלא לסמוך עלה כגון דפתח דברי יחיד דאיסתברי ליה ולא איסתבר לרבנן בתראי כי ההיא מצות חליצה ודא"ד משום דכר א' יחיד מדעם וחזאי ר' דהלכתא כוותיה תאני ליה סרמא כי דאמרינן באלמנה דכתובות מתניהן מני ר' שמעון היא וכמי שמת לענין טקנא מן שכיב מרע בשבת מרזניהן ר' יהודה היא ובהוציאו לו נמי מזרז סימן ורבים כאלה דאל"ך ר' אי תנינא לה ביחידא ולא עבדינן כוורזיה והיכא דסתם במקום מחלוקת עדיף כי ההוא דחליצה והמיאונים בשלשה דמפרש במצות חליצה אי נאמי דרזאני ליה למימרא דיחידא בלשון חכמים כי היכין דליעבדין כוותיה דאמרינן (חולין פ"ה) אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן ראה רבי דבריו של ר' מאיר באורחו ואת בנו ושנאן בלשון חכמים ודבריו של ר' שמעון מכיסוי הדם ושנאן בלשון חכמים ומן הכא נמי גמרינן דסתם ר' מאיר לאו דיליה הוא דאיתיה יחידא אלא דרבואתיה הוא אליבא דר' עקיבא ורבותיה דהא מימרא דר' מאיר דיליה דחזאי ליה דקראני ליה ר' בלשון חכמים וכי ההוא דשיאור ישרף דחנן וחכמים אומרים זה וזה האוכלו חייב כרת ולא תנייה בשמיה הואיל ופליגי עליה דר' יהודא דלא נטעו ונימא סוגין ר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה והלכה כר' מאיר דאמר רבא מאי טעמא דר' מאיר אין לך כל סרק וסרק וכולה שמעתא והניא נמי הכי השרא אתו רבנן אמורי דתלמוד ומפרשין אילין מילי היכי דחזו כד חזא ר' והדולכר כההוא יחיד מגלינן ליה למלתא והיכי דלא חזו כד מגלינן לה למלתא כי ההיא דהמביא (ביצה ל"ג) דאמר רב יהודה אמר שמואל אין מביאין עצים אלא מן המכונס שבקרפף ומקשינן והא אנו חנן מן הקרפף ואפילו מן המפוזר דזיבחתא דשמואל ומפרקינן מרזניתא יחידא היא ואישתכחא לה סיערתא מן ברירהא והיכי דמשכחינן ביה במרזניתן מילתא שבשחא וצריכא למסמא מינה מדעם דאית ביה קושיא ולא סליק אמרינן סמי מינה כן וכי הנך דאוחו וארז בנו דאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן פרת חטאת אינה משנה עגלה ערופה אינה משנה אלמא קשיא ולא סלקא מסברא ומברירא ואף מסברא בלחוד דחוינן מרזניתן כולה כי הא דחנן בטהרות מסרק של פשתן שניטלו שינוי ואמרינן בהחולץ ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש דאמרי תרווייהו זו אינה משנה ולא עבדינן כוותיה סמיאי דמסיימי בה דוקאני ואי צריכא מתנירא לחסרא מחסרינן לה

ואי אית בה במרזניהן שכשחא זכריתא עדיפא מבדרינן לה למלחא
כדתנן לענין מוספא לגוי מבשר בכור (בכורות ל"ב) בירא שמאי אומר לא
ימנה ישראל עם הכהן על הככור ובית הלל מתירין ואפילו גוי ואמרינן
עלה בית הלל דמתניתין ר' עקיבא היא והלכה כבית הלל דבריתא
דאמרינן אפילו גרים אכיל גוי לא ואיפליגין תנאי מפרשינן במאי קא
מפליגי ושעמי דחד חד מנהון תפסנין על בריהא דשכתן לברורה למילחא
או למפשט מנהון ההוא בעיא אמרינן להי מכל היכא דמשכחינן כי
ההיא דהשולח דגטיין דאמר ליה ר' ירמיה לר' עקיבא פוק עיין ברה
במכלתא ומרדקינן ברה ומסקינן חרא חרא למעמא ולהלכתא וחדה חרא
מן אמרה ואליבא דמן ניהי לבר מן פלוגתא דאמורי וקושיהון ושניויהון
ואיבערתיהון ופירוניהון ודחייאתהון ואוקמתהון ואנדאפאתהון ואותבאתהון
ולהנפישו ומכתב אורחי דחלמוד נפיש טובא והכין הוה מראש כדמפרשינא
השתא פירוש כל חד וחד מן רבואתה כי דחוי ומגמר לכל חד מן
התלמידיה לפום דצריך ולפום דיכול מנהון ראשי דכרים ועיקרין ושאר
מכין מדעתו ומנהון צריכין למפשט להון וארווחי ודמויי והא אמרינן דעד
דאיפטר ר' גמאריהון כל חלמוד לפני רבו הוה קמי דלררוין מתניתין
כל חד דחלמודו לפי משנתו וברור דאיתרצא כל ימי ר' כל חד פאשיט
מתניהון ומגמר להו לתלמידיה טעמא ומן בתר הכין איצטריכו למילקטיה
ולאמורי פרה אחר ובחר ר' הוה איכא תנאי בין התם כגון ר' יוחנן
ר' שמעון ר' גמליאל ב"ר ובין הכא כגון ר' יאשיה דמן הוצל מיהוא דלא
מידעם מן מתניתא אלא דהוי תנא קמי הכין כד מפרש בספרו של
אדם הראשון (כבא מציעא פ"ו) ר' ור' גרזן סוף משנה והוה איכא נמי
ממאן דאתניין תנאי ואמוראי כגון ר' חנינא ור' ינאי התם ורב הכא
דהוה תלמידיה דר' זוטאריה מן ר' ור' חייא דאמר ר' יוחנן (חולין קל"ז)
גהירא כד הוה יתיבנא אחורי י"ז שורן אחוריה דרב ורב קמיה דר'
והוה זיקוקין דגור נפקין מן פומיה דרב לפומיה דר' ופומיה דר' לפומיה
דרב ולא הויתו ידע מה הן אמרין ואמרינן בכמה דוכתא דרב תנא הוה
ורבנן אמורי בלחוד כגון שמואל ור' שילא ורבה בר בר חנא ורב כהנא
קמא ורב אסי וביומיהון בסופן רב אדא בר אבהו ורבה בר אבהו וקנינו
ומן דבית נשיאה הוה דאנחנא לקיטין רבנן בקבלא דמן הבית נשיאה
אנחנא מן זרעיה דרבה בר אבהו ובחר ר' ר' חנינא ור' ינאי התם ר'
יוחנן וריש לקיש ור' יהושע בן לוי ור' א"ע דהוא שמעיהון ושמעא דרב
ושמואל בבבל ואפילו הכין חכמה בכבל טפי הוה נפישא ובחר דריהון
רב נחמן ורב יהודא ורב הונא ורב חסדא ורב ששת בבבל ורבנן אחריני
דהון סלקין ונחתין כגון ר' אבא דהוה יתור הנך ראשונים ור' יצחק נפחא
ור' זורא ור' ירמיה ור' אבא ור' חנינא פפי ובחר הכין אביי ורבא ונפיש

שמרא בארץ ישראל ואירמעטא הוראה רחמן טובא ונחית מן דהורא
 דתם מן בכלאי כגון רבין ורב דימי וכולהו נחותי נחותו להכא וכל
 דרא ודרא מן אילין דרי הוה אית להון שמעתתא דגרסין להו רבנן כולהו
 ומסדרן להו תדיר תדיר כי דאמרינן ר' חייא בר אבא הורא מסדר
 תלמוד קמיה דר' יוחנן כל תלתין יומין ואמרינן נמי רב ששת מהדר תלמודיה
 כל תלתי יומין ומתלי בעיבורא דרשא ואמר חדאי נפיש חדאי נפיש לך
 קראי לך תנאי ובהדי הנך שמעתתא דהוו גרסי להו כולי עלמא כל רבה
 מפרש לתלמידיה פירושי אחרינא ודוק להי דוק אחרינא ומחדשין נמי
 עובדיה דעביד ובעי דמבעין מיניה ומדהר ושקלי וטריי ופלוגתא בין חד
 לבר וזויה וכד ארתו דרא אחרינא מימעט לבא והנך מילי דהוה פשיטי
 להנהו ראשונים ופחרו בהו לתלמידהון כגון פירושי דלא צריכין כולא
 עלמא למגריסין ו למקבעין בנגרא חוו דקא הוו ספקי וצריכין
 למקבעין בנגרא ואמרינן להי במתכתא וקבעו להי בנגרא וגרסי להו
 כולהי רבנן כדאמרינן לענין עירוב עירוב שנתנו באילן (עירובין ל"ב ע"ב) ותיב
 ר' חייא בר אבא ורב אמי ורבא בר נתן ותיב רב נחמן גביהו ויתבי
 וקא אמרי האי אילן דקאי היכא אילימא דקאי ברשות היחיד וכולי
 ואמרינן בסיפא אמר להו רב נחמן יישר וכן אמר שמואל אמרי ליה
 פתיתו בה כולי רואי א' להו אנתון נמי קא פתיתו בה אמרי ליה
 קבעיתו לה נמי בנגרא וכל דאחי ממעט לבא דאמרי א' רבי יוחנן ואנו
 לבנו כנקב מחט סודקית ואמר אביי אנן כסיכתא בנודא לנגרא אמר רבא
 ואנן כאצבע בקירא לסברא אמר רב אשי ואנן כאצבע בכרוא לשכתא
 וכמה דמתמעט לבא ומתילדי ספקי הנך פירושי דראשונים דלא הוו
 קביעי מקבעין ומגרסין ועובדי דעברו מתניין אי כולדהון רבנן שמעוה
 למילתא ואמרוה נהרא וליכא דקדים שמעה ואמרה מיתאמרה סתמא
 א' פלוני ואי חד קדים שמעה ואמרה מיתאמרה משמיה א' פלי א' פלי
 דאמרינן (פסחים ק"ד) עולא איקלע לפום כדיתא אמר ליה רב יהודה
 לרב יצחק בריה זיל אמטי ליה הא כלכלה דפרי וחזי היכי מבדיל אולא
 שדריה לאביי כי אחא אמר ליה המבדיל בין קודש לחול הוא דא' אמר
 ליה לאבוי גנא לא אולי לאביי שדרתיה ואמר המבדיל בין קודש לחול
 דהוא דאמר אמר ליה רבנותר דמר שררותיה דמר גרמה ליה למר דלא
 תיתמר שמעתא מפומיה וכמה דרייק חנכא ואמר שמעתא מפומיה דרביה
 ולאו מפומיה דאחרינא טפי עדיפא שמעתיה דאמרינן (ברכות ל"ח ע"ב)
 אמר רב נחמן בר יצחק קעא עולה לשבשתיה כר' בנימין בר יפת תחי
 בה ר' זירא כולי עד לא דייק ועוד כי אמר מפומיה דחד רבה טפי עדיף
 דאמרינן (חולין י"ח ע"ב) כי סליק ר' זירא אכל מנרמא דרב ושמואל
 וכול עד אנא מרב יהודא גמירנא דאפילו ספקי דנכרי גרס דאמר רב

יהודא אמר רבי ירמיה בר אבא ספק משמא דרב ספק משמא דשמואל
שלשה מתירין את הבכור במקום שאין מומחה היכא דכולהו רבנן קאמרי
מלחא חדא א' לה כדי באילין מילי איתוסף תלמודא דרא דבחר דר
דכל דרא ודרא קבעין ביה מילי מן ספיקי דמיחדשין ומעשין ובעיי וכי
הרוא דהיו בודקין דאמרינן רב כהנא ורב ספרא תנו סנהדרין בי רב
פגע בדרו רמי בר חמא אמר להו מאי אמריתו בה בסנהדרין דבי רב
וכולי ונמי דיקי והוויי דמוסיפין ומחדשין רבנן בתראי לאו מאי דלא הו
ידעי ליה רבנן קמאי אלא מאי דשבקוהי לדרי דכתריהון לאגרוהי ביה
ולא איצטריך ליה עלמא בימיהון כי ההיא דאמור רבנן (חולין ו) דהעיד
ר' יהושע בן זרוו כולי עד משרבו וחוחי הלב רבו מחלוקת בישראל זא
חשובה למאי דבעיתון למה שבקו קמאי רובה דאי משתכחון דבר מופלא
דאמרוהי בתראי קמאי שבקוהי להון כדי לרתגדר בו ולהנפישו נמי
באילין מילי דאיתוסף בהו תלמודא דרא דבחר דרא טובא נפיש והא
אמרינן (סנהדרין ק"ו) אמר רב אמי ארבע מאה בעיי הוה בעי דו
ואחיהופל במגדל הפורת באויר אמר רבא גבורהא למבעא בעינא והא
כשני דרב יהודה כולה תנאי בנוקין דהויה וכולי עד קב"ה לבא בעי
ולפום הכין איתוספא הוראה דר' בחר דרא עד ראבינא דאיפסיקי כד
חוא שמואל ירחינא כסיפרו של אדם אשי ורכינא סוף הוראה ובחר הכין
ודאי אע"ג דהוראה לא הוה הוה איכא פירושי וסבארי קרובין להוראה
ואיקרו הגדה רבואתה רבנן סבוראה וכל מה דהוה תאלי וקאים פירשוה
כגון רב נחומי ורב יוסף ורב אחאי מבי חתים דאמרינן בהמביא (גיטין
ו') פאריש וצקלנ ובי חתים היא עיר שבסביבי נהרדעא ורבבאי מרוב
וכדמפרש בסנהדרין (מ"ג) היוצא ליהרג משקין אותו קורט של לבונה
בכום של יין כדי שחטרף דעתו עליו משום שנאמר תנו שכר לאובד ויין
למרי נפש ותנן נשים יקרורת עד משום תנו שכר וגם רוב עירו של רב
רבאי כסביבי ישיבתנו נהרדעא היא ואמרינן דגאון הוא ואורזי בשני וכמה
סכראי קבעו בגמרא אינון ורבנן דכתריהון נמי כגון רב עינא ורב סימנא
ונקיטינן מן ראשונים דגמרא דרש האשה נקנית עד בכסף מנא הני מילי
רבנן סבוראי בתראי הרצוהי וקבעוהי ודוד מינה נמי :
ודכתבתון כיצד נכתבה המשנה ונכתב התלמוד תלמוד ומשנה לאו
איכתבו אלא תירצו איתרצו וזחירין רבנן למגרם על פה אבל מן נוסחי
לא דאמרינן דברים שעל פה אי אתה רשאי לאומרן בכתב ואמרינן אלה
אתה כותב ואי אתה כותב דהלכות ודבעיתון רבנן סבוראי האיך נסדרו
בחר רכינא ומי מלך אחריהון מאורזו הזמן ועד עכשיו חוינן לפרושי לכוון
עיקרי דהא מילתא והיכן הות רשנחא בישראל מקדם והיכון אפליגין
חתי מתיבחא משום דאית בה במילתא שבשרא מעיקרא מן כד נללו

ישראל גלורא יכניה והחרש והמסגר וכמה נביאין עמהן איחונון לנהדררעא
 ובנו החם יכניה מלך יהודה וכל סיעתא כנישתא ויסדות באבנים ועפר
 דאיטיאו בהדריהון מן בית המקדש והוה קרין עלה כי רצו עברך ארת
 אכניה וקריות שף יתיב כלומר שניסע מקדש וישב שם והות שכינה עמהון
 בה כדאמרינן (מגילה כ"ט) ככל היכא שריא שכינה בה רב אמר ככנישתא
 דהוצל ושמואל אמר ככנישתא דשף ירזיב בנהדררעא לא תימא הכא ולא
 תימא הכא אלא יאימא זימנין הכא וזימנין הכא אמר אבי תימא לי
 דכי מרחקנא פרסא החם מצלינא והרא כנישתא דהוצל קרובה היא לבית
 המדרש של עורא הסופר למטה מנהדררעא וכיוון שעלו עורא וזוכבל
 והגולה ונבנה המקדש והיו שם שני ראש מנהדרין כגון שמעון הצדיק
 ואנטיגנוס איש סוכו ושאר אותם הדורות רובם מכבל היו עולין הלל הוקן
 היה עולה מכבל אף על פי כן הוון מרבצין הכא אורייתא והות יצית
 להון ראשי גליותא מבית דוד אבל ראשי מתיבתא לא הוה אית כהון
 דהוה אמרין דהא מלחא אמר בה רחמנא למהוה במקום אשר יבחר לי
 ועד דאפטר ר' כראשי גלותא הוה נהנין בכל ולא כראשי מתיבתא
 ונשיאין דאינון ראשי מנהדרין בארץ ישראל כדמפרש באבות עד הלל
 ושמי וברר הלל שמעון בנו ובררריה רבן גמליאל הוקן בנו ובחריה רבן
 שמעון בן גמליאל קמא דאיקטול קמי חורבן הבית הוא ור' ישמאל בן
 אלישע כהן גדול ואילן ד' דארי דהון ככלל מאה שנה דאמרינן ביצירת
 השבת (שבת ט"ו) הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהנו נשיאותן בפני הבית
 מאה שנה ובחר רבן שמעון בן גמליאל שנהרג הוה רבי יוחנן בן זכאי
 והוא הוה בעידן חורבן הבית וכד אפקוהי לות אספסינוס נכנסו בו ר'
 אי"ע ור' יהושע תלמידו וחכע מן אספסינוס שושילחא דכי רבן גמליאל
 וכד שקט רבן יוחנן בן זכאי ורבנן ביבנה תיקן י' תקנות דתנן בהון משחרב
 בית המקדש בתחילה הוה בברור חיל ואתא ליבנה ובחריה רבן גמליאל
 בנו של רבי שמעון שנהרג הוה גשיא ביבנה ור' יהושע אב בית דין וכיון
 דצעריה ג' זמנין עברוהי ואוקמוה לר' אלעזר בן עזריה שהוא חכם והוא
 עשיר והוא עשירי לעורא הסופר והדר אהדרוהו לרבן גמליאל ולא
 עברוהי לר' אלעזר בן עזריה אלא רבן גמליאל חרתי שבתא ור' אב"ע
 חדא שבתא כדמפרש בנמרא דתפלת השחר ובררריה רבן שמעון בן
 גמליאל בריה ובחריה ר' בריה כצפורי ובית שערים וכיומיה רב הונא
 קמא הוה ראש גלותא ככבל והיינו דאמרינן (הוריות י"א) כעי מיניה
 ר' מר' חייא כגון אני מה אני בשעיר אמר ליה הרי צרתי ככבל ומתני
 רב ספרא דהכי אמר ליה החם שבט הכא מחוקק דתניא לא יסור שבט
 מיהודא אלו ראשי גליות שבכבל ומחוקק מבין רגליו אלו בניו של דהלל
 אלמא דכבל עדיפא הואיל ושבט אינון וביומי דר' נח נפשיה דמפרשיין

רבנן דארץ ישראל היה ר' עניו ביותר והיה אומר כל שיאמר לי אדם
 אני עושה חוץ ממה שעשו וקני בתירא לוקני דשדין גרמיהון ומנוניה ואי
 סליק רב הונא ריש גלותא להכא אני מוטיב ליה לעילי מיניי דהוא
 משבט יהודא ואנא מבני בנימין והוא מן דכריא דבית יהודה ואנא מן
 נוקבתא חד זמן עייל ר' חייא רבא לגביה אמר ליה הא רב הונא לבר
 נרזכרכמו פניו של רבי אמר לו ארונו בא אמר ליה פוק חוי מאן בעי
 לך לברא ונפק ולא אשכח בר נש וידע דכעיס עלוי נהג נויפוחא
 כנפשיה רזלתין יומין ואיתמנו בחר רב הונא בכבל מר עוקבא ובהדיה
 הוה שמואל דאמרינן שמואל ומר עוקבא כי הווי יתבי גרסי הוה יתיב מר
 עוקבא קמיה דמר שמואל בד' אמות וכי הווי יתבי בדינא הוה יתיב
 שמואל קמיה דמר עוקבא בד' אמות ואמרינן אמר ליה שמואל לרב
 יהודה שינא ראשך בקריא וראשא דראשך בחמימי הא מר עוקבא ובית
 דינו קיים דכת' בית דוד דינו לבוקר משפט ובימי ר' נחת רב לכבבל
 בשנת תק"ל למנין יון דרגלנא ביה והוה הכא ר' שילא רישא דרבנן
 והוה מקרי רישא דרבנן כבבל ריש סדרא ואמרינן רב איקלע לאתריה
 דר' שילא קם עליה באמורי וכד נח נפשיה דר' שילא הווי רב ושמואל
 ואדבריה רב לשמואל ולא איצטבי לאותובי קמיה ולמהווי רישא עליה
 דהוה רב קשישא משמואל שנים רבות כי ההוא דאמרינן כפרק מרובה
 מדת תשלומי כופל רב ושמואל ורב אסי איקלעו לבי ישוע הבן ואמרי
 לה לבי שבע הבן רב לא עייל מקמיה דשמואל שמואל לא עייל מקמיה
 דרב אסי רב אסי לא עייל מקמיה דרב מן נטרח טרח שמואל ולטרח
 רב שמואל רב היא דאדבריה משום הכין שבקיה רב לשמואל בנהרדעא
 דהווי דוכתיה ומקום התורה ואיתרחיק לדוכתא דלא הוה אית בה
 תורה והווי סורא דמקרי מתא מחסיא דהוה נפישו ישראל החס נמי והוה
 בהון דאפילו איסור בשד בחלב לא ידעין ואמר איתבי הכא כי היכי
 שתרכו תורה בהא דוכתא כי ההוא מעשה דמפרש בכל הכשר בקעה
 מצא וגדר בה גדר כי איקלע למטלפיש ונהגינן בסורא באיסור כהל ואיקרי
 ריש סדרא דקאמר ליה ר' יוחנן לאיסי בר היני מן ריש סדרא בכבל
 אמר ליה אבא אריכא ואיקיים חלמא דהוא ליה ר' חנינא דוקפוח בכבל
 כי היכי דמפרש ביום הכפורים וקנייה רב לגנינתא דבי רב בצורתא
 דהווי נכסי דהג וכוניף תלמידי וריבך תורה החס וקבע בית דין והווי שני
 כרתי דינין גדולים חד בנהרדעא בכבל דהוה ככר וחד בסוריא דקבעיה
 רב והיינו דאמר שמואל לא כרבינן פרוובלא אלא אי כי דינא דסורא
 או כי דינא דנהרדעא והוין להון רב שמואל תרתין מתיבדא דאמרינן
 בהמביא נט בכבל רב אמר הרי הווי כארץ ישראל לגיטין ושמואל אמר
 כחוץ לארץ ומפרשינן דרב סבר כיוון דאיכא מתיבתא בגרמסיה מרידין

ולפרקים הוה חזו רב ושמואל הרדי ושכיב רב בשנת תקנח ונהג שמואל
ברצויה לחודיה ו' שנין והוויא חד מתיבטא וכמה דהוה מקיים רב
איגראתא דמערכה לזותיה הוויא דהוה ידעין ליה ובתריה אתיא לוח
שמואל דאמרי כולי שני דרב הוה כתב ר' יוחנן לקדם רבינן שבככל כי
נח נפשירה כתב ליה לשמואל לקדם חברינו שבככל אמר לא ידע לי
מידי דרביה אנא כתב שדר ליה עיבורא דשתין שנין אמר השתא הוה
חושבנא בעלמא כתב שדר ליה מעון חליסר נמלי ספיקי מריפאתא א'
אית לי רבה בככל איקו איזל אחויה ושכיב שמואל בשנת תקס"ה והוה
תלמידיה רב נחמן בנהרדעא ורב יהודה בפום בדיתא ורב ששת בשלהי
ובשנת תק"ע אחא פפא בר נצר ואחרבא לנהרדעא ואזל רבה בר אבוה
זקנינו ורב נחמן לשכנצ' ולשלהי ולמחוזא והוה החם רב יוסף בר חמא
אבוהי דרבא ושאר רבנן דילן לפום בדיתא דמן יומי בית שני הות
עיקר גולה כדתנן עד שרואה את כל הגולה לפניו כמדרתא דאש ואמר
אביי פום בדיתא ובתר שמואל מלך רב הונא דהוה מן בני נשיאה מ'
שנה וריבך תורה הרבה דאמרינן (כתובות ק"ו) כי מפטרי רבנן מבי רב
הונא הוה פיישי חמני מאה רבנן רב הונא דהוה דריש בתליסר אמורי כי
הוה מיפטרי רבנן ונפצו גלימיהו הוה סליק אבאא וכסי ליה ליומא ואמרי
לה במערבא קמא ליה מתיבתא דהונא בכלאה וכי דאמרינן בהבא
(יבמות ס"ד) דרב באבא בר זבדא ורב ששת ור' חלבו ורב גידל ורב
אחא בר חיננא כולהו איעקרו מפרקיה דרב הונא ואמר רב אחא בר
יעקב שירזין סבי הוינן וכולהו איעקרו מפרקיה דרב הונא לבר מינאי
דאיקימי בנפשאי החכמה תחיה בעליה וביומי דרב הונא שכיב ר' יוחנן
בארץ ישראל בחר ר' חנינא דהוויא בחר ר' אפס דהוויא בחר רבינו
כדמפרש בהנשוא ובשנת תק"ץ אפטר ר' יוחנן ור"א ברצויה בהדא שחא
ומלך ר' אמי ואיגבר רב דהונא טובא דהוה מן דבי נשיאה ומלך ר'
אמי ור' יהודא בפום בדיתא ור' תלמידיה קמיה והוה מיתחוי ליה לרב
הונא לפרקים ורב נחמן בשילהי ובמחוזא עם רבנן דנהרדעא ולזא
אשכחנן דהוה עייל לקמיה רב הונא אלא ככני ואוי הוה דבכמה דוכאתא
דאמר רב נחמן הונא חברין ומדרשו דרב דהונא קרוב למתא מחסיא ורב
חסדא חבר הוה לרב הונא ובסורא הוה ובשניה דרב הונא בניה רב
חסדא לבי רב בשנת תר"ד ושכיב רב הונא בשנת תר"ח ואסקוהי לארונן
לארץ ישראל כי היכי דמפרש בואלן מנלחין היכין זקפיה ר' חנא
לארונן בקברו של ר' חייא ואמור החם הווי דלא מיענשי דבי ריש
גלותא משום דוקוף ארונן דרב הונא וחיה רב יהודה בתריה תרתין שנין
ומולחו רבנן אתו לקמיה לפום בדיתא ובחר רב יהודה דשכיב בשנת
תר"י מלך רב חסדא בסורא ו' שנין ושכיב רב חסדא בשנת תר"כ ורב

ורב יוסף והווי בפום בדיחא בהדי רב יהודה כל חד מנהון אמר ליה לחבריה
מלך אנת ולא קבל על נפשיה למהוי הוא רישא כדמפרש בסוף הוראורת
ובסוף ברכות דרבה ורב יוסף איצטריכו להו שעתא דשלחו מתם רב
יוסף קדים דהכל צריכין למרי חטיא ואפילו הכי לא קבול רב יוסף
דאמרו ליה כלדאי לאמיה דבעי למימלך תרתין שנין ופלגא ומלך רבה
עשרין ותרתין ומלך רב יוסף ב' שנין ופלגא וכוון דכל חד מדחי גבירה
חבריה קמת מלתהון והוה אויל רבה לות רב חסדא לסורא כמי שני
ובסוף יומיה הרב חסדא כד חוה רבה דצריכא ליה שעתא בפום בדיחא
קבול על נפשיה ראשנותיה ומלך כ"ב שני ושכיב בשנת תר"א ושמענו
מן רבואתא דמתיבתא דילגא דהנהו שני דבתר רב יהודה לא קביל
רבה ראשנותיה מלך רב הונא בר חייא בפום בדיחא ואיה ליה החם
השתא בית מדרש גדול וכד שכיב ואיצטריכא שעתי לרבה דלא לבטולי
חורה כמתיבתא דפום בדיחא דרובה דרבנן דישאל החם הוה קבל על
נפשיה וריבין חורה רבה דהוה רבה בר נחמני ובשמאדא דאורייתא נחר
נפשיה דאכלו בי קורצא דקא מכטל י"ב אלפי גברא ירחא בקיטא וירחא
בסיתא דאינון חרי ירחי דכלה אדר ואלול וערק מן פרסתקא לאגמא
ושכיב החם ונפיל פתקא בפום בדיחא רבה בר נחמני נתבקש בישיבה
של מעלה ומפורש המעשה כגמרא דהשוכר את הפועלים (ב"מ פ"ו)
ובאילן שני רבה בר בר הונא הוה מרכיץ תורה בסורה ובתר רבה מלך
רב יוסף בפום בדיחא תרתין שנין ופלגא ושכיב בשנת תרל"ד ובתריה
מלך אביי בפום בדיחא י"ד שני ושכיב בשות הרמט והכין מפורש
בהניזקין האי שיפורא מעיקרא בי רב יהודא ולבסוף בי רבה ולבסוף
בי רב יוסף לבסוף בי אביי כלומר דהני הוו רישי מתיבתא ושיפורא
היא קופא דרבנן דמתיבתא דאתי להון מישאל כדתנן בקופת שקלים
שלשה עשר שופרות היו במקדש תקלין חרתין רזקלין עתיקין ובתר אביי
מלך רבא במחוזא דמן פום בדיחא הוא כי היכי דמפרש כהרואה
דאמר ליה בר הדיא מפשר חלמין ניהא נפשיה דאביי ואתיא מתיבתא
לקמך ורבנן דכולי עלמא איכנפי לקמך ואף על גב דמן כד נחת נפשיה
דרב חסדא לא הוה גאון כסורא אלא מיהו מלכותיה דרבא טפי הוה
פשיטא והוה שליט דאיקימיא ביה ברכתא דרב יוסף כי דאמרין
בהוציאולו רבא כי הוה מפטר מבי רב יוסף הוה מסגי ואויל לאחוריה
ומנקף ליה לברעיה עד דמלא אסקופתיה דבי רב יוסף דמא אתו אמרו
ליה לרב יוסף אמר ליה תהא רעוא תורמיה לראשך אכולה כרבא ושני
מלכותא דרבא י"ד שני ושכיב בשנת תרס"ג בכלהו אילין שני חדא
מתיבתא בפום בדיחא ובתר דשכיב רבא הדר איתפלגין אתרתין מתיבתא
רב נחמן בר יצחק בפום בדיחא ד' שנין ושכיב בשנת תרס"ז ורב פפא

בנרש קרוב לסורא י"ט שני ושכיב בשנת תרפ"ו ובחר רב נחמן בר יצחק
מלכו בפום בדיחא כמה גאונים רב חמא בנהרדעא ושכיב בשנת תרפ"ח
ודיחא דאמרינן בכל הנשבעין שבחורה ההוא דיאנא דעבד כר' אלעזר
הוה איכא צורכא מרבנן באחריה אמר ליה איזל אנא למתיבחה ומייתינא
אגרתא דלית הלכה כר' אלעזר אחא לקמיה דרב חמא אמר ליה האי
דיאנא דעבד כר' אלעזר עבד ובחריה מלך רב זביד בפום בדירזא ושכיב
בשנת הרצ"ו ובחריה מלך רב דימי מנהרדעא ושכיב בשנת הרצ"ט ואחריו
רפרם ואחריו רב כהנא ושכיב בשנה רשכה ובחריה מלך רב אחא בריה
דרבא ושכיב בשנת רש"ל ובכלהו אילן שנין מן בחר רב פפא הוה רב
אשי גאון בקורא והוא אחיא למתיא מחסיא וסחריה לבי בנשחא דבי רב
ובנייה דאמרינן בהשוחפין ועבד בה כמה חקנחא שפירחא וקבע לה רגלי
ותעניתא דלא הויאן אלא לראשי גליותא ובנהרדעא שויא לריגלא דריש
גלותא כגוה הוואיל והוה מפלג ונפיש תוררא וגדלתו והונא בר נרן
דחזוה ריש גלותא בהנדך יומי ומרימר מר זוטרא דהוון בחריה הוון כייפין
ליה לרב אשי ושויחו לריגלהון במתא מחסיא דאמרינן (גיטין) אמר רב
אחא בריה דרבא אף אני אומר מימות ר' ועד רב אשי לא מצינו תוררא
וגדולה במקום יאחה והוא הוה הונא בר נתן הונא בר נתן מיכף הוה
כייף ליה לרב אשי כיון דאתקינן רגלי דראשי גלוארתא והוון צריכין רשי
ואחא מפום בדירזא למיזל חמן בשבת לך לך רהוא רגלא דראשי גלוארתא
למידר החם במאי דעבד רב אשי לא בטילא בחר כן כמה דכטליא בשני
דרב יהודא ורבה ורב יוסף ואביו ורבא אלא הויאן תרחין מתיבחה ותיינו
דאמר רב אשי עכתי ליה למחא מחסיא דלא חרבה ובכל שתא כד הוא
ריש גלותא דקבע ריגלא בבי רב אולין לקמיה רשיאחה ורבנן דפום בדיחא
ונהגה מלחא הכין עד שיעור מאחין שנין מן השחא הוואיל והוה אית
להון לרישי גלותא מרות קשה ושלטנותא בימי פרסיים ובראש ימי
ישמעאלים נמי הוה זבנין ליה לריש גלותא שלטנותא דהוה נסב ליה
בדמים מן מלכי ישמעאל והוה אית כהון מן דמצער רבנן טובא ומעאיך
ואבהתא דילנא דבית נשיאה אינון מיהוא שבקו דנדך אורחחא דנשיאורה
ועיילי ברבנן דמתיבחה למיכעא ענות ונמיכות ולאן מן בני דבוסחנאי
אנחנא אלא מקמי הכי עיילו וקנינו בדרכנן דמתיבחה וכיוון דהוון שליטים
נשיאים הכין לא הוון יכלין ראשותא לאימנועי מלמיזל לקדמיהון בריגלהון
ובאמצע שני ישמעאלים בימי דוד בן יהודה הנשיא אישחפילו מן
שלטנותא דמלכותא ולא אזלו רשותא דפום בדיחא בחריהון אלא כד
ניחא להון לנשיאים למהו לדהון רגלי בפום בדיחא איתין להחם וקבעון
והשתא לא אשתייר מן כולהון דבית נשיאה במתא מחסיא ולא אפילו
חד יניקא ואף לא רבנן ונהג רב אשי ריש מתיבחה קרוב לשיחין שנין

והיינו דאמרינן כמי שמח מהדורא קמא דרב אשי ומהדורא בתרא דרב
 אשי דהכין תקוני רבנן לתנוי בכל כלה תרתי סר מתיבתא חסר ויתר
 דהדר תלמודיה כוליה ברזלתינן שנין וכיוון דרב אשי מלך קרוב לשיתין
 שנין הוה להון ב' מהדורא ושכיב בשנת תשל"ח ומלך בתריה במחא
 מחסיא רב ימר ושכיב בשנת תשמ"ג ורב אידי בר אבין ושכיב בשנת
 תשס"ג ורב נחמן בר בר הונא ושכיב בשנת תשס"ו ונפל שמדא וגור
 יודגרד לכטולי שבחא ומלך במחסיא רב טביומי דרווא מר בר רב אשי
 ושכיב בשנת תשע"ט במוצאי יום הכפורים ובתריה רבה חוספאה ושכיב
 בשנת רשפ"ה וכארבעה בשבא דהוא י"ג כסלו שנת תר"א ושכיב רבנא
 אבינא בריה דרב דהונא דהוא ראבינה והוא סוף הוראה ואלין שני מלכו
 בפום בריהא רב נביהא מבי כחיל ושכיב בשנת תשמ"ד ובתריה רפרס
 מן פום בריהא ושכיב בשנת תשנ"ד ורב רחימי ואית דמחלפין רב רחומאי
 ושכיב תשנ"ו בעידן שמארא דגור יודגרד ומלך רב סמא בריה דרבא
 ובאותו פרק דיליה ודמר בר רב אשי שמענן מן ראשונים ובספרי זכרוניהם
 דבעו רחמי ובלעיה תנינא ליודגרד מלכא מבית משכבו ובטלה גזירה
 וביומא דהדין רב סמא בטבת שנת תשפ"א איתאסרו רבנא אמיר בר
 מר ינקא והוני מרי בר ראש גלורא ומשרשיה בר פקוד ובי"ח ביה
 בטברא איתקטל רהונא מרי בר מר זוטרא נשיא ומשרשיה אלין ובאדר
 דשתא דהא איתקטל אמיר דנן ובשנת תשפ"ה דשכ רבה חוספאה
 איתסרן כל כנשתא בככל ואיתניקטו יניקי בני יהודא לאמגושי ובשנת
 תשפ"ו שכיב רב סמא דנן בריה דרבנא יהודא בסיון ואמרינן דיאנא
 דבאבא ובחר בשבא דהוא ארבעה דאדר דשנת תר"ז שכיב רב אחי בר
 רב הינא ובניסן דשתא דא שכיב רב נחומי ואית דמחלפין רב נחומאי
 וכשנת תת"ח בכליו (בכסליו) שכיב רב שמואל בר רבהו דמן פום
 בריהא ובאדר שכיב רבינא מן אומצא ובשנת רת"ט שכיב רב הונא
 ריש גלותא שנת תתכ"ב ביום כפור הוה זעפא שכיב רב אחא דאבוח
 ובשנת תתכ"ז שכיב רב רזחיא ומר זוטרא בני רב תנינא ואשחיר רבה
 יוסי גאון במתיבתין כמה שני ובחר הכין רב עינא בסורא ורב סימונא
 בפום בריהא וברזר הכין רב רבאי מרוב מן מתברא דילנא ואמרינן דגאון
 הוה והו שני שמד וצרות בסוף מלכות פרסיים ולא הוו יכילין למקבע
 פירקי ואחזבי מתיבתא ומדבר מנהגי גאונות עד בתר כמה שני ואחו רבנן
 דילנא מפום בריהא לסביכות נהרדעא למדינתא דפרו שאבור ואלין
 גאונים דהוו במתיבתא דילנא בפום בריהא בתר אלין מילי בסוף מלכות
 פרסיים מן שנת תת"ק מר רב חנן מן אשיקיא ובתריה מלך מר בר
 מר נקנינו בריה דמר רב דימי הורינו ובית מדרשו כפירו שאבור נדע בי
 רב מאי עד חיום הוה וביומו היה בסורא מר בר מר כן מר רב הונא

גאון בשנת תתק"ב ואחרי הורינו מרי רב מרי גאון מלך מר רב חנינה
 מן כי נהרא וכימיו יצא משוגע לעולם ואמרין דהוה בסורא באותן הימים
 רב חנינה ומר רב חנה גאון פום כדיתא ומר רב יצחק והוא שהיה
 בפירו שאבור עת שכבשה עלי בן אבי טאלב ויצא מר רב יצחק מן
 פירו שאבור לקראתו והקביל את פניו וקבלו עלי בן אבי טאלב בסבר
 פנים יפות והיה בפירו שאבור באותה שעה חשעים אלף איש מישראל
 ואחריו מר רב ראבה שתקנו בימיו לתת גט לאשה לאלתר ולאן כשמעתא
 דכלתא דרב זבד וכימיו היה בסורא מר רב הונאי ובתריה מר רב רבה
 מר רב בוסאי והיה בסורא מר רב ששנא דכתיב על חומרתא משרשיה
 בר תחליפא ובחר מר רב בוסאי כפום בדירא מר רב הונא מרי בר
 מר רב יוסף הוה גאון בשנת אלפא ובתריה מר רב חייא ממישן וברזיה
 מר רב אבייה ובתריה מר רב נטרונאי בר מר רב נחמיה מלך בשנת
 אלפא ותלחין וידיע במר בר ינקה ורזוח מתחן בדבית נשיאה ואיתקוף
 מרות על רבנן דמתיבתיה וערקו מנהון לסורא עד דנחית נפשיה דמר מר
 ינקה ודדירו למתיבתיה ובתריה מלך מר רב יהודה ובתריה מלך מר
 רב יוסף הוה ידע כבר כותנאי בשנת אלפא וחמשין ובתריה מלך מר
 רב שמואל בר מר רב מר דאיקרי בשנת אלף גט ובתריה מלך מר רב
 נטרוי כהנא בר מר רב אמונה ומן בנדאד הוה מן תותירא ברא וכימיה
 סליק מר רב אחא מן שבתא לארץ ישראל דמר רב נטרוי שמעיה הוה
 בר אדבריה נשיא עלוהי סליק להתם ובתריה מר רב אברהם כהנא
 ובתריה מר רב דודאי בר מר רב נחמן בשנת אלף עב והוא אחואי דמר
 רב יהודאי גאון ובתריה מלך מר רב חנינה בר מר רב משרשיה בשנת
 ע"ה ובתריה מר רב מלכה בר מר רב אחא בשנת פ"ב והוה אחתיה
 לנטרונאי בר תיבאי נשיא בפלוגתא על זכאי בר מר רב אחונאי נשיא
 דהוה קמי הבין בכמי שנין ואיכנפן חרתי מתיבירא עם זכאי נשיא
 ועברוהי ואיפטר רב מלכה לנן עדן נטרונאי נשיא אויל למערב ובתריה
 מר רב אבא הורנו בר מר רב דודאי וקיננו בשנת פ"ה ובתריה מלך מר
 רב שינוי ולא האריך ובתריה מלך מר רב חנינאי כהנא גאון בר מר רב
 אברהם גאון בשנת צ"ג ועבריה נשיא וקם בתריה מר רב הונא ומר רב
 הלוי בר מר רב יצחק בשנת צ"ו וכימיה תקינו למינבי בעל חוב וכתובה
 מן יחמי ממטלטלי ובתריה בשנת צ"ט מר רב מנשה בר מר רב יוסף
 ונוכאה הוא מבני עקיבה ובאילן שני כולהון נאונים דהוה במתא מחסיא
 עד שנת אלפא ללא נהירגא לחון שפיר על רוסרד והוה אית בהון נמי
 נפכאתא וטריאתא ונשיאים דמעכרין ומחורין ומאי דבריר לנא כבר כתבנא
 יתיה אבל מן שנת אלפא קים לנא בהון ובאילן מארה שני דפרישנא
 נאונים מר רב חנינה מנהר פקוד י"ח שנין אחריו מר רב שמואל י"ח

שנה ומן ישיבתנו של פום בדירא מבני בניו של אמימר היה ושמאל
 אביו הוא בנו של בר רב רבה גאון שפירשנו שהיה בפום בדיחא ובהדי
 רב הונא גאון דמחסיא בשעת הקנת הגט וביון דלא הוה במחסיא מן
 דמפלג שקליה שלמה בר הסדא ריש גלותא למר רב מר ומניה במחסיא
 וחכם גדול הוה ובנוהי מן פום בדיחא הוה ואית מן ורעיה השתא קדמנא
 במתיבתא ומנהון מאן דמתחן בנא ובתריה מר רב מארי הכהן מנהר
 פקוד ה' שנים ובתריה מר רב אחא דאבבה חצי שנה ובתריה מר רב
 יהודאי בר מר רב נחמן ג' שנים ומחצה ורואי נמי מפום בדיחא הוה
 ולא הוה איכא מאן דמפלג בסורא אף הוא נמי שקליה שלמה נשיא
 להתם ומאור עינים הוה והוא ואחיו היו גאונים בתרתין מתיבתא בפרק
 אחד ובאותן הימים נפק ענן ובתריה מר רב אחונאי כהנא בר מר רב פפא
 ה' שנים ובתריה מר רב חנינאי כהנא בר מר רב הונא ה' שנים ובתריה
 מר רב מארי הלוי בר מר רב משרשיא ג' שנים ומחצה ובתריה מר רב
 ביבוי דלוי בר מר רב אבא מנהר קודה י' שנים והוא היה עם מר רב
 הונא מר הלוי ומר רב מנשה גאוני פום בדיחא כשתקנו לכתובה מן
 מטלטלי ואילן חמת מאה שני ובתריהון מן גאונים דפום בדיחא מר
 רב ישעיה הלוי בר מר רב אבא ומן כלודאי הוה מתא דמקרא לבגדאד
 בשנת ק"ז ובתריה מר רב יוסף בר מר רב שילא מן שילהי בשנת ק"ט
 ובתריה מר רב רבי כהנא גאון בר מר רב חנינא גאון בשנת קיה ובתריה
 מר רב אינומאי גאון אחי אביו בריה דמר רב אברהם גאון בשנת קכ"א
 ובתריה מר רב יוסף בריה דמר רב אבא בשנת קכ"ה ולא הוה דוכתיה
 והוה אית מר רב קימיו אב דהוה גמיר ועדיף אלא מיהו על ידיה
 חלום אדבריה למר רב יוסף גאון והוה חסיד טובא וזקן מאוד ואיתמר
 דהוה ארתי אליהו ז"ל יתיב במתיבתא דיליה ככולהו יומיה יומא חד
 אמר להו רבנן בר סיב ואישטיף ארוחו ליה לנברא סבא דאתא ליה ולא
 חוו רבנן אדם וידעו דאליהו וארוחו טובא והאי דמרוחין השתא בצד
 ימין מסטר רישא מן ההוא מעשה ואבי אבי גאון אבי אבינו היה סופרן
 ועומד בצורך הישיבה שלו בימין וביומא דארפטר הוה זעף גדול ונדרת
 ארעא ואיתמר נמי דהוה מצער נפשיה על גירסא ביניקתיה ובתניה מר
 רב שינוי גאון רבה ואמר ליה תוכה ותדבר אומרך ותרתין שנין מלך
 וקם בתריה מר רב אברהם בר רב שרירא בשנת קכ"ז מלך י"ב שני
 והוה מר יוסף בר מר רב חי"א אב ופלוגתא דדניאל ודוד בן יהודא
 נשיאים איקרי מר רב יוסף בגאונות ולסוף פייסו נחאוי בין דליה למר
 רב אברהם דמיקרו שני גאונים ומוכנפין בחדא ומתנו מר רב אברהם
 ואתו לבגדאד ואיתרמו בני כנישרא דבר נאשלא בכלה רבתי וכך קם
 שליחא ואכריו שמעו מה דסברו רישי מתיבתא למימר בכו ישראל דליכא

דשמיע ליה הכין ואף מר יוסף אודעו וקם ברבים ואמר סליקת נפשאי
 מן גאונות והדר לאבות בית דין ואלתר ברביה מר רב אברהם ואמר
 ליה רחמנא לזכך לדילה ובתר מר רב אברהם מלך מר רב יוסף בשנת
 קלט' ו' שני ובתריה בשנת קמ"ד מלך מר רב יצחק בר מר רב חייה
 ואחתהו על מר רב יוסף בר מר רב חייה והוה חכים טובא וכן דודנו
 הוה בר בריה דמר רב אבה גאון זקנינו ומר רב יצחק הוה קשיש מיניה
 וכד סמכיה דוד בן יהודה נשיא למר רב יצחק קשא ליה למר רב יוסף
 ואחא מר רב יצחק לותיה ואמר ליה לא ליקשי ליה לדיינא דבבא דאנן
 כרבה ורב יוסף דאלמא מובטח לך דחייית וזכית בתראי וסבר וקבליה רב
 יוסף ואיתרצו ואמר ליה כראעא קמיה ריש מתיבחא ומלך ו' ובתריה מר
 רב יוסף דנן בר מר רב רבי בשנת ק"ג מלך ב' שנין ובתריה בשנת קנ"ג
 מלך מר רב פלטוי בר מר רב אביי י"ו שנייה ובתריה מר רב אחי כהנא
 בר מר רב מר שחא ירתי בשנת קס"ט ובתריה הות פלוגתא מר רב מנחם
 גאון בריה דמר רב יוסף גאון בר רב יוסף גאון בר רב חייה ומוכחתיים
 דרבנן בהדיה שחא ופלגא ומר רב מתתיה בר מר רב ר' ורבנן אחריני
 בהדיה ונח נפשיה דמר רב מנחם בשנת קע"א והדרו רבנן לקמי מר רב
 מתתיה ישני בתר הכין ובתריה מר רב רבדו בר מר רב אמי בשנת ק"פ
 והוא בן בנו של מר בן שמואל שהציכוהו במחסיא גאון כמו שפירשנו
 לעיל וב' שנים ומחצה מלך ובתריה בשנת קפ"ג מר רב צמח גאון בח
 מר רב פלטוי והוא אמי אמו של גאון אבינו ומלך י"ט שני ובתריה בשנת
 ר"א מר רב רחאי בן מר רב דוד אב שב שני ופלגי ובאילן מאה שנין
 עמדו במחסיא גאונים מר רב הילאי בר מר רב מארי ט' שני ובתריה מר
 רב יעקב הכהן בר מר רב מרדכי י"ד שני ובתריה מר רב איכומאי
 אחוהי בר מר רב מרדכי ח' שנים ובתריה מר רב צדיק בר מר רב ישי
 ב' שנים ובתריה מר רב הילאי בר מר רב חנניה ג' שנים ומחצה ובתריה
 מר רב קימי בר מר רב אשי ג' ומחצה והוין פלוגתא דליכא למיסמך
 עליהון ובתריה מר רב משה כהנא בר מר רב יעקב י' ומחצה ועמה ב'
 שנים בלא גאון ובתר הכין איסתמוך מר רב כהן צדק גאון בר מר רב
 איכומאי גאון י' שנים ומחצה ובתריה מר רב שרשלוס בר מר רב בענ
 י' שנים ובתריה מר רב נטרונאי בר מר רב הילאי גאון בר מר רב מארי
 ח' שנים ובתריה מר רב עמרם בר מר רב ששנא י"ח שנה וקמי הכין
 הוה פליג ליה רב עמרם ואיקרי גאון ונחת מיניה ובתר הכין מלך כג
 דפרישנא ואיפטר ובתריה מר רב נחשון גאון בר מר רב צדיק גאון ח'
 שנים ובתריה מר רב צמח בר מר רב חיים אחוה של מר רב נחשון גאון
 ו' שנים ובתריה מר רב מלכה חד ירחא ואיפטר לגן עדן ושכיבו באותו
 הפרק רובה דסבי דמתא מחסיא בשיעור ג' ירתי ואיסתמוך בתר הכין מר

רב האי גאון בריה דמר רב נחשון גאון י' שנים ובחריה מר הילאי גאון
 בר מר רב נטרונאי גאון ח' שנים ובחריה מר רב שלום בר מר רב
 מישאל י' שנים ובחריה אידלדל לא מילתא כמחסיא טובא ולא אישרתירו
 בה חכמה ובחריה מניוה למר רב יעקב בר מר רב נטרונאי גאון י"ב שנה
 ובחריה לא הוה כרוון ראוי וסמכיה דוד נשיאה למר רב יום טוב כהנא
 בר יעקב ואורג דהיה הואיל ולא הוה החם רבנן ד' שנים ובחריה איחמר
 ביני רבנן לבטוליה למחסיא ולמייתיה מאן דמשתייר בהו לפום בדיחא
 ולסוף אסכימו למסמכיה למר רב נתן אלנף אחי אבינו בריה דמר רב
 יהודה גאון אבי אבינו אשם נאונות מחסיא דלא ליבטל שמא ואדהכי
 נת נפשיה ואיירייה דוד נשיאה למר רב סעדיא גאון בר רב יוסף ולא
 מבני רבנן דמתיבחא הוה אלא מן מצרים וידוע בפיומי וסמכיה באייר
 שנת רל"ט וכנוף מן דהוה אשתייר מן בניהון דרבנן דמחסיא ומן עלולי
 דסמיכין על רבנן בפום בדיחא ואותיב מתיבחא ב' שנין ונצא בהדי דוד
 נשיאה וקרייה לחתן אחוהי דהוא יאשיהו בנשיאות ולא עלתה בידו ואייתי
 יאשיה לכרסאן וקרייה דוד נשיאה לרב יוסף בריה דרב יעקב גאון
 ידיע בכר סמיא בנאונות למחסיא ור' בשנים הוה ותלמוד קמן הוה לגבי
 מר רב סעדיא גאון ונחבא מר רב סעדיא גאון כמה שנים משום דוד
 נשיאה ורב יוסף נהיג בנאונות במחסיא ולבסוף איפייס עם דוד נשיאה
 ורב יוסף בדוכתיה כלל שניה דמר רב סעדיא גאון י"ד שני :
 ושכיב בימי גאון אבינו בשנת רנ"ג בחר דוד נשיא ואיסתד רב
 יוסף במחסיא ואידלדלת מילתיה לגמרי ולא הוה ליה פתחון פה אפילו
 בהדי רב אהרן גאון ושבקה למחסיא ולבבל כולה ואויל יתיב במדינת
 בצרה ושכיב התם ועד דהשתא ליכא במחסיא מתיבחא ובאילן מאה שנה
 אחרות מלכו בפום בדיחא גאונים כחר מר רב האי גאון בר מר רב דוד
 מר רב קומי בר מר רב אחי גאון בשנת ר"ח ח' שנין ופלגא ובחריה
 מלך מר רב יהודה גאון וקנינו שהוא אבי אבינו בר מר רב שמואל ראש
 כלה בראש שנת ר"ז י"א שנת ומחצה ושכיב באדר שנת רכ"ח והוה
 פלוגתא בין רבנן דמתיבחא איכנפו וקרייה למר רב מכשר כהנא גאון
 בר מר רב קומי גאון ודוד נשיאה קרי למר רב כהן צדק כהנא בר רב
 יוסף והוה פלוגתא עד אלול שנת רל"ג ועברו שלמא דוד נשיאה עם רב
 מכשר גאון ואחר רבנן לוח רב כהן ושכיב בשנת רמ"ו ומלך מר רב צמח
 בר מר רב כפנאי ב' שנין ופלגא ושכיב בריש שנת רמ"ט ובטבת שנת
 רמ"ט בחריה מלך רב הנניה גאון אבינו בריה דמר רב יהודה גאון ה'
 שנין ופלגא ושכיב בשנת רנ"ד ובחריה איסתמך רב אהרן בר מר רב יוסף
 הכהן ולאו מן בני רבנן הוא אלא מן חגרי ומר רב מכשר גאון הוה
 סמכיה בדארא רבא במתיבחא ולא הוה הוא ראוי לנאונות כחר גאון

אבינו אלא דוכתא חורר למר רב עמרם אב אחי אמנו בריה דמר רב
 מישוי ריש כלרה וקפץ עליה מר רב אהרן והיה עו מאוד ורחיל מיניה
 מר רב עמרם אב ואול לקמיה ובחר כמה פליג עליה מר רב נחמיה בר
 מר רב כהן צדק בחר דירחיב קמיה ומר רב אהרן הוה עדיף מיניה ולא
 פרשו רבנן מן מר רב אהרן ובחר דשכיב מר רב אהרן בסוף שנת רעא
 הדרו מקצת רבנן לקמי מר רב נחמיה ואנהנא ורבנן נפישא דילנא לא
 אשוונא עמיה ולא אולנא לקמיה ורונינא כהווא עידנא אב כירי דין
 ולא קיבלנא גאונות עד דשכיב וכשנת רע"ט איסחמיכנא בגאונות וסמכניה
 לדראיי בנינו באכות בית דין מן שיעור כ' שנין תהא רעוא מן קמי קבה
 דלישוי יתנא חשוכים עם החיים ועם הכחוב לחיים ויזכי יתנב לדבורי
 ישראל כהונן ויבע ויתי למשיחא בר דוד השתא בעגלא בחיינא
 וביומיוכוז זמן :

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

דברים יב

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

אמר וואלף היידענהיים כאשר התבוננתי בספר הזה מצאתי כי בחירות
 ידבר בו החכם על הכריאה כולה ממוצק האדמה עד שמי רומה
 וידבר על היסודות העפר והמים והרוח והאש ומשם יעלה למעלה אל
 שבעת הכוכבים ואל גלגל המולות והיומית ומשם אל עולם המלאכים ועל
 אל אלים ידבר נפלאות ועיין בהקדמתו לס' קהלת גם בפירושו שם ועיין
 משפטי המולות אחר זמן בא לידי החכור הזה שנדפס גם בסוף ספר
 ראשית חכמה ומצאתי בו נוסחאות אחרות המתיישבים יותר וכתבתי על
 הגליון זה למעלה בין השורות ושם מייחסהו לר' שלמה בן גבירול
 וקראו בשם ספר המוסר דרך חדה :

חי בן מקיץ .

שמעו חכמים מילי, ויודעים האוינו אלי אנשים וישישים, והקשיבו
 בוערים ונעדים כי זאת יהנה חכי ומפרכת שפתי משרים,
 אני עובתי ארץ ביתי נשתי את נחלתי, והנחתי מולדתי, ומקומי ובית
 אבי ומשפחתי, ואחי ואמי נחרו כי, בני אמי שמוני נוטרה ללא כרמי,
 קמתי לנסוע ולבקש מרגוע כרי, שתנוח רוחי ונשמת, ורחנפש נפשי
 והרזיחד יחירתי, ועמי רעים ודברי שומעים, וארא והנה איש זקן הולך
 בשדה, משבח לאל יתעלה ומודה דמותו דמות מלכים, והודו כדוד
 המלאכים, לא החליפורהו הזמנים ולא שנוהו השנים, עיניו כיונים,
 ורקתנו כפלת הרמונים, לא עותה קומתו ולא כשל כחו, לא כחה עינו
 ולא נם דחו, שמניו טובים כריח נרדים, חכו ממחקים וכולו מחמדים,
 ואמרת לו שלומיך ישנה, והחכמה תמיד תהנה, ולעד לא תשנה, בן
 מי אתה ומה שמך, ומה מלאכתך ואיזה מקומך, וענני במילים ממולאים,
 כאבני מרגלים, ובדברים סדורים, כתומים ואורים, ויאמר לי ייטיב השם
 את שמך, וישים כנהר שלומיך ויהיה תמיד בכסלך וישמור מלכך רגלך :
 חי בן מקיץ שמי ועיר הקודש מקומי, ומלאכתי אשר אתה רואה,
 אעשה ולא אלאה אשומט בכל עיר ומדינה, ובכל צד ופינה, ואבי

הדרכני דרך חכמה, ולמדני דעת ומרמה, וארהיה אצלו אמון כבעל
 המון, בצילו חמדתי, וישבתי ולא אעתק כי פרו לחך ערב ונמתק,
 ויהי כאשר דברנו וארכו הדברים ופולם למכין נבונים ולמוצאי דעת
 ישרים, ויאמר הכרת פניך העידרה וצורתך הגידה כי אונך פתוחות לשמוע
 תוכחות ונפשך נכונה לקנות חכמה ובינה וזאת המלאכה אשר אני בוחן
 וחוקר (נראה שרמו לחכמת ההגיון) לעולם לא תכזב ולעד לא תשקר,
 כי היא כמאזנים, ולרואה כעינים, והמניח אותה כממשש בצהרים, ואלה
 הרורים אשר כך מודים (נראה שרמו לג' נפשות נפש רוח ונשמה ועין
 בפירוש קדלה בפסוק טוב כעם משחוק) אינם ידידים כי אם מורדים,
 ולא רעים אבל מרעים, ולא אהובים כי אם אויבים, מצודים וחרמים,
 פורשים וטומנים, וגבורים ועצומים, אוסרים ומענים, אשרי אנוש ינצל
 מהם וחוטא ילכד בהם, דנוקש במקמורתם לא ימלט, והנלכד ברשתם
 לא יפלט, בני שוב מאהליהם ואל רצון אליהם, ואל השמע למיליהם,
 כי לרע ירצו רגליהם, והאיש אשר לפניך הולך ירבה השקר והאמת
 ישלך (ואשר מימנך*) מקיחד ומענד בכל עת קוצף וועף ובכל יום
 כועס וועס, חרבו חרבו לקרוביו יגופו ובסביביו ישרפו חמתו כאשר
 חבער וכעסו בלרוב יבער, בכל חטא ישטרה, ומכל אמת נוטה ושוטה
 דמינו כארירה יסוף לטרוף, וככפיר יושב במסחרים לחטוף, ואשר
 משמאלך (הוא נפש המתאוה) מכשילך ומכלך, לעולם מיהל ומקוה ותמיד
 חומד ומחאזר, ואם תכתשהו במכתש לא תסיר מעליו אולחו, ואם
 חדרו בפטיש לא תחדל כסלורו כל אוכל יאהב, ולא ישבע מה"ב ה"ב,
 ואשר בתוכם לא יבין ולא יחכם, ושוא ידבר והבל ימלל, והצדק יעורר
 והאמת יהולל, ורזהפוכות בלבו, ואון יחשוב על משכבו, לא תשבע
 מראות עיניו, ולא תמלא משמוע אוניו, ואתה אחרים נושק, ולכך בהם
 אורח וחושק, ולא תדע כי ההולך באורחותם לא ימלט משחיתותם,
 היחרה איש אש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה, יום יהלך איש בגחלים
 ורגליו לא תכוונה, כן הנוטה בחלק פיהם והנפתה בנועם דבריהם, בני
 אל הלך בדרך אחס, מנע רגליך מנתיבתם, כי רבים חללים הפילו
 ועצומים חשפילו דרכי שאול דרכם ומעגלותם ונתיב מות נתיבתם ומסילותם,
 משול אחת בהם והשתלט עליהם והכנע השוטה במחאזה והמתאוה בשוטה
 ושפטם בצדק והמשפט אל תטה ואשר ידבר מהם הבל ושוא לא האבה לו,
 ולא תשמע אליו כי יחנן קולו, אל תאמן בו כי שבע חועכות בלבו עשה

החזקו חזקו, האיש נשק מהו, יא, יקום מתיאם, מתיאמו מתיאמו
 החזקו החזקו, החזקו החזקו, מתיאמו מתיאמו, מתיאמו מתיאמו

(* הוא הדון וניין כפירוש החכם בפדמה ונשפטים בפסוק והסיוניו ונחלה נשם אור שפס
 הוואתו ונשכנה בכד ובקבלת י על לב חכם ליוניו אור ששכד לפאת יונין לכן לא
 הכינוי למה רון כאלן על הפסג הוואתו כאשר נשחאלך

ואת איפה בני והנצל, כטרם יפוח היום וינוס הצל ושמור דברי האל ולא תשכחם, ולעד לא חונתם, נצרם חמיד בקרבך, כתבם על לוח לבך, יהיו לך לברך ואין לזרים אהך בלעדך כי לויח חן הם לראשך וענקים לגרורתיך, יכלו בטוב ימך, ובנעימות שנותך, ויהי כאשר שמעתי אלה הדברים אשר מפנינים יקרים ידעתי כי הסר ממסריו, והמסיר אמריו והמפקיד דבר בדבריו, חומס נפשו ומשכיתה ועולב יחידתו וממיתה, והמחויק בהם ומרחם לא ירפה לעד יהיה ולא יספה כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא אמרתי משכני אחרך נרוצה, אנילה בך ואעלוצה ברודך אשמח ואשיש מיין הרקת זמעים, ויאמר לא הוכל לרוץ נגדי ולעוף עמדי וכנפך נשברים, ואין לך אברים, ואמר מי ירזן לי אבר כיונה אעופה ואשכונה, בי אדוני אל חפן אל דוני, כי אלך גליתי את ריבי ועלך השלכתי את יהבי לך הוחלתי וסברי רפא חלתי וחבוש שכרי ויוליכני הרך קרובה אל ארץ*) ארוכה ורחבה תחלק לשלושה חלקים עמוקים וחוקים, תחלת האחר כמים וסופו כשמים והשנים הנשארים אשר חמה רועקרים האחד במורה קצתו והשני במערכ ראשיתו זה על זה יהל אורו, וזה מזה מלבש הדרו, לאלה תחלק הארץ בנחלה, בראש מתחילה, לא יוכל ללכת באלה המקומות רגובותים, כי אם איש מלא רוח אלהים, ובקצה הארץ הואת עיין תביע קולה, מרחוק ישמע מלולה פלגיה נהרים, ומימיה אדירים, מרפאים כל מחץ ומחלה, ומעלים לפוארה ותעלה ואנחנו כאשר קרבנו אליה, ועמדנו עליה, הפשיטני בוחנתי והשלכני, וערום לתוכה הורידני, ויאמר לי שהה מים ממקורר, ונוולים מתוך בארה, כי בה יחבשו שברך, וירפאו איברך ויהי להם כנפים לעוף בשמים ותשהה מימי החיים, אשר לנפשות מחיים, ויסורו ממך מכאובים ונגעים, ואסונים, וחלאים רעים ונאמנים, ויהי לי בצרי לחבוש את שכרי, מכנפי ואברי, אני כאשר שתיתי דיי, ונתרפאתי מחלוי, שלח ידו ולקחני, וממצולות העיין העלני, ויביאני אל מדינה קדומה וישינה, הורגת אוהביה ואוכלת יושביה, בתוכה אלהים חשכים ואפלים, השמש רחוקה מהם והירח לא יורח אהלים בתוכה תבא חכמה, ואחריהם עיין חמרה, מקורה אינה נסתם, תחפך כחומר חותם, ובמדינה אנשים, דלים ורשים, וימיהם מעט ורעים והמה בונים ונוטעים, ורואים הבנינים יהרסו, והורעים ירמסו והרמונים יסרזו, ואלנים יעקרו, והכל נופלים כמוקש, אין דורש ואין מבקש, ואיך יעמדו ולא יתפרדו, והמה מקובצים ומחוברים, מאויבים וצרים, אין להם שקט ושלוה, ונחת וחרוה, כי הדברים הטובים ברעים מעורבים, החרוה כמרוה, והשמחה באנחה,

(* כלל שרונן לפרץ הכתוב שחלקה לשלש וסס חקנות העבני וחקנות התמינה וחקנות חלסית.

והששון באסון, היודעים לא ימצאו חן ברעתם, והקלים לא ירצו בקלותם, ואנשי חיל לא ינצלו בחילם, כי עת ופגע יקרה את כולם משם קרני השטן גבוהים ורמים, בהם ינגח עמים וילאומים, האחד ירהגלך בארקים והשני יעופף בשחקים, גם חושך לא יחשך מהם כי השמש תורה ביניהם :

הקדן המתהלך יתחלק לשתי רוחות, והמעופף לעשר משפחות* חמשה היצונים מרגלים וחמשה תיכונים מקבלים אלו לאלו יגיעו הדברים ואלו מאלו שומעים אמרים עד שיכואו הדברים אל מלכם והמלך יבין בהם ונתחכם ושתי רוחות הומות ומשחיתות, אחת ככפיר בחרון אפו, כחור באהבתו ושאפו, ואת תבהל לכעוס, וזאת תתאוה לאכול וללעוס, מעליהם שומר איש מסכן וחכם יכין צורכם ומצליח דרכם ויסקל אורחותם ויפלים מעגלותם משחת וממות ירחיקום, ולשלום וחיים ידביקם, מרשע ומפשע ימנעם, ואל רהצתם וצדק יגיעם, ובנכול אלו אנשים כל מיני חירז חכושים, שמה יונים וצפורים ועורבים ותורים, צאנדה ואלפים וכפירים טורפים, וחמורים וסוסים, וברבורים אבוסים, שרעלים ועילים ונמלים, ואילים, חומטים וחולדים, תנינים וצדים ופתנים, ועקרבים ואריות ודוכים צפרדעים ודגים, וכל אשר במים מוגים, ויורידנו משם אל גת אנוזים בה כל פרי עץ וכל הארזים עליהם עוף הימים ישכנו ומבין עפאים קול יתנו מעיונותיהם יפיצו וצמחיה יציצו ברמיה שורקים, מסוקלים ומעוקים, שרשיה על יוכל רשליה ויונקותיה על פלגי מים תפריח, במוט נשאו עוללותיה, ובכתף סבלו אשכלותיה, שמיח נסתרים בעבים, מתלמיה מרוזים כרכיבים ענפיה תמף סמים ונפיה תכיע בשמים, בנחלה הנצו הרמוזים ובערגותיה הוהירו השושנים, ועל פתחיה כל מגדים, חדשים גם ישנים והתמרים נתנו פריהם, והתאנים חנטו פניהם, הגפן ררקת, והדודאים נתנו ריח, ויעלינו אל הגנים, מהר גבנונים, שם כתר אופיר, ושוהם יקר וספיר, וברזל ונתושח, ופטררז וברקת וברזיל ועופרת, וזרחת ותרשיש וברזל, וגפרית ומלח, וכל צפנת פענח ותחת הדורים הנזכרים ארץ רחבת ידיים, סכיבותית מקיפות כמים כתוכה סלעים ובקעים, וגלים ונחלים, מדברות ונהרות ואגמים, וימים יהמו גליהם ויחמרו מימיהם ירעשו הרים בגאותם, ולא יעברו חוקם ובריתם, ויעבירו המים ההם ויביאו אל גבול גדול מחם, וארא סופות ורוחות נושבות ומרחפות, וסערות וזועות, וזועים תפרק הרים, ורשכר סלעים, שמח הכרקים יעופו, והרעמים ירעיפו העננים סובבים והגשמים איתנים, חזוים

* כדלה שדונו כל ה' חושים חינוכים וה' פניונים והמחז השופע הנוולן יגליהם, וכח הכינים ומתחלזו.

ורכיבים ורסיסים, כטלים ומלקושים, ושעירים נוולים ושם אכני הכרד
בתוך אוצר והמה שמורים לעת צר, ליום קרב ומלחמה מאחרי חגבול
הזה אש אכלה:

אל השמים עולה גחלים בוערים, ורשפים סוערים להביה כחרכים
משבייך בכוכבים, לא יכבה הגשמים, ולא ישטפו הימים, הסלעים
ימסו ממרוותיה והצורים יזכו משלהבותיה, אנכי כאשר ראיתי אותה
והייתי דמותה רפו ידי, וכשלו ברכי עששו מכעם עיני ונפלו מפחד פני,
ולא יכולתי לעמוד, כי נפשי נכחלה מאוד, ויקש האיש אלי ויעמידני
על רגלי ויאמר לי אל תירא ואל ירך לבבך כי רחך כמו אש לא
תכוה, ולהבה לא תבער כך ויעבר גם הוא לפני ויאמר בך ברוך יי
ויקחני מהרה, ויעבירנו אל המדורה וארא הלהבים לפניו מושקים
והשביכים סביבו דולקים, והרשפים בנו מקיפים, ויהי כאשר יצאו
מתחומם ונצלו מחומם, וארא אצל מדינה ממלכות שמנה להם זבולים
עצומים וגדולים, אמוצים וחזקים כראי מוקצים אחד באחד יגישו נביהם,
ורוח לא יבא בנייהם, איש כאחיו ירובקו, יתהלכו ולא יתפרדו, מנהגתם
לא תחלוף ולא תשתנה, וצבאותם לא תספור ולא תמנה, וכולם מנצחים
וברון יחיד משבחים, לעולם עומדים ולצורם עובדים, שומרים חזקתם,
ומחויקים כבריתם, רעה לא תאונה אליהם, ונגע לא יקרב באהליהם
לחתם לכת שואפים, ועבודתם עבודה נכספים צורתים שוקדות ונפשותם
סולדות, כי עליהם יזרח האור ממעון טהור, שמה מעין גנים, באר
מים חיים:

בממלכה ראשונה (רומז לכוכב לבנה) אנשים טהרים גבורים זכים
וברים צעירים וקטנים צחים ולבנים, ירוצו ולא יגעו, ילכו ולא יעפו,
וקצינים מלך משנה מזיו כבודו יהנה, יחת מחמתו ויכעת מאימרו, אם
יקרב אליו יכנע ואורו ימנע גיחתו חדלה, ומראות תפלא, ואם ירחיק
ממנו יזהיר וכבוקר יאיר צורתו תמלא ולעין יראה ויגלה:

ובממלכה השנית (רומז לכוכב) אנשים שועים, חכמים וידועים,
אמונים בעבודתם ופועלים מהירים במלאכתם כותבים מכתבות, וחושבי
מחשבות, מרקחי רקוחים ופתוחי פתוחים, בהם ינגח עמים, יהיו
חרטומים וקוסמים, גבורים ושרים גידיים וסגנים וקצינים, ורוזנים, יועצים
ומליצים ומוכחים, בדברים נכוחים וכן אמרו במלאכתו רב ואב ככצלאל
ואהליאב עליהם מושל ירוץ כצבי ולא יכשל ספר המלך ומשרתו והיודע
בואו וצאתו יסע בנסעו וחנה בחנייתו לא יצא מלפניו ולא יסור מנגד
עיניו, (ועיין בס' נחמד ונעים שער א' סימן ה'):

ובממלכה השלישית (נוגה) נשים שאננות מנגנות ומענות חופשים
כנורים ועוגבים ומיני זמרים ותופים ומצלצלים, ומחוללות ונבלים מפוזות

ומכרכרות מרקדורז ומשקרות, עליהם מלכה ענוגה ורכה, פניה כשמש
 בצארו וכירח בחמתו, עיניה בריכות ושיניה כעדר הקצובות, שכולם
 מתאימות וממכשול שלימות, כחוט השני שפתוחיה וכעין העורב קשתותיה
 הוצארה, כפלה הרמון רקתה מבעד לצמתה אגן הסהר שורה ותואר
 החמה תוארה, אורה יצרה ויהל וכל רואה יתמה ויבהל:

ובממלכה הרביעית (חמה) גברים גבורים על הכל מאירים
 ובתוכם המלך ירהלך ומשנהו ימלך ילבישיהו מהדרו, ויעטו מאורו
 והוא כחתן יוצא מחופרו ירוץ אורה בנתיבתו ואין נעלם מזיו ואין נסתר
 מחמתו ולא יוכל אנוש להביט נכחו ולהוכיר נצחו, כרועה עדרו ירעה,
 ולעד מדרך לא יתעה בחכמתו יוכלם ובתבונתו ינהלם:

ובממלכה החמישית (מאדים) שופכי דמים מעפים וחנפים
 ושודדים ומזידים הקרב אומנותם ומלחמה מלאכרתם, השוחד לוקחים,
 והנפשות רוצחים, מפילים החללים, ואוכלים השללים אוהבי און ומרמה
 ושונאי דעת ומוימה, שלטונם איש מלחמה ובעל חימה חניכו מוריק
 ושיניו חורק רמחיו מורקים (איוב ל"ט) וחציו שנונים הניתותיו ערוכות
 פרסות סוסיו כסער נחשבו וגלגליו כסופה ירחבו, הורג נקיים, וגולל
 עניים האון פעלו והעמל עמלו, לא יכלם מדבר מרמה ולא יבוש
 מעשות זמה:

ובממלכת הששית (צדק) אנשים צדיקים בתום מחויקים דרכיהם
 ברים ומעשיהם מיושרים מרמוך בשוחד נוערים כפיהם ומראות ברע
 עוצמים עיניהם הצדק עושים והבצע מואסים יושבי אוהלים מורים
 בפלילים שופטים ושוטרים דיינים וחבירים נביאים ונשיאים, כהנים
 וגאונים, עליהם נגיד צדק וחסיד באמת ידן אומתו ובצדק ישפוט עמיתו
 לא ימצא חמס ורשע אתו כי שבט מישור מלכותו:

ובממלכה השביעית (שבת) אנשים בעלי תושיה ומוימה ובינה
 וערמה כמעשיהם מקשים וכלתתם בוששים ושוחד יוצרים ושומרים ועל
 פשע נוקמים ונוטרים לא יפחדו מצרה ולא ייראו מעבירה, לא ימחרו
 לריב ומצה, ולא יחושו להתפסים ולרצות בהם צדיק נדכה ונראה ורשע
 מתערה ומתנאה נשוא פנים ושר חמסים, משר חמישים, ויועץ תחבולות
 וחכם חרשים

טוב עם י"י ואנשים, ונכון לחשים, טובת ואופה חובש ורופא,
 בר סמו וקטנו ובעע ושולחני, נאמן ווליי ונדיב וכלי האדון להם, והרודה
 בהם, איש גבור וחכם בחכמתו, ויחיד ברחבותו, עליו מראה כבוד,
 והדר ורוד, ברעת-מתפאר וכשכל מתעטר ומתיהר:

ובממלכה השמינית (גלגל המולות) עמים ולאומים גדולים
 ועצומים לא יוכל למנותם ולספרם בלתי בוראם ויוצרים, בובול אלו

החיילים, שנים עשר מגדלים, ידורו בהם זיגורו ביניהם, אל צד אחד ילכו ואל פאת אחר ימשכו, לא ישנו האחרונים את הראשונים אבל אליו נוסעים ואלו אהריהם חונים פניהם מסקלים כעין חשמלים, יראו מחמוטטים וכחרכים לוחטים ואחרי הממלכות אלו וכול אחד (גלגל היומי) על תורו ובהו מוסד ארצו ארופה ורחבה כמדבר וערכה ואין בה שוכנים, ודרים ותושבים גרים, לא חמדד עונתו ולא יודע שיעור קומתו, הכל בתוכו נתונים, ערוכים ונכונים ברוב כחו יכניעם ובגודל אורו יסיעם ומה נחלקים מועדים ועיתים וזמנים, רגעים ושעות וימים שנים :

ויהי כאשר הגענו לקצרו (עולם המלאכים) וקרבו לעבודתו וארא יצורת מופלאות פליאות ומראות נוראות מלאכים חיילים גדולים, וכרובים עצומים, ורבים שרפים עומדים, משכחים ומודים ומיחדים, ושנאנים ואופנים מומרים ומנגנים, נפשות מקדושות, ורוחות מנצחות וארא ואמר מה נורא המקום הזה אשר אני חוה ויאמר של נעליך מעל רגליך והצל יחידתך מחמת גיחתך, ועד סרעפך והנח עפעפך, וראה בעיני מחשבתך ובאישוני לבבך, אמרתי לו היש לאדוני עוד דבר שלא אראנו בעיני ולא אשורני באישוני :

ויאמר יש אחד ואין שני לו גם בן ואח אין לו ואין קץ לכל עמליו המקומות לא יכילוהו והזמנים לא יקדימוהו, הלככות תקצרנה מלספר גדלו והלשונות תעצרנה לדבר הלולו כי לו ההדר וההדר, והנצח והכבוד והתפארת, והגדולה והגבורה והממשלה, ומלכותו אשר לעדי עד לא תכלה, כי הוא עושה את כל אלה, אין אלוה בלתי, ואין צור וולתי אין קץ לעדתו, ואין חקר לחבונתו לא ימצא קנינו ולא יודע ענינו, כח גדולתו תעלם מאנוש לדעתו, מגודל יפעתו נמנע ראותו כי השמש נסתר באורה, מהבירה ובאחריה מחוותה, לכן נלאו הנפשות מהכירו והלככות משורו אין לו הבנית והדמיון, ולא דמות ותמשלהו מעיין החכמה ומקורה, ועין הרבונה ועיקרה, יודע הנסתרות, הגלויות ונעלמות כראויות, בוחן לככות, וחוקר כליות, צדק ומשפט דתיו וחסד ורחמים מדותיו, והיושר מעגליו וכל יש מפעליו, אין תום חוץ מתומו, ואין רום מבלעדי רומו, ואין שלום וולתי שלומו, אמרתי לו כי אדוני הקשיבה לקול החנוני, כי אליך נשאתי את עיני ועליך השלכתני מורחי וכידך אפקיד רוחי, הגידה לי כמה אקדמנו, ואיך אדענו כי תאב תאבתי לדעתו, ולחנותו אמרתי לו ברוך תהיה, ולעד תחיה, כי הבאתני עד שהלום, ליכנס וליצא בשלום, אשריך ואשרי חבריך השומעים חכמתך והשומרים דתך יהי יי אלהיך ברוך, אשר הפך בך והמשילך בעולמו והפקידך על עמו ואשר נחנו אליך, והשמיענו מליך יתעלה על כל

תפארת וגדולה, יתברך ויתעלה על כל ברכה ותהלה, לעדי עד ולנצח
נצחים אמן נצח סלה אמן אמן אמן :

עמ"ד הם ונשלם בעור הם אל עולם
אשר מלכותו קיים לעולם :

שיר לר' שבתי על ספר חי בן מוקיץ .

קחה ספר לנסות בו כתיבה יעורר בו אנוש שכלו להקיק
ויוכרה לראות גועם אל בחדוה הכי נקרא שמו חי בן מוקיץ :

על הדגה אפליג דאגרה*)

כי הפלג אותי דלג

אודם פני צחו שלג (ובכ"י גרס צחו פנו אדמו שלג) :

למי אנוס לעורה מחמסיא אשוע מפני שור רחובים

אשר לא יתנו השב רוחי בכל כחי יעיקונו אויבים

ועל עיני ועפעפי ירוצון באזוני יאמרו שירי ענבים

אדמה לאכל פרחי לבדי והם בו יאכלו כדמורז ואבים

ועוד ישרזו בכוס ייני כאלו קראתים כאהובים וקרובים

ולא ירצו לכבד חלקם פקדתיים ביין עתיק ומשמן שה כשבים

יסעט רק זאכול אשר לפני ליינ משתי ופת אוכלי האבים

וכי אקרא למיודעי לאכלה והנם יושבים ראש המסוכים

וקול בי סחו כי הוא יכלם בקור רוח שלגים או רביבים

ולולי זאת תקוצרה מפניהם בכן אודה ליושב הכרובים :

עצל עד אן תישן הן הנמלה אגרה לח בר

לא ראיתי חחול ישן אשר חוק פיו נכנס עכבר :

* דנה עס מלל לכל הסודן בנזים וכ"כ החכם בפירושו שמו"י י"ח .

משלי הקדמונים והמה משלי חכמה ומוסר לחכמי
 ישראל הקדמונים ונמצאו בכ"י ישן בין שאר דברי
 גאונים וכתוב על ראשם הדין הוא מלתא דסופס.

א קרו הדין לחשמיחא מצערוי וליומא אחרינא אתו לוורחיה
 ונפקין הוו ליה מרוחיה ואמרין ליה דלמחר בעינן למיקרב
 הדין דתשתחלף ליה רעיוניה ותוו על מדם דעברו ובעיין הוו מיניה דניתיה
 לוורחון אמר להון לא תעדולגון מטול דמשבחרנא דמן מלכא קבילית
 נברא דנעבדיה חיורא אמרין ליה דודא לא משכחי דתהווי אמר להון אף
 לא בר נשי בישי משכחין דנהוין טבין מטול דמתכרין מן בשתהון :

ב חמרא חד שמע דטוטכס ציפרא בר זמירא הוה בסמיח קליה
 ושמע הוה ליה שאלה חמרא דמן אכלת דהכין שפירת קליך אמרה ליה
 מאכילתא דדייר אייר ואיתיה הידון דין חמרא כדבעי הוי דנידמא קליה
 פער פומיה לקבל אייר עד מה דמין כפנא מית מודעא דין דלא ולי
 לאינש למידין דלא בר מיניה :

ג נברא חד אסב גורוא דקסי ואויל הוה באורחא כד לצי סמאי
 לגורוא וקרא למיחא ואמר יאי מיחא , אתא מוחא ואמר למן קריתן אמר
 ליה נברא תחרים עלי מובלא דרא גורוא הדין מודעה דבר נש הי
 משירחם טב מן מוחא ואף אין סניאין שתקין ליה בעלמא :

ד סנוניתא וקרנא על שופרא הוו מתכתשין אמר קרנא לסנוניתא
 שופרא דילך בניסן הוא בלחוד שופרא דלי כל אימרת דבעינא מודעא ד'
 הדין דרישא לא קאים פיגרי דין דלכותא ובקודשא לא החיל מלפא
 דין דדין דטביא אמינא ית שפירין :

ה כרכושחא עלת לחנותא דקינאי ואשכח שופינא ומלחך הוה
 רבד לשנא דמה סניאה הוה דמי הוא דין חדיא עד מה דגמרתיה לכנלא
 לישנא מלפא ד' דינון דסערין כל מין בחירתא ובגמרתא אף מידי
 דאית להון מגמרין :

ו רצין חרנגולין מתכתשין הווי עם הדדי דאיסרזכאי אזל משא
 נפשיה בדוכתא דודא אהו דין דסניא סליק לאיגרא חד רמי קליה כדקאי

ומשכחך חזייה נשרא וחמפיה מלפא די לא וולי לכר נש דבעורטריה נחדי
ונרחרי יתיר משתכחך :

ז יונה חר כד צחיא מיא דחות הוא אנגא דציירא כאסירא ומן
שיליית פרחת ובחרפא דנא איתנקשת על אסיתא וכד מיחא אמר ווי
ליה דסיגון דינה דלא איתבניית והיידין נחיתיר בחיפא מלפא ד' דהדין
דמגי טב מגורות רוחא מן מסרהבורא :

ח עורבא הוא נשרא כד חטף עונא מן ענו וצבא דנדמי ביה וכד
חוי דכררא חד מן עני שוורר עלוי דנחמפיה ואיחד ליה טופרוי בעמרירא
ואדכיה רעיא וקמליה דמיא דין לאלו דמתדמיין בדקשין מנהון לאו בלחוד
מיחו ליה מתחין אלא אף למותא מטיין :

ט ארנבא כד צחיא חות לבירא נחתה דתישתי וכד סגי אישתי
מסק לא אשכחת ואחתה תעלא אשכחה וא' לה אין חררא סגי אסכלת
ולא הוית תחשבין היבין חסקין והיבין תיסקין מלפא דא דלא וולי לאינש
דנעבר מדעם כלא מלכא :

י תורא חד אשכחא לאריא כדמך אקריה דקריה וקמליה אימא
דאריא מן רוחקא הורת קיימא ובכיא וחוא חמר כרא אמר ליה כמה
אנת השא דבכין אבוותך אילין ורחוי קמל וחבל אינון מלפא דא דהינין
בר סכלתהון לא ירעין לאחרינא דשין :

יא גברא הוא חיותא חרין כד מתכתשין חד עם חד ומנכתין חד
לחד וכי חוה קאי מן רוחקא הוא לחיותא אחרניא דאחא נפצינן וא'
להון אלו לא דביש הוי חריכון מתבלהא דבי נשא כישא צייר
דכוותהון ציבין :

יב חפשותא חות לדבורתא דדובשא סגיאא עבדת ובעית מיניד
דתהוי ליה תלמידא ועבדת ליה צבותא וכד לא אשכחת דתעבר דובשא
מתחא זבורתא בעוקצה וקמל יתיה וכד מתה אמרה הות דשפיר גרשן
אנא גיר כויבלא דאנא לוח דובשא אירזקרבת מלפא ד' מדם דלא ידע
אינש למעיבר לא ליקרב :

יג דובא חוי לדיבא כד נפל לעני ועדבי סגיאא מפריח הוה אין
חיוורא חולחניתא כד צדיא רעיא אדפי עלירה כלכא דידיה והווי מינכתין
ליה ואמר ליה דובא אין בישא דחיותא אייכו עשנד מקמי קליל דהשא
קדם כלכי לא משכחת למיסקם אמר ליה דיבא אנא ידענא מלפא ד'
דכל אינש בר באומנרזיה חכים :

יד רעיא אובד ערבא חד נדר נדרא דאין נשכחיה ערבא אחרינא
נדבך לאלהא אול אשכחיה דאכיל ליה אריא כדברא וכד הוא רעיא

נדר ואמר ערבא דאחרניא נדבח לאלהא אי בחיין נשחויב מן אריא מלפא
דכל מילי דאיה ליה לבר נש יהיב ונפצא נפשא מן מוחא :

מ אריא אחא על תרין תרין וזכר דאישחוי בהדרי באיילן הוו ליה
בקרנתהוון וזכר איתכפי חייליהון הוא דין איצטנע קריב חר צד מנהון
ואישחוי ליה דלא נהדין אין נשלים לה חברא ואיתרמי תורא הוא
אשכחיה לחבריה אשלמיה וקטלינן אריא לחרוויהו דמיא דין למדינתא
כמה דעם הדרי שוין לא אינש ככי עליהון אין דין מתפלגין בעגל חרבין :

מ איילא חד כד צחייא נחת לעיינא דתשתי מיא וזכר הוא
כמיא קמינתא דריגלוי סגא דיעתק ובגאוחא דקרנא סגי חדא הוה ומן
שלו ציידו בלקו עליה ומן ריש רומא וכמה דמעקתא דמי הוי ולא אדרכוהו
בד דין מטא לעבא איתחד ליה קרניה באילנוי ואדרכי צידי וקטלוהו
וזכר מית אמרה הוה ווי ליה לחלשא דמי איכא עקת הוה הדוחא ליה ומן
איכא דחוח דהוה אבדת מלפא ד' לאנש דלא נשכח אלא ליהוי אחא
דבביקיא משכח ליה מעדרנא :

י כלבא דקינאה כמה דמריה פלח הוה דמיק וזכר פחורא מיתקן
בעגל מרער הוה וקרב לפחורא וזכר חוי מרוי אמר אין כלבא בישא מקל
מרופתא לית אנת מיתער לקל ככי בעגל כמתער מלפא ד' לקבל אינון
דרחמין שמעין ומדס דלא רחמין לא שמעין :

י תעלא חווא לאריא כד חביש במערחא וקס ליה לבר מן
תרעא ומצער ליה אמר ליה אריא תעלא לא את מצער לי אלא זמנא
בשא דהדין מלפא ד' דאינשי רכרכי מצטערין מן ועירין אימת דומנא
בישא מטא עליהון :

י כלבא אשכחו גילדא דאריא ומכתשין הוויליה חווא להו נשרא
אמר להון אין חיי חווחון שיני וטופרי דעשינין מן דלכון הדא לקבל אינון
דבסיין על דמטי להון אולצנא ובישחא :

כ ארנבי עבדו קרבא עם נשרי וקרי לתעלי דנעורינון אמר ג'הון
תעלי אילא לא ידעין הוון דמן אנתון ועם מן מחתשין אנרוון מעורין
הוון לכון מלפא ד' דנש עם דקשי מינייה לא נקרב :

כ מליא אחר הוה סחי כמיא דנהרא וזכר הוה קרב למתחנקי
הוה גברא עבר באורחא קרב דנעריריה וזכר אחא לתורה דשי הוה ליה
וא' ליה לא אנת לא אי מטול מנא נחתת לנהרא דאמר ליה ההוא
מליא דושא עורן ולחרחא את עררל בי מלפא ד' דהי דלקבל מרשורחא
דלא בוכניהון מן דהוה באולצנא :

כב נשרא ותעלא הווי שותפי חמף נשרא בני דתעלא וכד לא
 אשכח תעלא דניעבר ליה מרם קבל עליה לאלה וגרש בחד מן יומא
 וחוא נשרא כד מוקדן אינשן על עילתא וחמפיה נשרא לבשרא היא כד
 רתח ואכיל מיניה ואוביל לפרגוי ומית הוא ופרגוי מלפא ד' דלא מצוי
 תבע דיניה לאלהא והוא רבע דיניה :

כג אריא כד קם עליו שמשא על לגו מערזא דנירחוי חמן
 וכד דמיך הוה שור עוקרבא חד לעיל מיניה ואיתוע מיניה אריא וחיל
 אחחור לכא ולכא כד חוי תעלא נחיק אמר ליה אריא לאו מן דחלת
 אלא מן שימותא קשיא מלפא ד' לאינשא רברכי ומביא קשיא לרו
 שימותא איך מורא :

כד צידו צדו אריא במצודתא בישאיה אחא עוקרבא ופסקיני
 לחבלא ממצודתא ואישתויב אריא וערק לנפשיה וא' הוה דעל מרם
 דלא ולי למכסי אלא למפסיק סברא איכו דאנא אריא מין ידא דעקרבא
 חיית מלפא ד' רבובן אולנא ועקתא משכחין דמערין אינשי רברכי מן
 בצירי וניחין :

כה אריא הוה בעי דניכול תורא חוא עשיניה ולא מצי הוה
 בחייליה וקריא לשירותא וא' ליה ערברו נכסית אלא אית דנחשיה איך
 חדא והיי מן תורא ואזל חמן חוא קייסי סניאי וקרסי רבי דמטא בין חדא
 מין חדא הפך תורא הוה לבסתריה א' ליה אריא משול סניא הפך
 לבסתך אמר ליה משול דחוא הני תוקנא דתורא איתן ולא דערבא מלפא
 ד' לא ניהמין אינש לבעל דכביה :

כו צידא צד חגלא חד ובעי הוה דנקטליה והוא בעת הוה מיניה
 דניחור ושביקיה וא' ליה אי שבקת לי כחיי חגלי סניאי אשדול לידך
 ואיתמיר צידא וקטלא מלפא ד' דניהוי אינש רחיק מן דנימר או
 למיעבר לחבריה ביש :

כז לגברא חד הוה אית ליה חרנגולתא וכל יומא ביעתא דדהבא
 דחות ילדה וכד לא ספק למרה כולה יורזנא לבבא וקטלה מטול דעבר
 דסימתא משכח הוה לה וכד צדה ולא משכח מדה לנפשיה אמר הוה
 כד יורזנא סניאה איתדקקית אף חוא דהוי לי אובר מיני מלפא ד'
 דנש מה דבעי דניבר כרסיה אף דאית ליה מוביד :

כח כלבא שקא בישרא מן טכחא ועבר נהרא חוי טילניארה
 לבישרא סני רבא מן הוא דלביך שביק ורהיט בחר טלניתא וכד הפך
 כלבא ולא אשכח מרם לנפשיה אמר שפיר גדשן וכד לסגי איתדקקית אף
 הוא קליל דלביך הות אול מינאי מלפא ד' לקבל אינון דמיתרעבין בלא בודקא :

כט חמרא ומוסיא אחד מרא פלחין הוו ופרישא הוו רשמישתיה
 דחד מן חד ומוסיא כד קאי הוה ומתחזרסי ומעריה מצטבת וכל יומא
 במיא סחי הוי חמרא כל יומא בטעינא לאי הוה אף כזיבלא מעין הוה
 והוה קרבא רכביה מרא לסוסיא ואזל לקרבא חמן ואבלע ומית כד שמע
 חמרא טובא לנפשא יהב מלפא ד' דנעררה דבמסכנתא ניחי אינשי
 בחולמנא ולא בפינוקי בעותנא :

ל בקרינוס עדורא חזא לחמרא דסגי לאי הוה ומחסד הוה ליד
 אומר ליה אנא בר חורין אנא ועמיד אנא בטורא ורעינא שיבא דלא סך
 ויחי דלא עמלא ודלא לאיתא את בכל יומא בלעי אנת ואיתנגיד וכד
 הכין מיחסיד הוה ליה אריא איחזא ליה מן שלא ולווח חמרא לא קריב
 מטול מריה עמיה הוה ולעודנא פשק. איית ותבריה ולא אישתכח ליה
 מעודנא מלפא ד' דאינשי דלא מסייברין אולגנא פולחנא ותחות ידא לא
 צביין דנהוין בעגל הוי אובדותיהון :

לא מליא חד לבר מן שורא קמצי צדי הוה וכד חמא עקרבא
 סבר דקמצא הוא ואושיט ידיה דנלכבה אדימת עוקצא ואמריה ליה
 אזושיף דין ובכתין ועברתך דתרפי קמצי סגי דצדות מלפא הוה דלא
 זרק לנשרב חד דוברא נתקרב צריך צייר מבי ובישי :

לב שושמנא חד בסיתוא חיטא אכיל הוה דבקייטא מכנשן הוה
 ליה וכד הוה מטרא אפקונן דנייבשן טוטכוס ציפרא כד חזא אמר הב
 לי מנהון אמר ליה שושמנא דאיכא דהוית כולה קייטא דתורסייא לא
 סמת לך אמר ליה מיטכוס ציפרא הואי לא הוה ליה מטול דומרא דומר
 הוית כולה קייטא כד שמע שושמנא נחך וחיך וחמולינן לגו עני ואמר
 ליה מהיכי דומר הוית כולה קייטא זול רקוד השא כולה סיתוא דהא
 לקבל אינון דעברא לא עבדין ובחר סריקותא רהטין לא מדם בלחוד
 דלא קנין אלא אף בכפנא מתין :

לג עירא בשיקפא רעיא הוית וכד חזא דיבא צבא הוה דנחדיה
 דניכליה ודניסק ליה לשיקפא דחיל הוח אמר ליה אין שררא מטול מנא
 שבקת פקעתא ומרבי ובשקיפי רעיא אנת איכא דסגי בקרינוס אייתך אין
 מתנין הפלין אמרה ליה ידענא דסגי בטל לך עליי יחר דעל נפשך וסברת
 דאין איחות היכלננו מלפא ד' לקבל אינין דלא הינון מילכון אהרדי
 מדם רעאי להין אלא מדם דלנפשיהון פקיע :

לד דובא חטף חטינתא וכד שקיל לידא ואויל פגע ביה אריא
 שוקלה מיניה אמר דיבא אף אנא מתדמר הוית דמרם דכחטופיא אקדם

אמר ליה אריא מרם דלא דילך לא הוה רחיס מלפא דא דנכסי דמן
בשתא ודחטופיא מתקנין לא מתקרין וחיתא לא הווי להון :

לה גלא דנהרא וארנכתא אריהטא מתחרין הווי וברוכתא סם להון
דנהטין ארנכא דין מטול דספי לא הוה מקלולחא דריגלוי אחמיית
ודמכת גלא דין מטול מנא דידעה יקרותא דמוכא מן ריהטא לא שליר
וכד דמיכת ארנכא רהיטת וקדמתא מלפא ד' דציפיתא ואמצותא טבא
מן נהמיותא ודמיותא :

לו עוקרבי כד סגי מודכין הווי מן ככושרא סברי להון מטול דלית
להון דישנא וקרנרא מודכין ווכי מנהון ועברו להון רישנא וקרנרא
ושמו דליהוין ידעין דרישנא אינון וכד אייתי עליהון ככושרא עוקרבי שחימי
ערקו ועלו בחורוי ורישנא אחרו קרנתהון בחורוי אחא ככושרא וקמלונן
מלפא ד' דאילו דלבר מן מינהון צבין דנעבדין מרם לא בלחוד מסתפנין
אלא למיחא מטיין :

לז רזעלא שמע מצרחין חרנגולי ולכש לכושא מטווסא ועל
דנסעיד אינון ושאלינון מאיכוון אתון אמרין שפיר עבדין הוין אלו ארופך
לא הוין מלפא ד' דאינון דמחווין נפשיהון דרחמי בכוכלא כד מלין
מסבב אפיה :

לח איילא חד מן צידי ערק ועל למערתא דנמטי נפשיה
ואשכחיה אריא ותברתיה אריא ואמר איילא הוא וויי ליה לחלשא כד מן
בר נש עריק הוית ארמיית נפשא בידא דחיותא חולתנירא מלפא דין
דבני נשי סגיאי ערקין מן דחילרא בצידתא ובקונדנוס מסרין נפשיהון :

לט רורא בחתירותיה ובעותרא דגדנותיה בלחודיה רעי הורה
וסבר הוה דבי איא הוה נחלט עם תורי אחריני וכד בלחודיה רעי הוה
אריא איתחזי מן שלו וצר בקרא לא קריב וכד הווי דלית ליה מעדרנא
לא מן מרוי ולא מן בקרא אחרינא מחייה ותבריה מלפא דא לקבל אינון
דבחתירותיהון וברמותהון שלחין חבריהון ונגדין נפשיהון ולא צבו דמתחלמין
עמיהון ומה דמטי להון אולצנא לית להון מעדרין :

מ כלבא דקוננא נפל בבורא חויה מריה נחת רהט בתריה דנסקיה
הוה כלבא סבר ממטבעוי הוא מטבע ליה ונכתיה ואבאש ליה ולנפשיה
אמר הוה שפיר גדשן מטול מנא אנת בר מטבע הוית ואנא דנחיך בעי
הואי מלפא דא לבני אינשי כפרי במיכותא :

מא פרח דורא דלילא ושלינונא וסניא דגינתא הווי שותפי בהרדי
ונפקין בחירותא פרח דורי דלילא כספא סגיאה וף ושלינונא נחשא סגיאה
איחי סניא דגינתא לכושי ומני סגיאה איחי וכד שמו באילפא דנידרין קם

עיליון כימונא קשיא ומחא לאילפא ותכריח ואבד כל מה דהוה ביה מטול מנא פרח דורא כיממא לא נפוק מטול דרחיל מן מחפי ושלנינגא עד מה במיא מעמיד ובעי נחשיה וסניא דגינחא כד לכושי אוכיד בעי בלבושא דכל מה דעבד מייחית לי דסכר דמנוי אינון מלפא דא דהב דסבי מן דהדין בזבו הני דסגי מורהרין דהוין גדשין מן אולצנא ומן סיערזא דלא הוין :

מב אריא חד כד סיב סגי ולא מצו הוה דנהרסיה נפשיה בצניעותא צבי הוה דניחיה אכריה נפשיה ונפל במערזא וכל חיותא דהוה אתי דנסעד הוה אחד ליה ואכיל ליה אחא תעלא וקם לבר מן מערזא ושאלה היכון את קאי מרי קרים אמר ליה אריא מטול מנא אנת לא קריב ולא עיילת למערזא אמר ליה תעלא אילולי דחוא אנא עוקבתא דסניארה דעלו בתרעא ודנפקין לא חואי אנא עייל הות :

מלפא דא דאינשי חד זבן גרש והוי לחון אולצנא מה דחויין קינדונם טפסין וערקין מיניה :

מג כלבא רדיף הוה בחר דיבא וסגי הוה משתכחר כחייליח ובקלוליתא דרגלוי סבר הוה דמטול חייליה ערק הוה מיניה איהפך ואמר ליה לכלבא לא מנך אנא דחיל אלא מן מרד דברוך דעמך רדיף לי מלפא דא דנש בחייליה דחורנא לא משתכחר :

מד דובא חוא לדיבא כד נפל לעני ועדבי סגיאה מפריח הוה איך חיותא חולרזניתא כד צדיא רעיא אדפיה עליה כלבא דידיה והווי מינכתין ליה ואמר ליה דובא אין בישא דחיותא אייכו עשך מקמי קליל דהשא קדם כלבי לא משכחת למיקם אמר ליה דיבא אנא באומנתי ידענא מלפא דא דכל אנש בר באומנתיה חכים :

מה רעיא אוכד עדבא חד נדר נדרא דאין נשכחיה עדבא אחרינא נדבח לאלקא אול אשכחיה דאכיל ליה אריא בדברא וכד חוא רעיא נדר נדרא ואמר עדבא אחרינא נדבח לאלקא אי בחיין נשתזבין מן אריא מלפא דא דכל מילי דאית ליה לכר נש יהיב ומפצי נפשי מן מותא :

מו אריא אחא על רזין תורין וכד אישרזון בהרדי באיילן הווי ליה בקרנתהון וכד אירצמי חיילהון הוא דין איצמנא קריב חד צד מנהון ואישתוי ליה דלא נהדין אין נשלים ליה חברא ואיחרמא חורא היא אשכחיה לחבריה וקטלינון אריא לחרויהון דמיא דא למדינתא כמרה דעם הרדי שוויין לא אינש כבי עליהון אין דין דמתפלגין בעגל חרבון :

מו איילא חד כד צחייא נחתת לעיינא דתשהי מיא וחד חוא במיא קטינותא דריגלוי סגי איעתק ובנאותא דקרני סגי חדא הוה ומן שלא צידי

בלקו עליה ומן ריש רומא וכמה דמעקתא דמי הוה ולא אדרכיה כד
 דין מטא לעבא איתאחד ליה קרניה באילנני ואדרכי צידי וקטלוי וכד מית
 אמרא הוה ווי ליה לחלשא דמאיכא עקת הוות תרותה ליה ומן אוכא
 דחדות הוה אבדת מלפא דא לאינשי דלא נשבת אלא ליהווי אחא
 דבבוקא משכח ליה מעדרנא :

מח כלבא דקינאה כמה דמריה פלח הוה דמיך וכד פתורא מתקן
 בעגל מרזער הוה וקרב לפתורא וכד חוי מרוי אמר אין כלבא בישא לקל
 מרופתא לית אנת מיתער לקל ככי בעגל כמתער מלפא דא לקבל אינון
 דרחמינ שמעון ודלא רחמינ לא שמעון :

מט תעלא חזא לאריא כד חבוש כמערחא וקס ליה לבר מן תרעא
 ומצער ליה אמר ליה אריא תעלא לא את מצער לי אלא זמנא בישא
 דהדין מלפא דא דאינשי רברבי מצטערין מן ועירין אימת דזמנא בישא
 מטת עליהון :

נ כלבי אשכחו גילרא דאריא ומכתשין דחו ליה חזא להו נשרא
 אמר להון אין חיי הווי הויתון שיני וטופרוי דעשינון מן דלכוון הדא לקבל
 אינון דבסיין על דמטי להון אולצנא ובישתא :

נב תותא חדא כסיחווא ערמילאית קיימא הוית כרטיפא נררין
 וזיתא חדא דקריב הוה ליה אמר דאנא בקיימא קיימית לחור ובסיחווא
 ערמילת קיימא אנת דלא ציכתא ודלא פחיותא כל הלין אמר זיתא הוא
 הוא אלהה דמותא וברקא חריפא שקק ביה ומן עקרא עסקיה ולתורא
 שבקיה מלפא דא לאינשי דמתחתרין ובעותרא ובגרנורחא משתכהרין
 למותא מטין :

נג נברא חזא לגננא כד משקי גינתא שייליה ואמר מטול מנא
 יורקא דדברא ויורק שפיר כד לא פליח ודלא זריע והני דגינתא מקול
 ובקלחמא אמר ליה ההוא גננא דדברא ארעא אימיה היא והנך דגנתא
 איתת אבוה היא מלפא דא דטליי דמתרביין מן אמתהון פרישא היא
 תרבותהון מן הינון דמתרביין מן אתת אבוה :

נד ציידא חד נוני דוור צייד וכד חזא קופא צבי הוה דנדמי
 ליה כד חס שמשא על ציידא למערחא דנרחה חסן ומצודרזיה שבק
 לוות נררא אחא קופא שקלד כד צבא דניפרסא איתער ברה ואיתחנן
 כד חזא ציידא אמר אין חלשא חושבני אבדך מטול דמפרק סריקורא
 אנת הדא לקבל אינון דצביין דנדמין כמדם דלבר מנהון ובקנדינוס נפלין :

נה דיבי אשכחן בנהרא גילדי דחורי דמתרין וירחשבו דלקדם דינכלין מיא מן גורא ודלבתר ניכלין גילדי עני גברא חד ואמר להון דבעגל תפקעין אין תשתין מיא הלין כולהון הדא לקבל אינון דצביין דנעבדין מדם דיא מצו למחוי :

נו טוטכום ציפרא המא לציידיא חד דבעי דניציידיה ועני ואמר ליה צייד לפרחחא רבחא ארזקרב ומתעדרת מיניה לרדין אין רצוד יורזנא מנאי לית לך מלפא דא דלא וולי לאינש למיקרב למדם דיותרנא לית ביה :

נז לגברא חד הוה אית ליה פתכרא בגו ביתיה וכל יומא הוה מדבח ליה ובפנוקחא ומרב דבחיה דידבח הוה כל יומא כל מדם דקני הוה ובלילה אמר ליה פתכרא לא רזיגמר נכסך וקנייך דלא לחדחא רתעדרל מלפא דא דאינשי מטול סכלתיריון ועבדין בישין על עכדהון וכד מתמסכנין עילתא באלהא אמרין :

נח כרסי וריגלי בהרדי מתכרזשין הווי אמרין ריגלי אנן טעונן כולא פיגרא אמר כרסא דאין אנא סוברחא לא שקלא אחון לא משכחאין הויתין דרזילכין הכנא אף שולמנא דעלמא אין מן אינון דלעיל מנהון לא מתעדרין לא משכחין דניקמון :

נט ווא וקוקקנום הווי שוחפי איך בחדא רעין הווי ובחד מן יומא ציידא בלקו עליהון וקוקנים מטול דריגלוי וגפוי הוון קלילין ערקן ווייזא מטול יקירחא דפגרא אחרו אינין, דהא לקבל שוחפתא דלא מקוויא :

ס חורא חד ערק מן אריא ועל למערחא דנמשי נפשא אשכח ביה חגלי דטורא ומרקדן הווי ליה ויאמר להון רזורא לא מנכון דחיל אנא אלא מן הדא דקאי לבר מן חרכא אף לאינשי רברבי מסוברין צעירי מן דחלחא ושליטא :

סא פרחחא על מלכותא מתחרין הווי וקם טווסא ויאמר דלא וולי דניהווי מלכא מטול טופרי דילי כד דין שלמין פרחחא אמר ליה עורבא לטווסא אין בלק נשרא איכא משכחת אנת דניעריק מלפא דא דלנפשיה לא קאי וולי אייכין משכח דנעדר :

סב ארנבתא כד בני סגיא ילדת הוה מחסדא הוה לאריותא ואמר דאנא בני סגיא ילדה את דין או חד או תרין ילדת בשחא אמר ליה אריותא אף אין בלחוד חד ילדה אנא אריא מתקרי מלפא דא דטבא חד ברא טבא מן סגיא דלא כשירי :

סג אריא וגברא באורחא אולין הוו ועל חיילא מתחרין הוו כד
דין סניא אריא ארם גברא עיניה וחזא קאימתא דכיפא דגליף עליה
אריא וגברא חניק ליה וכד חזא גברא אמר ליה אריא אילו הוו לי
ציירא וגילופא לא חזית גברא דחניק ליה לאריא אלא אריא חניק לגברא
מלפא דא דלא וולי לאינש דבני ביתיה ניקרי בסהדותא :

סד גברא חד חוי לגברי הנדואה כד סחי כמיא כל יומא אמינאית
אמר ליה גברא הוא לא תדלחי תדלוח קיא מטול לא מצי דתתחזור
מלפא דא דמדום דבני כונא יציב תשתלחף לא מציא :

סה ציפרא חדא בינה אפא רעיא הוית ומטול חליותא דפירי
מתמן לא משניא הוות צייד דנא נטרא וצידי וכד מתקטלא אמר הוות
ווי לי דמטול חליותא דפירי חיי אכרות מלפא דא דמטול פנוקתא ועורא
מתגול אינש מן חיי :

סו ארמלתא חדא הוה לרה תרגולתא וכל יומא ביערא דהור
ילדה לה היא דין סברה דאין יותרתא מכילתא תוכלה תרין בעין ביממא
ילדה ליה וכד סני ארמות לה חמרא מכוליה ומיתה מלפא דא דאינשי
סניאי דלעורנא סניאה מרגנין אף הוא דאית להון מובדין :

סז גברא חד רכיב הוה על סוסא ואול הוה באורחא וולדה הוה
באורחא וכד קליל הליך אישתפיל עילא ולמריא אמר הוה חוו דועיר
אנא ודהליך לא נשכח אין תשבקין מיית אנא אין דין תשקלין כד הוית
סוסא רבא שקילנא לך על הלפי מלפא דא למיעבד שפיר ומב למן
דפרע ולמוהר מן דלא פרע :

סח שמשא וגרכיאי עם הדדין מתחרין הוו דהידין מנהון תשלח
לגברא מן נחתוי גרכיאי כמא דלכשא הוות גברא מכסא נפשיה טוב יתר
יוהר במניה ולא אשלחתי הידין דנח שמשא וכד חס ליה לגברא
דרחמי ארמי נחתוי על ארעא מלפא דא דמכיכותא ברחלחא דאלהא
כל מדום דסערתא :

סט כלבא חד בתר ארנבא רדיף הוה ובשניו מנכת הוה ליה
ודמא נפק מלחך הוה הוא דין סברא מנשק ליה אמרת ליה או נשק
כרחמא או נכית כעל דכבא מלפא דא לקבל
אינון דבר בישתא מלי לבהון ונוכלא אין רחמין מחוויין נפשיהון :

ע כלבא חד עבדא הוית שירותא בית מרוי כד נפק לשוקא חזא
כלבא אחרינא ואמר ליה שירותא עבידא חד יומא בביתן הא נתבסם אין

חדא דבריה כלבא ועייל לבי טבחא וכד הוא דכלבא אחרינא הוא לבניה
 בדינניה ולבר מן רזרעא ברא שדוהו וכד קם ונפצו נפשיה פגע ביה
 ואמר ליה דאייבין בסים רוה יומן אמר ליה אין שרית דהכין בסירת
 יומן היך דאתי הוות עדמה דלא ידעית איכן נפקית מן חמן מלפא דא
 הדא דמתשיילין אילן דאולין לשרית כרלא מקריין :

עא נברא חדא טעין הודה על חמרה עיזא ועדבא וחורא ועייל
 הוה לחנא דניוכנין וכד עדבא ועיזא שתיקין הוה חורא מן דלמען
 שלי לא הוית אמרין ליה אין בשחא דחיותא מטול מנא עיזא ועדבא
 שחקין הוה ואנת מליל אנת אמר להו דכל אנש ידע בכיבא דליבא
 עדבא ניוון ליה ומשרדן ליה לענא עיזא חלבין ליה ושרדן ליה לעיזא
 לי לחורא לא לעני איך עדבא ולא לעיזא איך עיזא אלא לבי טבחי
 משרדן לי מלפא דא דמטול אינשי דמתההין בסכלווחא כד לא חייבין
 וכד לא אית דאמרין דחייבין מסוברין אולצנא ואינון ידעין כיבא
 דנפשירזון :

עב נברא חד נכתייה כלבא ומתכריך הוה ובעי דמצי ניאסיה ופגע
 ביה חבריה ואמר ליה וולי דתכפור לחמא ברמא ונשדי לכלבי דנכתך
 אמר הוא דאיתניכת אין הדא עבד אנא מן כולהון כלבי דמדינתא מתניכת
 אנא מלפא דא דאינשי בישי אף כדמרקון הנין דנפשיהון רגונין :

סליקי להו מילתא דסופוס .

מרה שנשמט כדפוס מחשוכה רשי בפנים התשובות אחרי
 תשובה ג' יש להוסיף :

ומכרי משילי ציבי דבי מכות רישבא ששאל אחי דהוא הא אמרן חד
 שיעורא הוה וסימן הוא שמסר להם משרזראו אנשים הללו שהן
 בקיין בזמן הרביעה וכל ימי הגריר מניחים עצים שלהם בקרפיפות
 ובשדה ליבש בחמה וברוח וכששים בתקופה מכניסין אותן לבית מפני
 הגשמים :

ואחרי תשובת רשי סימן י"ח יש להוסיף :

וששאל הבא על כרוז וכן הבא על בת בתו חייב עליה משום כלתו כגון שנשאה בנו דשרי"א ליה מגו דאתוסף בה איסורא בהני נישואין לגבי שאר אחי אביו משום אשת אח אתוסף נמי איסורא אחרייתא לגבי דידיה משום כלתו מאי איסורא מוסיף ודכוותא הבא על בתו דאמרינן נשאת לאחי אביו מגו דאתוסף איסורא בהני נישואין לגבי שאר אחי אביו משום אשת אח אתוסף נמי איסורא אחרייתא לגבי דידיה משום אשת אחי אביו דהוי איסור מוסיף הכי נמי לא שנא :

ד

הערות והגהות לתשובות רשי

אמר דחמביא לבית הדפוס, מה נכבד היום, בהגלות נגלות לבית ישראל, חדשות ונצורות אשר לא נודעו עד הנה, המה שו"ת למאורינו ומורינו רשי ז"ל, יען לשמע און שמענום אמנם עין איש לא ראם, כי אין זכר למו בכל סופרי ורשמי ספרי חכמי ישראל, והנה הני גנוזים וטמונים כתובים על קלף ישן נושן, ה"ה בספרתם בבית החכם הנודע בשער בת רבים דהאדון הדוקטור ידידיה היינעמאן, הוא בטובו הרשני להעתיקם לזכות בם את ישראל, מה ישמח איפה לב איש החפץ בדברי חכמי ישראל, ואשר מימי נעוריו גדל על ברכם לראות דברי האיש הרם ונשא רבינו שלמה ז"ל אשר זה שמונה מאות שנה לאורו נלך, כי הוא הפורח לנו שערים במקרא ומשנה ורמלמוד ומדרשים, וזולתו כעורים נגשש, והנה עתה אחרי כלותנו הירצה לנו עדנה, וזה האיש רבינו שלמה אשר לא ידענו מה היה לנו בימי נעוריו, יגיד לנו ערזה כי רבותיו הגדולים והוקנים שאלו ממנו חכמה בדבר חק ומשפט בעודו צעיר לימים (הוא הוקן רבינו יעקב ב"ר יקר כנוכר בתשובה סימן י"ב שכתב ומה עלתה על לב רבינו הוקן להזיק צעיר לימים לענורו על ריב ורבינו זקן אצל רשי הוא ר"י ב"ר יקר) ורבותיו הגדולים רבינו יצחק ב"ר יהודה ור"ב יצחק סגן לזיה פאר נותנים לו כאיש כותב לרבו או לדעו נאמנו (כנוכר בתשובות סימני י"ג וי"ד) ואם כי יחס לבנו לראות כי גם זה האיש הגדול יחיד בישראל ובעמים אין כמורו גם הוא חולח כמונו בעוני וחומר, כי ברחיים בצואר וחסר לחם שמש לפני רבותיו כאשר

כתב בפתיחת תשובותיו ואיש לא זכר את האיש מסכן וחכם הוה, אמנם כזאת ננחם כי שקר ההון והבל הכסף כי יעלו בתוהו ויאכרו אך החכמה לבדה רחוק לאדם חיי עולם, וגם הוא לא גמל לנו כגמול אשר גמלנו אותו, כי כל אשר שאלה עינינו ממיו לא אצל לנו, וכל שערי התורה פתח לנו, ועל פתחינו כל מגדים דודנו צפן לנו ומי לא ימלא פיו בשיר לשיר השירים אשר לשלמה אשר שר לנו בפתיחת תשובותיו כי אין כמוהם בנועם ויופי ואף כי מרוב הימים כמו פניהם הרולים, ואני בועת אף וגיעת נפש העתקתים מקלף ישן, אמנם גם השארית אשר הצלתי תהיה לפליטה גדולה, וכשוננה בין החוחים כן שירי דודנו בין בנות השיר והנה אף כי ידעתי כי כאשר לא יפן לב איש על מים חיים כי נתנו בכלי כי ממעין נובע מים חיים באו, כן לא יפן לב האיש כי לא מעשה ידי רשי המה הדברים היקרים אשר הבאתי לכם היום מנחה, פרי מעללי איש הגדול המה שפה אחת ולשון אחד בביאוריו במקרא, בתלמוד, ובתשובות הללו, אב אחד לכולם והמה כולם זרע בך יי:

ועם כל זאת אמרתי להעיר בשנים ובשלש מקומות מהתשובות ולהראות אידה באו דבריו כמוהם במקרא ובגמרא, והצגתי אותם מחוץ למחנה כי יראתי לגשת אל הקודש אף כי בכמה מקומות ראויים לתיקון, כי מרוב הימים השחרנו עליהם עולי השגיאה משגיאות הסופרים, אמנם מי אנכי איש בער לבא בהיכל מלך, ואיך יעבור זר במקום קדוש וירמוס, אף כי כגר אנכי בעיר הזאת וכאורח נטה ללין ואין בכיתו ספרים לעיין, ואך המראה המקומות רשמתי בפנים כפי אשר דרשינה ידי, ואם שגיתי אחי ילין משונתי, הנדה דברים המועטים אשר הערותים פרה והעמדתים לבדנה יענו כי צדקתי, ולא יעלה עוד מורא על ראש איש לאמר הנה רבו המרפרצים, לאמר על חדש זה ישן הוא למען כצוע בצע, וארזה הקורא הנעים אם שגיתי תמחול ורזסלה בחסדך וזכור נא את הטוב אשר עשיתי עמך, ואשר גליתי לך מטמונים כאלה, והבאת עלי היום ברכה, קרחות ועטולית הנזכרת במליצת רש"י בפתיחת תשובתו הוא מגמרא מנחות דף פ"ו ע"ב ושם איחא קרחות ועטולית אלפא לין ר"ל מקומות המוציאין היין היותר מובחר.

תשובת רש"י סימן ד' הם בעצמם דברי רש"י ברכות דף י"ב ע"ב וכאן בהוספה מעט.

סימן ח' וכי אפשר לבן שיהיה גדול מאביו כגון אשר סר אמציהו (נדפס בטעות אשר סך וצריך לתקן) רש"י רמו בכאן לחשבון שנות שני מלכי יהודה שצריכין תקון האחד רזוא הנאמר בדברי ר' יוסים ב' כ"ב בן ארבעים ושתיים שנה אחוהו במלכו, ולפי זה היה אחוהו גדול מאביו

יהורם שתי שנים שיהורם אביו לא היה כי אם ארכעים שנים במורו
 (במלכים ב' סימן ט') וע"כ המקרא הזה צריך להרש ורש"י חקן וארז
 ע"פ דרשת סדר עולם, והמלך השני הוא אמציהו שלפי דברי רש"י
 במלכים ב' סימן י"ד ד"ה וינס לכישה מלך עוויה בחיי אביו ט"ו שנה,
 וכתב שם רש"י שכשאתה מונה ימי הבית ע"פ שנות המלכים אם אינך
 מחסר ט"ו שנים הללו שנמנים לאמציה ולעוויה תמצא שעמד
 ארבע מאות ועשרים וחמש שנים ולא כן פירש המפרש בד"ה ב' ב"ה
 שלדעתו לא מלך עוויה בחיי אביו כי המפרש על דברי הימים איננו
 רש"י בנודע :

סימן ו' צד ד' שורה ז' מלמטה יש להוסיף מה שנשמט בדפוס כזה
 ואומר אני שעל פי השמועה הזאת החזיקו לתרגמן כך שפירשו להם רבותיהם
 ד' לשונות הללו כי גוע דהא שבו אנו עסוקין . כי פתוח אלא , כי
 האמר דלמא כי יקרא אי ולא פירשו לתרגמן כך אלא וכולי :

סימן י"ב דף ט' יש לחקן בשורה י"ב טעות הדפוס וצ"ל ולא לחמשה
 ועשו בסכולת (נדפס כיבולת) והוא רומז לגמרא פסחים דף פ"ט :

תשובת רש"י סימן י"ג נוכרה במרדכי ריש ג"ה והוכאה בכ"י טו"ד
 סימן ס"ה כהוויחה וכלשונה ממש עם שינוי איוה חיבות והוא כתב השיב
 ר' יצחק ב"ר יהודה לרש"י והקורא הנעים יראה שהמרדכי לא דקדק והחליף
 רבינו יצחק הלוי על ר' יצחק ב"ר יהודה כי התשובה סימן י"ג הוואת
 היא לר"י הלוי והתשובה סימן י"ד לר"י ב"ר יהודה . עב"פ ברוך מרדכי
 יהיה אשר הוא לעד נאמן כי ראו עיניו את התשובות הללו וולתו לא
 נגלה לפננו איש אשר יביא את התשובות האלו :

סימן ט"ו צריך להוסיף בשורה ז' אלא אמר אכיי ליעבד לחי אפתחא
 דשכיל של כרמים וע"ז אמר כיוון דרווי להו דבר מועט לא שריין לה
 גמלי וגם דמה דברי רש"י במקומם :

סימן י"ו תלת שני דאגליניהו סנחריב עד דאתא ירמיה ואתהריניהו
 גמרא היא בעירובין דף י"ב ע"ב ושם ברש"י ד"ה ומשני דהק תלת שני
 הביא רש"י פירש זה וכתב כך שמעתי ומשיג על פירוש זה ומפרש פירש
 אחר והגיה מרוב צדקת רש"י לא כתב פירש זה בשם רבו ר"י בר יהודה
 שלא יהיה נראה כחולק על רבו :

תשובת רב האי גאון סימן כ"ט מצאתיה אחר העתקתי מכל"ג גם
 בערוך ערוך ארבע בשם רב האי ונשתכשו איוה חיבות בכ"י וצריך לחקן
 ע"פ הערוך וכתוב שם הד"ב מצוין הולכין מעיר לעיר ואחריהן מי שהיה
 חבוש בבית אסורין דמעוטי מנהון והרכה מצוין אפילו אכריג ומקמי

ובתריהון מי שהיה חולה ונתרפא דמעושין ממאן דמחכשין לשולמנא,
 ובמיום חתשוכה גרים בערוך וכל חד עדיף ניסא מפי מחבריה אמנם
 המעיין בברכות בתוספות ד"ה ארבעה יראה המעיין שהם פירשו להיפך
 ממש מדברי הגאון ויהיה בין שני הפירושים נ"מ לדינא שלפי דברי
 הגאון חייב להודות אפילו חולה חולי קל כגון חש בראשו ולדברי התוספות
 דווקא חולה חולי שיש בו סכנה ועיניין בראש, וכרני ומסקי הוא מס
 הנתן ל"מלך מעבודת האדמה כמבואר בבא בתרא דף נ"ה :

שו"ת הרשבש בן רבינו שמעון בעל התשבץ, העתקתיה מתשובתו
 הנדפסת בליוורנא ליוקר ענינה כענין חכמת הקבלה אשר רבו המערעים
 עליה בימינו אלה והקורא המשכיל ירחן לי תודה כי גלית משפט גדולי
 הקדמונים עליה, כי לא מצאתיה נזכרת במחברים החדשים אשר דברו
 בענינים האלה, ואך את דברי הריב"ש כתשובתו הנודעים שנו ושלשו
 ומזכיר השנים מן האחר: וסודות זרועות גאון יצחק בן יצחק ז"ל

הענין גאון יצחק בן יצחק ז"ל הוא שיש ב"ה נאמך נדעל שי י"ט ק"ח ב"ה נאמך
 גאון יצחק בן יצחק ז"ל (מ"ח"ס פ"ה) (מ"ח"ס פ"ה) (מ"ח"ס פ"ה)

הענין גאון יצחק בן יצחק ז"ל הוא שיש ב"ה נאמך נדעל שי י"ט ק"ח ב"ה נאמך
 גאון יצחק בן יצחק ז"ל (מ"ח"ס פ"ה) (מ"ח"ס פ"ה) (מ"ח"ס פ"ה)

תשובת רב שרירא גאון אשר אני נוחן לפניך קורא נעים היום, כפי
 אשר העתקתיה מכ"י ישן נושן על קלף. היא אחת מהנחלות
 היקרות אשר הנחילו אבותינו הקדמונים גלולא השאירו לנו אביהן של
 ישראל (כן קוראים הקדמונים את רבינו שרירא) אך התשובה הזאת
 אחריו ברכה. טובה היא לנו מנחלות אלפי זה ובסוף אשר ינחילו
 נחלת הבל האבות לבנים, והנה נודעת הינה לגדולי הקדמונים. רש"י
 הזכירה שני פעמים בפירוש בגיטין דף ס"א ע"ב ובכתובות דף ד' ע"ב
 ובכמה מקומות דעתיק רש"י את דבריו דאף שלא הזכירם בשמו (ראה
 נא קורא נעים ב"מ דף ל"ג ע"ב ד"ה בימי רבי נשנית משנה זו חמצא כי
 כל דברי רש"י שם הם קצור מרשובתו ואת) וגם הסמ"ג מביאה
 בהקדמתו וגם דברי הריטבא בקידושין כפי שראיתים מועתקים בס' קורא
 הדורות שכתב שמקבלת הקדמונים נודע כי הנמרא ריש קידושין המה
 הוספה מרבנן סבוראי דברי הגאון המה בתשובה זאת:

ואחרי זאת הועתקה בס' יוחסין ונדפסה שמה ע"י חכם אחד ומאז
 לא נראתה ולא נשמעה הערקה אחרת ממנה בכ"י ולא נזכר מציאותה
 בשום סופר ורשם סיפרי חכמי ישראל, ורבים מחכמי ישראל הנאמרים

והנאנקים על שגיאות הרבות אשר השתרגו עלו ברה, מאנו להנחם עליה
 מאין תקוה למצוא תמורתה בהעתיקה אחרת ולישר ההרורים על ידיה,
 ואני כשושנה בין שושנים מצאתיה על קלף נושן בין יתר השוכות רב
 שרירא, אשר לא ראו עוד אור הדפוס, בבית החכם הנודע ר' ירמיה
 היינעמאן הדעתקתי אותה משם ברשינו, ועל ידה נגלו לנו רחעלומות
 אשר לא ידענו שחרם עד היום, והנה אחת אזכיר והיא גדולה למכיר,
 ד"מ ביוחסין מצינו שם חכם שמו רב דימא סורגו, והיא בריה חדשה
 אשר לא ידעוהו הקרמונים, אמנם בהעתיקת כ"י הזאת רב דימי הורנו
 ר"ל אבי אביו של רב שרירא, זכן כמעט רוב השינויים אשר נמצא בין
 שני רחשוכות המה תקוני המעתיק אשר חשב לחקן, אמנם תקנרו
 קלקלתו היה כאשר אבאר א"ה לפנייהם:

[Faded text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

אמר החכם שאלם החכם חצי חכמה, הנה כן היתה שאלת החכמים,
 נפשו סודלא הסוררה שבע"פ היא כפי אשר נמצא אותה במשנה
 ורזוספתא ותלמוד, והן המה אשר קבלוה איש מפי איש עד למשנה
 קסיני, זע"כ נשפט כי אנשי כנסת הגדולה אשר היו קרובים להמקבלים
 הראשונים, המה התחילו לכתוב על ספר את קבלתם, ודורות הבאים
 אחריהם העתיקום בכתב והוסיפו את אשר הולידו בחכמתם, עד שבא
 רבי וקבל מל ההלכות הכתובות וקבל אותם ועשה מהם ספר המשנה,
 וכן היה הענין בתלמוד, וע"ז יחמק לבב איש לאמר הלא אמרו בתלמוד
 סתם מתניתן רבי מאיר, ור"ל כל מאמרי המשנה אשר לא נזכר עליהם
 שם חכם הם דברי רבי מאיר, ויתר הדברים הנאמרים במשנה ששמות
 החכמים מפורשים בה רבי יהודה רבי יוסי רבי שמעון וכולי הם כולם
 תלמידי ר' עזריהו בסוף ימי בית שני אם כן לא נשאר כדלל מהקבלת
 הישנה שהעתיקו אנשי כנסת הגדולה, ואם לא כתבו כלום אנשי כנסת
 הגדולה כל שכן יחמק לבנו לאמר כי אין לנו מהקבלה הראשונה כלום כי
 מדוע לא כתבוהו על ספר, וכן התפלאו על סדר המסכתות שלא נסדרו זה
 אחר זה כיאות למשקל סדר סדר וכן הרזוספתא באיזה זמן נסדרבה,
 אם בימי המשנה או לאחריה, ומדוע לא כתב רבי רבי התוספתא
 במשנה הלא בשם חכמי המשנה הם נאמרים: *[Faded text]*
 וכן יתר הכריתות שלא חכרם רבי הייא מה משפטם, וסדר דורות
 בעלי הרלמות ורבנות סבוראי והגאונים באיזה שנים מלכו, וזה היה
 שאלת החכמים גם יאם *[Faded text]*

הנהגה תשובה על שאלה זאת היא המונחת לפניך קורא נעים
בתשובה רחוקה בה הראה הנאון כחו ועוצם ידו, וכאשר יפרש השוחזר
לשחות, כן שם הנאון ידו בעים רחוק על כל רחבי ים התלמוד ועיניו
פתוחות להוציא אבנים יקרות ופנינים ממצולותיו, ואין נסתר מחכמתו
ותמצית תשובתו זאת היא, לא כנסת הגדולה ולא רבי בימים האחרונים
כתבו את המשנה, אבל תוכן ענינה שהיא עיקר האורה שבע"פ למדורה
ראשונים ולמדורה לתלמידים הבאים אחריהם בלא מחלוקת כלל, כי
הם ידעו בכירור בקבלה (וזה שאמר טעמי משנה והאורייתא הווי ידעין
להון ולשון טעם טעמיהון מאי טעמא הכל הוא בלשונן תוכן
הענין ועד שמשם החכם אכן עורר בלשונן וטעם הדבר היא הויפמט
מיינונג) והענין היה אצלם אחד וכל אחד מלמד בלשונן אשר יבחר
לעצמו, ואח"כ בעת החורבן וקרוב לו קודם החורבן מפני הצרות והשמדות
נשתכחו דברים הרבה מהקבלה ורבי עקיבא שהיה הגדול בחכמי דורו
ותלמידיו השניים ברוב פלפולם ולמודם חזרו הדבר ליושנו ורבי מאיר
שהיה תלמידו והוא הירד החכם שבדורו וכן רשב"ג אביו של רבי אחרי
החורבן שהיה עת שלוח עם חכמי דורו נשאו ונתנו מאוד בהלכה, ואח"כ
רבי בנו שרזיה אהוב לאנשנוס ואסורוס, היה בימיו שנתנו שלום ושקט
לישראל הוא קבל את כל ההלכות וכמה ממשניות אשר כבר סדרו
קודם לו וסדרם בלשון ושפה אחת בכדי שאחריו ילמדו הכל בדרך
ולשון אחד, והדברים הנאמרים סדרם במשנה המה דברי רבי מאיר
ר"ל בלשון נוסח שאמרם רבי מאיר ולא מלבו אמרם אבל הוא הוא
מה שקבל מרבי עקיבא רבו והוא לשון קצר ומועט מחזיק את המרובה
אמנם לא סדרם רבי במכתב אבל סדרם ותקנם בדרך הלשון שבחר
(וזה הוא בלשונן תרצינהו מלשון כי תרצו נמי חוליק דף ח' ע"ב) אבל
באמת כל הנאמר במשנה כן מה שנאמר במשנה בסדרם בלי שם חכם,
וכן מה שנאמר על שם חכם המה הכל קבלות שקבלו מדורות הראשונים
וגם כלול במשנה מה שהמציאו החכמים האחרונים בחכמתם וקרוכים
לזוה דברי רש"י בב"מ ל"ג ע"ב ד"ה בימי רבי נשנית משנה זו שדבריו
המה קצור מתשובה זאת ויחד הדברים ופרטי תשובת השאלה הלא המה
גלויים לעיני קורא חנעים בתשובה היקרה הזאת, ובאמת התשובה הזאת
היא רחבה ועמוקה וסתומים דבריה בהרבה מקומות, ולג יקום איש
חכם לב בימינו אלה שיחן לבו לכאר כל סתום בתשובה הזאת, או כל
משכיל ודורש טוב לעמו תורות יאלף לו יתן וגמול טוב צפון יהיה לגו
לעולמי עד, ואני בעיני ראתי לגשת אל הקודש כי מי כמוני איש בער
יע במשיח יי ולא נגעתי ולא הגהתי בדבריו והזעתי כאשר מצאתי,
ואף כי נר אנכי בעיר הזאת וכאורח נטה ללין באין ספר וספור, איבד

יערב לבי לעשות גדולות אמנם המעט אשר השיגה ידי כשימת עין הצבתי פה לבונה, ואם ימצאו דברי אלה המעטים חן אשמח כי גם בעניי יכולתי לעשות טוב, ואולי יגיעו ריומים אשר אומר יש לי בהם חפץ לעשות יותר מזה, ואם לא ימצאו חן אל ישים עין הקורא אל הדברים האלה והיו כלא היו ויתן לי תודה כי גליתי לי מטמונים אשר לא נודעו עד הנה:

מהשינויים אשר נמצאו באיזה מקומן בתלמוד כפי אשר הביאם הגאון וכפי אשר נמצאם עתה בנוסחות תלמודינו ואיזה הערות:

א צד י"ח אמר רב אבא מתניתן אימתי אתקון כימי רבי ובנוסחאות תלמודינו יבמות דף ס"ד ע"ב אמר רבה ליתניהו להני כלל מכרי מתניתן מאן תקון רבי:

ב צד כ"א אמר רבי מי איכא דשיילי לפני יהודה דרייקי כלישנא מאברין חנן או מעברין ובגמרות שלפנינו איחא אמר רבי אבא והנה כל רואה ישפוט בצדק שמעתיקים אחרונים מגמרא שינו את שם רבי על שם רבי אבא שהיה קשה להם שרבי מסדר המשנה בעצמו יהיה ספק לו באיזה לשון תקן, והמה לא ידעו עד מה דברי הגאון אלו, ולא היה על חנם קללת צדיק רבינו גרשון כאשר הביא רבינו חם בהקדמת ספר הישר שלא לשבש את הספרים מסברא:

ג צד כ"ג ואירא מסכאחא דאמרינן תנא אמאי קאי כגון שבועות בחר מכות ומאימתי קורין על פסקא דקראי ובשבועות ב' ע"ב כתבו חוספיה אע"ג דקיימא לן ע"א ד"ף ו' דברזרי מסכתות אין סדר למשנה ה"מ לענין מחלוקות ואח"כ סתם שר' לא שנה לתלמידין דמסכתות כסדר אבל אחר ששנאן סדרן וכולי ברוזיתן זו אחר זו, אבל מדברי הגאון נראה שאפשר היה להם בקבלה על איזה מסכתות איך נסדרו זו אחר זו:

ד צד כ"ה אחר חנניא בן אחי רבי יהושע לגולה בגמרות שלפנינו אירא אחר רבי יהושע לגולה והוא טעות דמוכח שם זכבר תקנם הגאון

ר"י ברלון ורגאון מוויילנא שצ"ל אחר הנניא בן אחי רבי יהושע כמו כאן וגם דברי רש"י שם המה דברי הגאון פה :

ה צד כ"ח בימי רבי עקיבא נשנית משנה זו וכולי בגמרא שלפנינו איחא בימי רבי נשנית משנה זו והנה נראה שגרסת הגאון היא נכונה, שכל יודע ומבין יראה שהנוסחה שלפנינו דחוקה מאד וגם רש"י נדחק בפירושה אבל לפי גרסת הגאון דברי התלמוד נכונים ור"ל שבימי רבי עקיבא נשנית בתלמוד אין לך מדה גדולה מזו ושבקו כולי עלמא ארז המשנה ולמדו את התלמוד וכיוון שראה רבי זאת דרש להו לעולם הוה רץ למשנה יותר מן התלמוד :

והנה הוא כהכרח שהיה לפני הגאון גרסא אחרת מאשר לפנינו בגמרא שמתחלה הביא הגאון ראייה שקודם רבי היה להם תלמוד והביא ראייה מברייטא זאת, ואחרי שתקן רבי המשנה היה להם תלמוד ג"כ מברייטא הוואת ואם היה לפניו הגרסא בגמרא כמו הגרסא שלפנינו חאיך היה יכול להביא ראיה מוזאת המרייתא שקודם רבי היה להם תלמוד והרי שני המאמרים נאמרו בימי רבי לפי גרסת תלמודינו, וע"כ שהנוסחה הוואת בתשובת רב שרירא היא עתיקה ומדוייקת ומאירה עינים בתלמוד. אמנם רש"י אף שכל דבריו שם המה קצור דברי הגאון אלו עם כל זאת גרים כגרסתנו, יתכן שלא היתה זאת התשובה לנגד עיניו באותה העת, ואז כי אולי נוסחא אחרת היתה לו בתשובת רב שרירא כאשר גם ביוחסין משונה הנוסחה, ועכ"פ המעיין המשכיל יראה שנוסחא שלפני היא העתיקה והישרה :

ן שוב שם באותו הצד ותלמוד הוא חכמת דראשונים דסברין ביה מעמי משנה וכולי דרגו רבנן לא רבו שלמדו מקרא ולא רבו שלמדו משנה אלא רבו שלמדו תלמוד, ואיכא דתאני שלמדו חכמה ותרוויהו חד מעמא הוא דברי רבי מאיר, יתכן שהיה כגרסת גמרא שלו ואיכא דתאני שלמדו חכמה, או שר"ל שיש שני גרסות לגמרא זו יש שגורס רבו שלמדו חכמה ויש שגורס רבו שלמדו תלמוד, והוא מוסף ואומר ותרוויהו חד מעמא אינון ר"ל כוונה אחת, ומוזה הביא ראיה שהתלמוד הוא חכמה דראשונים, מאחר שלמה שאחד גורס תלמוד האחד גורס חכמה אלמא דבר אחד הוא תלמוד וחכמה, וכיוחסין יש כאן שבוש ובלבול הדברים :

ז צד כ"ט והא אנן תנן מן הקרפף ואפילו מן המפורר תיבתא דשמאל נראה שהיה בגמרת הגאון תיבתא דשמאל, ולא נמצא עתה בתלמוד שלנו :

ח צד ל' וימי אית בה במרונתן שבשתא וברייטא עדיפא מבריינן

לה למלחא, וכולי והלכה כבית הלל דברייתא דאמרינן אפילו זרים
 אבל גוי לא (נדפס בפנים בטעות גרים אנכיל גוי לא) התוספת כתבו
 שם והלכה כבית הלל דמתניתין דמתיר אפילו לגוי נגד משמעות הכה"ג
 וכן הרמבם בהלכות בכורות פרק א' הלכה ג' והטו"ד סימן ש"ה פסקו
 כרבי עקיבא ומי יודע אם היה ידוע לגדולים האלו שגם רב שרירא עומד
 בשמירת בהג אס ערב לבם לפסוק שלא כמותם שהרי דבריהם דברי
 קבלה ובפרט לחומרא :

ט צד ל"ב ריכזי הכולהו רבנן קאמרי מלחא חדא אמר לה כרי
 הוא מה שפירש רש"י בכמה מקומות ואמרי לה כרי בלא שם חכם ר"ל
 שכל החכמים אמרוה כאחה, ואולי מבלי דעת שנה המעתיק ביוחסין :

י שם ורב אחאי מבי חתים וכולי ביוחסין ורב יוסף מבי חתים
 והעיקר כהערוקה אשר לפני כי כן היתה גרסת הקדמונים באמת והרי
 הערוך בערך צקלג הביא רב אחאי חתים ביה מי שיש לו צעקת לגימה,
 ונראה שמעות המעתיקים הוא בערוך וצריך להיות גם בערוך רב אחאי
 מבי חתים כי לשון רב אחאי חתים ביה אין לו מעם, אכן כגמרות
 שלפנינו נמצא רב אחאי מבי חוואי וכן לא נמצא כפנהרין דף מ"ג שם
 רב רבאי מרוב שהביא הגאון כנוסחת פנהרין ועל כן ידמה לבי כי בודון
 המעתיקים שם שנו שמות רבנן סבוראי האלו שלא להן פתחון פה למערערים
 לאמר ידי זרים שלטו בתלמוד, ולא יפלא ואת בעינינו כי כזאת וכזאת
 האכל חרב דהחנופה אח"כ בא לידי סדר התנאים ואמוראים דנדפס
 כפראג מהחכם שד"ל ומצאתי ג"כ שמה רב אחאי מבי חתים :

יא שם ודכתתון כיצד נכתבה המשנה והתלמוד, המשנה והתלמוד
 לא איכתבו אלא חורגי אורצו וזהירין רבנן למגרם על פה וכולי
 דאמרינן דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרם בכתב גמרא היא
 בניטין דף ס' ע"ב דרש רבי יהודה בר נחמני וכולי וכתב רש"י מכאן
 אתה למד שהתלמוד לא נתן לכתוב אלא מפני החורה שמשתכח, ובבא
 מציעה דף ל"ג ע"ב רש"י ד"ה ואינדה מדה שבימיהון לא היה נמרא
 בכתב וגם לא היה נרץ לכתוב אלא לפי שנתמעטו הלכבות החתולין
 דורותינו לכתבן, הנך רואה קורא נעים שרש"י עומד בשיטת הגאון
 שהמשנה והתלמוד לא היה נכתב בימים הקדמונים, אבל הרמבם כפתיחת
 יד החוקה ורבינו שמואל הנגיד כמבוא התלמוד כתבו שרבי כתב המשנה
 ופרסמה בכתב לכל ישראל :

יב צד ל"ה ובשנת תק"א אתא פפא בר נצר ואחרבא לנהרדעא,
 שיחת חולין של ת"ח צריכא תלמוד הוא מה שאמרו בגמרא כתובות דף נ"א

לא קשיא הא בכך נצר הא בלסטים דעלמא כי מדברי הגאון נראה שכן
נצר זה היה מורד במלכות וע"כ נקרא בכחינת מלך לסטים, ובכחינת
לסטים נקרא מלך, וביוחסין איתא מן נצר שלא כדון וגם בסדר הנאים
ואמוראים הנזכר הביא בן נצר:

יג שם אמר אב"י פום בריחא ובגמרות שלפנינו אמר רב יוסף וגם
צד כ"ה מביא בגמרא הזאת אמר אב"י וע"פ שנים עדים יקום דבר שכן
היא גרסת הגאון:

יד שם ורב גידל ורב אחא בר חיננא וכולי איעקרו מפרקיה דרב
הונא בגמרות שלפנינו ליתא רב אחא בר חיננא:

טז צד ל"ז ובסוף כי רב יוסף לבסוף כי אב"י גמרא גיטין ס"א
וכרזב שם רש"י ד"ה אילימא משום כבוד, שפורה שופר של הקיעת ערב
שבת ורב שריא גאון פירש ככרזב תשובתו שפורה שופר של נדבה,
והוא פירוש הגאון ברזשובה הזאת, וכתבו החוספות ד"ה שפורה לפי מה
שפירש הקונטרס שחוקעין בערב שבת קשרה וכולי ועוד רב יהודה
בפומבדיתא ורבא במחזוא, אלא נראה כלשון אחר שפירש בקונטרס שהיא
קופת שנורגנין בה נדבה לתלמידים ודונה נראה שלא היה בגרסת הגאון
ולבסוף כי רבא כמו שהיא בגמרא שלפנינו, מאחר שלא הביא הגאון
הסיום הזה, ועוד שאלו היה בגרסתו ולבסוף כי רבא, לא היה צריך
הגאון להביא ראיה על מלכות רבא מגמרא דברכות, והרי ממקומו הוא
מוכרע ולפי זה יסרזלק קושיה החוספות על פירוש שופר של שבת ועוד
דרב יהודה מפומבדיתא ורבא מחזוא והיא קשיא חזקה לפי גרסת ולסוף
כי רבא ויתכן יותר פירוש רש"י על שפורה כי הסיום משום חשדא קשרה
לפי פירוש הגאון ותוספות נדחקו שם, וגם יהיה מיושב מה שלא סיימה
הגמרא כאמת ולבסוף כי רבא אלו היה שפורה קופה של הישיבה ועוד
נראה שהתוספות בברכות דף ס"ב ע"ב ע"א ד"ה רבא לא היה לפנייהם
הגרסא בניטין ולבסוף כי רבא שאם לא כן לא היו צריכין שם להביא
ראיה על מלכות רבא מכאן אב"י מחומה דביתרו דאב"י דאיתא לקמיה
דרבא, והיה להם להביא ראיה מפורשת מגיטין וזה אין דבר הימה
שיהיה לפני החוספות בברכות גרסא אחרת בגמרא ממה שהיה לפנייהם
בגיטין כי מסדרים שונים היו לתוספות כנודע:

טז צד ל"ח ובארבעה בשבת שהוא י"ג כסלו שנת תתיא לשררות
היא שנת ד' אלפים ר"ס ליצירה והיא היתה שנת רביעית למחזור ומימן
שנתה היה ג"כ פשוטה ור"ח כסלו היה ביום ערב שבת וי"ג לחודש היה
ע"כ ביום ד' בשבת כמבואר בלוחות העבור שלי, והוא מכוון עם
החשבון אשר הביא הגאון:

י"ן שם וכחד כשבא דהוא ארבעה דאדר שנת תתי"ו, שנת תתי"ז לשמרות היא שנת ד' אלפים רס"ו ליצירה והיא היתה שנה עשירית במחזור קטון, וסימן שנרזה היה ה"כ פשוטה כמבואר בלוחות הנ"ל ור"ה אדר היה ביום ערב שבת ע"כ יום א' בשבוע הבא אחריו היה ג' לאדר ואם לא יהיה ט"ס בדברי הגאון יהיה זה לאות כי לא חשבו אז ע"פ החשבונות הנהוגים בימינו נגד דברי הגאון רב סעדיא :

י"ח צד ל"ט ומן כגדאד הוה מן תותירא ברא הנא שפירש רש"י בכחבורת דף ו' ע"כ רב חנה כגדתאה כגדאד שם עיר כמו שהביא רב שרירא גאון בפסק סדרו, ונראה שט"ס ברש"י וצ"ל ככתב כמו שהביא בניטין ס"א ע"כ והסמ"ג בהקדמתו בשם כתב תשובה :

תקונים בתשובת רב שרירא :

צד י"ח ועוד אותה שעה היה רבי אליעזר בנציבין וביוחסין רבי יהודה בנציבון והיא עיקר :

צד י"ט ועד סוף יומיהו ליכא דכתב מדעם כל עיקר, וביוחסין איתא עד סוף יומיה דרבינו הקדוש ונראה שהנוסחה שהיא לפני היא העיקרית, שלדברי הגאון גם אחרי רבי לא נכתב כאשר נכתב צד ל"ב חלמוד ומשנה לא איכתבו אלא תרצ"י איתרצו : ומה דהתם סתמית צד כ' צריך שם לתקן אלא אותן הטעמים אע"פ שהחלמים כולם שווין בה :

צד כ"א וביומי רבי אסתעייא מלתהון דמילי דמתניתן כמפי הנבורה אמירן וביוחסין וביומי רבי בן של רשב"ג אסתעייא מלתא ותרצינהו וכתבינהו ונראה שגם ככאן הוסיף המעתיק ביוחסין וכתבינהו לשיטתו אבל לפי דעתי אין זאת דעת הגאון באמת כאשר כתבתי :

צד כ"ב ודאי צריך רבי למאי דפרישנא בתר דנח עלמא דאיכתב מן ההוא שמדא כן יש לתקן וביוחסין בתר דנח עלמא ב' דורות מן ההוא שמדא של חרבן הכית : ואי סתמיים דמש, איתוס גאון, אסתעמא צד כ"ד כנון מלתא דהוא רבי והשני כנון הנמצא שם מיותר : ומה שם וכד אתא רבי הייא מפרש דפלוגתא הוות מעיקרא כן יש לתקן :

שם ורבי יוסי אומר כן הלכתא כרבי יוסי כצ"ל :
 שם ולא פשיטא לן אי ביומי דר' נח נפשית דר' חייא יש לרוסיף
 דמתמיהנן בהנושא על שצוה רבי חנינא בר חמא ישב בראש וקא אמרינן
 והא איכא רבי חייא דעדף מניה ופתרין נח נפשית דרבי חייא ואע"ג
 וכולי זה מה שנשמט בדפוסם :
 צד כ"ד לשון ענה לא נמצא ביוחסין ואולי נשמט מהמעתיק ביוחסין
 כונתו ע"כ השמיטו והוא לשון גמרא בסנהדרין דף ג' ופירש בערוך בלשון
 ליעוג לשון שאינו צריך לכך :

צד ל"ח ובשנת תשפ"ז שכיב רב סמא דגן בריה דרבנא יהודה
 בסיוון וביוחסין ובשנת תשפ"ז שכיב רב סמא בריה דרבא ובתריה מלך
 רב יוסי וביומיה סוף הוראה ואסתיים תלמודא ורובא דרבנן סבוראי
 שכיבו בשנים מועטות דהכי פירשו גאונים בספרי זכרוניהם בדברי הימים
 בשנת תתמ"ו שכיב רבנא סמא בריה דרבנא יהודאי בסיוון ואמרינן דדינא
 דבבא הוה :

צד ל"ט ובאילן מאה שנה דפרישנא גאונים, מר רב חנניא מנהר
 פקוד י"ח שנין וכולי וביוחסין מלכו בסורא יילן גאונים מר רב חנינא
 מנהר פקוד חמש שנים מר רב נהילאי הלוי מנרש י"ח שנין אחריו מר רב
 יעקב הכהן מנהר פקוד י"ח שנין אחריו מר שמואל שנים ומשיבתו שש
 פומבדיתא וכולי :

צד מ' ומוכנפין כחדא וביוחסין מיהו כד מנכפין חרווייהו בתרא
 דנכתא מחני רב אכרם ותיב מר רב יוסף קמוי :
 צד מ"א ואמר ליה רחמנא ליוכך להילה וג"ל לגאונות, ובאמר
 שנחקיים הברכה הזאת כי אחרי רבי אברהם מלך רב יוסף, אמנם ביוחסין
 נדפס לעלמא דאתי דלילה ואפשר שהיה זאת הוספת המעתיק כי לא הכין
 מלת לדילה ואין טעם לתיקון הוה :

צד מ"ב ומוכנפין כחדא וביוחסין מיהו כד מנכפין חרווייהו בתרא
 דנכתא מחני רב אכרם ותיב מר רב יוסף קמוי :
 צד מ"א ואמר ליה רחמנא ליוכך להילה וג"ל לגאונות, ובאמר
 שנחקיים הברכה הזאת כי אחרי רבי אברהם מלך רב יוסף, אמנם ביוחסין
 נדפס לעלמא דאתי דלילה ואפשר שהיה זאת הוספת המעתיק כי לא הכין
 מלת לדילה ואין טעם לתיקון הוה :

אמר המבוא לבית הרפוס לתועלת כותבי קורות בית ישראל, ודורשי
 הדורות אמרת לעשות לוח פרטי, ולרשום בו פרטי שנות גאונים
 פומבדיתא, וגאונים סורא, שנת מלכותם, או שנת פטירתם, לשנות
 חשבון השמורה, ולחשבון היצירת, הכל כפי החשובה אשר לפנינו, כי
 היא הצדקה ולא כפי החשובה הזאת אשר הועתקה ביוחסין, כי שם הם

בשכוש וטעות מקלוקל המעתיק, כאשר אכרר בהערותי אשר הערתו עליהם פה, והנה חשבון השטרות הנודעת בפי חכמי הנוצרים בשם אערע קאנטראקטא, הוא החשבון אשר השתמשו בו גאונים הקדמונים וקראו אותו חשבון יוון, כאשר נזכר בראשית החשומה, וחשבון היצירה הוא מהוספת המעתיק ביוחסין כאשר העיר ע"ו הגאון ר"ש ראפורט, וזה לך האות כי בתשובה הזאת ככ"י לא נמצאת והתחלת חשבון שטרות יש בו מחלוקת בשנת התחלתו, ולדעת רוב הגאונים, ובפרט הרמב"ם בכלל חשבונותיו חשבו כי שנה ראשונה לשטרות היתה שנת שלשת אלפים ארבע מאות וחמישים ליצירה, סימן להם שלשה, ארבעה, חמשה, וגם נחברר לי במופת כי גם הגאון רב שרירא חשב ע"פ זה החשבון ועל פי סדרתי לוח הזה אשר לפנינו:

ליצירה	לשטרות	שם	מספר
3979	530	בימו רבני יורה רב: בכל שנה היתה חמישים ימים	818
4007	558	רב נפתלי יצחק ס"ח עם ארבעה חמ"א איתם ס"ח	828
4014	565	שמואל נפטר.	838
4019	570	פפא בר נצר אחר לנהרדעא. אינא ש"ס	848
4039	590	רבי יוחנן ורבי אלעזר נפטרו. ס"ח עם איתם ס"ח	858
4053	604	רב חסדא בנה בית הושבינה: תיחסי ס"ח	868
4057	608	רב הונא שני נפטר: ש"ס איתם ס"ח	878
4059	610	רב יהודה נפטר. תיחא ש"ס איתם ס"ח	888
4069	620	רב חסדא נפטר. תיחא ש"ס איתם ס"ח	898
3080	631	רבה נפטר: ש"ס איתם ס"ח	908
4083	634	רב יוסף נפטר. תיחא ש"ס איתם ס"ח	918
4098	649	אב"י נפטר.	928
4112	663	רבא נפטר: תיחא ש"ס איתם ס"ח	938
ואחרי מות רבא נתחלקו לשתי ישיבות לשיבות פומבדיתא וישיבת סורא: תיחא ש"ס איתם ס"ח			
גאוני פומבדיתא (רב שורא) גאון קרא לראשי הישיבות גאונים, אף להאמוראים: תיחא ש"ס איתם ס"ח			
4116	667	רב נחמן בר יצחק נפטר. תיחא ש"ס איתם ס"ח	948
4137	688	רב חמא מנהרדעא נפטר: תיחא ש"ס איתם ס"ח	958
4145	996	רב זביד נפטר. תיחא ש"ס איתם ס"ח	968
4148	699	רב דימא מנהרדעא נפטר: תיחא ש"ס איתם ס"ח	978
4155	706	הפרס נפטר: תיחא ש"ס איתם ס"ח	988
4174	725	רב כהנא נפטר: תיחא ש"ס איתם ס"ח	998
4179	730	רב אחא בריה דרבא נפטר: תיחא ש"ס איתם ס"ח	1008

לפיכך לשמונת	744	4193	רב גביהא מבי כחילא נפטר.
רפרם השני נפטר.	754	4203	
רב רחימי או רב רחימאי נפטר בערז גורת יודגרד.	757	4206	
איתאסרו רבנא אמירו בר מר ינקא והוני מרי בר מר	781	4230	
ראש גלותא ומשרשיא בר פקוד ונהרגו.	787	4236	
רב סמא בריה דרבא נפטר.	815	4264	
רב אחי בר רב הוני נפטר.	817	4266	
רב שמואל בר רבהו ורבינא מן אומצא נפטר.	818	4267	
רב הונא ריש גלותא נפטר.	819	4268	
ביום כיפור היה רעש ונפטר רב אחא דאבוה.	822	4271	
רב תחינא ומר זוטרא בני רב חנינא נפטרו.	826	4275	
רב יוסי הגאון.			
רב סימוניא.			
רב רבאי מרוב.			
גאוני פומבדיחא משנת תת"ק עד שנת אלף לשטרות שהוא			
משנת ארבעת אלפים שלש מאות ארבעים וחשעה לבריאת			
עולם, ומאה שנים אחריהם.			
מר רב חנן מן אשיקי.			
מר רב מרי בן רב דימי הורו של רבינו שריא גאון.			
מר רב חנינא מן בני גוהרא בימיו יצא מחמד לעולם.			
מר רב חנא.			
מר רב רבא ובימיו תקנו לתת גמ לאשה לאלתר.			
מר רב בוסאי (ביוחסין בוסתנאי).			
גאוני פומבדיחא משנת אלף עד שנת אלף ומאה לשטרות.			
מר רב הוני מרי בר מר רב יוסף.	1000	4449	
מר רב חייא ממשן ביאומאחא.			
מר רב אבוי.			
מר רב נטרנאי בר מר רב נחמיה והוא נקרא ג'כ מר ברינקה.	1030	4479	
מר רב יוסף מבי כוחנאי.	1050	4499	
מר רב שמואל בר מר רב מר רב יוסף אבוי.	1059	4508	
מר רב נטרוי הכהן בר רב אמונה מכנדאד בימיו עלה.			
רב אחי משבחה לארץ ישראל.			
מר רב דודאי בר מר רב נחמן אחיו של רב יהודאי גאון.	1072	4521	

	לערות	ליפרה
מר רב חנניה בר מר רב משרשיה	1075	4524
מר רב מלכה בר מר רב אחא	1082	4531
מר רב אבא בר מר רב דודאי הורו של רבינו שרירא גאון. מר רב שינוי .	1084	4533
מר רב חנינאי בר מר רב אברהם הכהן .	1093	4542
מר רב הונא הלוי בר מר רב יצחק ובימינו היה תקנת היתומים .	1097	4546
מר רב מנשה בר מר רב יוסף מבני עקובה	1099	4548
גאוני פומבדיהא ממאה ואלף לשטרות עד רבינו שרירא .		
רב ישעיה הלוי בר מר רב אבא מעיר כלודאי	1107	4556
מר רב יוסף בן מר רב שילא	1109	4558
מר רב רבי הכהן בר מר רב חנניא	1115	4564
מר איכומאי בר מר אברהם אחי רב חנניא	1121	4570
מר רב יוסף בר מר רב אבא	1125	4574
מר רב אברהם בר רב שרירא	1127	4576
מר רב יוסף בר מר רב חייא ע"י מחלוקת .		
דניאל דודו הנשיאים		
שנית מר רב אברהם הנגל		
ואה"כ רב יוסף הנל	1139	4588
מר רב יצחק ברי מר רב חייא	1144	4593
רב פלמויבת רב אבי	1153	4602
רב אחי הכהן בר מר רב	1169	4618
שני גאונים בפעם אחת		
מר רב מנחם בר יוסף		
ונפטר רב מנחם ונשאר רב מתביתק	1171	4620
מר רב רבה בר מר רב אמי	1180	4629
מר רב צמח בר רב פלמוי אבי אמו של רבינו שרירא גאון .	1183	4632
מר רב האי בן מר רב דודאי ומלכו' שנה ומחצה	1201	4650
מר רב קימיו בן מר רב אחי	1208	4657
מר רב יהודאי גאון אבי רבינו שרירא	1217	4666
נפטר רב יהודאי	1228	4677
וע"י מחלוקת היו שני גאונים האחד היה רב מבשר הכהן בן מר רב קימיו וחשני היה מר רב כהן צדק בן רב יוסף .		
ונעשה שלום ונשאר גאון רב כהן צדק	1233	4682
מר רב צמח בן רב מפנא	1246	4695
מר רב חנניה אביו של רבינו שרירא גאון .	1249	4698

לפינה	לשטרות	
4700	1251	רב אהרן בן בר יוסף
4720	1271	מר רב נחמיה
4728	1279	רב שרירא גאון
גאוני סורא רביא מחא מחמיא :		
4135	686	רב פפא בנרש ונפטר
4187	738	רב אשי היה ראש ושיבה קרוב לששים שנה ונפטר
4192	743	רב ימר ונפטר
4212	763	רב אירי בר אבין ונפטר
4215	766	רב נחמן בר רב הונא ונפטר
4228	779	רב טביומי הוא מר בר רב אשיוביומין במלוגיורות ו' דגדר ונפטר
4234	785	רבה תוספאדה ונפטר
4260	811	רבינא ונפטר
גאוני סורא משנת חת"ק עד שנת אלף לשטרות שהיא משנת 4349 עד שנת 4449 ליצירה		
4369	920	מר רב בן מר רב הונא
רב חנניה בימי מר רב הנינא מפומבדיתא		
מר רב יצחק בפירו שאבור בימי מר רב הונא בפומבדיתא		
מר רב הנינא בימי מר רב רבא מפומבדיתא		
מר רב ששנא דכתיב על חומרתיה משרשיה בתחליפא		
היה בימי רב בוסאי בפומבדיתא		
וכתב הגאון רב שרירא שבאלו מאה שנה לא נודע לנו בבירור כל הגאונים שהיו בסורא ואת דידועים לו כתב בתשובתו כאשר דשמתי פה		
גאוני סורא משנת אלף לשטרות עד שנת אלף ומאה שהמה משנת 4449 עד שנת 4549 ליצירה		
מר רב חנניה מנהר פקוד י"ח שנים		
מר בר שמואל י"ח שנים ע"י שלמה נשיא		
מר רב מארי הכהן מנהר פקוד ח' שנים		
מר רב אחא דאבהו חצי שנה		
מר רב יהוראי בר מר רב נחמן ג' שנים ומחצה אף הוא ע"י שלמה הנשיא		
מר רב אחונאי בר מר רב פפא הכהן ח' שנים		
מר רב חנינאי בר מר רב הונא הכהן ח' שנים		
מר רב מארי הלוי בר מר רב משרשיה ג' שנים ומחצה		
מר רב ביבוי הלוי בר מר רב אבא מנהר קודה י' שנים		
גאוני סורא משנת אלף לשטרות שהיא משנת 4549 עד שנת 4649 ליצירה		

גאוני סורא משנת מאה ואלף לשטרות עד שנת אלף רנג לשטרות :

מר הילאי בר מר רב מארי תשעה שנים .
 רב יעקב הכהן בר מר רב מרדכי י"ד שנה .
 מר רב איכומאי אחיו ח' שנים .
 מר רב צדיק בר מר רב ישי ב' שנים .
 מר רב הילאי בר מר רב חנניה ג' שנה ומחצה .
 מר רב קימאי בר מר רב אשי ג' שנים ומחצה .
 רב משה בר מר רב יעקב הכהן עשרה שנים ומחצה .
 ב' שנים בלא גאון .
 מר רב כהן צדק בר מר רב איכומאי עשרה שנים ומחצה .
 מר רב שר שלום בר מר רב כועז עשרה שנים .
 מר רב נטרונאי בר מר רב הילאי בר מר רב מארי שמונה שנים .
 רב עמרם בר מר רב ששנא י"ח שנה .
 מר רב נחשון בר מר רב צדיק ח' שנים .
 מר רב צמח בר מר רב חיים אחיו של רב נחשון א' שנים .
 מר רב מלכה חודש אחד .
 רב האי בר נחשון גאון עשרה שנים .
 מר הילאי בר מר נטרונאי שמונה שנים .
 מר רב שלום בר מר רב מישאל א' שנים .
 מר רב יעקב בר מר נטרונאי יב שנה .
 רב יוס' הכהן ארבע שנים .
 רב סעדיא כשנת רל"ט לשטרות .
 ונפטרה בשנת רנ"ג לשטרות .
 ואחריו רב אהרן זבטלו הישיבות מסורא בימיו .

הנה אנתנו רואים כי הגאון רב שרירא בגאוני פומבדיתא רשם כל גאון וגאון את שנת פטירתו או שנת סמיכתו אבל בגאוני סורא היה מספק בהרבה מהם, כי בגאוני פומבדיתא אפשר לו היה לדעת יותר כבירור כי שם היה גם הוא, ומצאו רשום בספר זכרונות ארץ על קורחם כאשר הכיר בעצמו בתשוכתו ואת צד ל"ח שורה י"ד אבל בגאוני סורא אפשר שידע ע"פ השמועה לכהן וע"כ היה מספק בקצתם .

ונתפלא איזה הטה אנשים רב נהילאי ורב יעקב הכהן שלא כאו בצל
 קורתנו בתשובה שלפנינו, אמנם הבט נא בתשובה אשר לפנינו צד מ"א
 ונמצא ובאילן מאה שנה (ר"ל ממאה ואלף עד אלף רנ"ג לשטרות) עמדו
 במחסיא גאונים מר רב הילאי בר רב מארי ט' שנים, ובחריה מר רב
 יעקב הכהן בר מר רב מרדכי י"ד שנה, ובחריה מר איכומאי אחוהי בר
 מר רב מרדכי ח' שנים, וביוחסין הנל דף פ"ט ע"ב שורה נ' כתוב ובאילן
 ק' שנה שעמדו במחסיא גאונים מר רב הילאי בר רב מארי ט' שנים,
 ואחריו מר איכומאי אחוהי דרב מרדכי, ונתפלא מדוע לא בא יחוס רבי
 יעקב הכהן בס' יוחסין כמו שהוא לפנינו בתשובה, ע"כ דע קורא נעים
 שהמעתיק ביוחסין לקח את רב הילאי ועשה ממנו רב נהילאי ולקח אותו
 ורבי יעקב הכהן שאחריו והציגו במאה שנים הראשונים בגאונים מחסיא,
 וע"כ כתב היוחסין אחוהי דרב מרדכי כי לא נשאר ר' יעקב שיאמר עליו
 אחוהי ואח"כ בר מרדכי כמו שהיא לפנינו: והוא אצל ר' יעקב הכהן
 אמנם עם כל זאת ויזפו נכר מרחובו כי רב מרדכי מאן דבר שמייה
 הכא שיאמר עליו אחוהי גלא ע"כ שהנוסחא היתה לפניו כמו שהיא
 לפנינו, אמנם הוא קלקל וז"ל הטוב יכפר בעדו כי שך לפנינו את דרך
 האמת בסדירים: והוא אצל ר' יעקב הכהן
 אמנם מי הכניסו בצרה הזאת, ולמה היה לו להחליף למחוק
 ולהעתיק, גם זאת לא יפלא ממך קורא הנעים: הוא החיבור
 הבט נא קורא נעים בתשובה שלפנינו צד מ' שורה ט"ז נמצא שאמר
 שם הגאון רב שרירא ואילן תומת מאה שנה ר"ל שהגאונים שהזכיר שם
 שמלכו שם בקורא ממר רב חנניה עד רב ביבוי הלוי כולם מלכו במשך
 מאה שנה. ר' יחוס גאונים ביוחסין
 אמנם כאשר נמנה את פרטם לא נמצאם אלא שבעים ושבעה שנה
 ע"כ חשב לחקן את דברי רב שרירא במה שלקח את שנות רב נהילאי
 שרזיו ט' שנים ואת רב יעקב הכהן שהיו שנותיו י"ד שנה ס"ה משניהם
 כ"ג שנה ועם הע"ו שנה אחרים יהיה סך הכל מאה שנה, אמנם גם
 בחקנת קלקלתו זאת עלו ביוחסין שבושים כאשר עיני הקורא יחוו,
 אמנם האמת הוא שנשלמו המאה שנים עם שנות אלה שני הגאונים
 אלא שלא לא היה לקחת את שני הגאונים ולהציגם בראש מאה שנה,
 ולהשאיר עוד רב הילאי במאה שנה השניים שע"ו הקדים שני גאונים
 במשך שבעים שנה וגם דזשאיר לנו רב נהילאי אחד במאה שנה השניה
 שהוסיף לנו רב הילאי אחד שלא היה ולא נברא, והמופת ע"ז שהמאה
 שנה נשלמו בשנות שני רגאונים של המאה שנים האחרים הוא זה, כי
 אם נמנה פרטי שנות הגאונים מן רב הילאי עד רב סעדיא יהיה סך הכל
 מאה וחמישים ושלוש שנה, ואם נוסף עליהם עוד מאה שנים שלפניהם

יהיה א"כ בנאוני סורא מן מר רב חנניה עד רב סעדיא מאתיים וחמישים
 ושלוש שנה, מה שלא יתכן שהרי רב סעדיא נעשה לגאון בשנת רל"ט
 לשטרות אלא ע"כ שבאמת השנים ממר רב חנניה עד רב ביבוי הלוי
 הם שבעים ושבעה שנה, וע"כ יהיה ממר רב חנניה עד רב סעדיא
 ערך ר"ל שנה וט' שנה המה אשר נבלעו בבין מלכא למלכא, והגאון
 רב שרירא לא הייק לכרוב אחרי רב יעקב הכהן ואילן תומת מאה שנה
 והקדים לכרוב קודם רב הילאי ואילן רזומת מאה שנה, ומעתה אין
 פרץ ואין צוחה יעלוו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם :
 והנה יש לי להעיר על עוד שינויים אשר נמצאו בענין ההוא אשר
 אנחנו עוסקים בו בין העסקת יוחסין ובין החשובה אשר לפנינו ולתראות
 כי היא הנכונה :

והנה דף פ"ט יוחסין הנל שורה ו' ובתריה מר רב יהודאי בר מר
 אחונאי כהנא בר מר רב הונא, והנה בראות עין יפלא מדוע עוב הגאון
 רב שרירא את דרכו ויחס את הגאון הזה בשלשה דורות שלא כמנהגו
 בשאר גאונים אמנם בתשובה שלפנינו כתוב ובתריה מר רב אחונאי כהנא
 בר מר רב פפא, והנה אנחנו רואים שהגאון הזה שמו היה רב אחונאי
 ולא רב יהודאי אמנם ביוחסין יש שם מעות סופר או קלקל המעתיק, וצ"ל
 שם ובחר מר רב יהודאי מר רב אחונאי כהנא שר"ל ובחר רב יהודאי
 ר"ל רב יהודאי בר נחמן שהיה גאון קודם לו נעשה אחריו לגאון רב
 אחונא, ומעתה לא היו שני גאונים זה אחר זה בשם רב יהודאי כפי
 נוסחא המוטעת ביוחסין אלא הראשון היה רב יהודאי והשני רב אחונא :
 אמנם עוד שינוי אחד נמצא שביוחסין כתב רב אחונאי בר רב הונא
 ולפנינו כתוב רב אחונאי בר רב פפא, הנה גם שינוי זה נולד מהשמטת
 גאון אחד שהשמיט, שהרי בתשובה שלפנינו כתוב ובתריה מר רב אחונאי
 כהנא בר מר רב פפא ח' שנים ובתריה מר רב חנינאי כהנא בר מר רב
 הונא ח' שנים והמעתיק ביוחסין הלג' מן כהנא הראשון לכהנא השני,
 ומעתה נולד לנו גאון חדש בנאוני סירא, והוא רב חנינאי בר מר רב
 הונא הכהן שלא ידענו אירחו עד רזיום הזה, ולא זאת בלבד עשה לנו
 המעתיק הזה, אמנם גם מקוצר רוח, ומכלי דעת דברי הגאון עות ושחת
 דברים רבים כדברים נעימים של הגאון רב שרירא :

הנה הגאון רב שרירא נשחמש במלת וידוע, ובאורה פשוטה נודע
 או מפרסם ד"ט, כאשר רצה להודיע שם אויה גאון על שם עירו, או
 כינויו כתוב מלת וידוע, וכאשר יאמר הלועז (ער וואר אונטער דען נא-
 מען בעקאנגט) והנה עתה ראה נא דף פ"ט שורה י"ו יוחסין הנל כתוב
 ובתריה מר רב נטרונאי בר רב נחמיה ומלך בשנת אלף וידוע דמר רב
 ינקה חתניה דהוה פחתן בדבית נשיאה איסקיף מרות על רבנן וערק

למתיבתהון ובתריה מלך בר רב יהודה ובתריה מלך מר רב יוסף דהוה ידע בכל כותחאי שנדה אלף והמשיך הנה רישא וסיפא של זרה המאמר קשה ההבנה אמנם בתשובה שלפנינו צד ל"ט שורה י"ב כרזוב ובתריה מר רב נטרונאי בר נחמיה מלך בשנת אלפא ותלחין, וידע במר בר ינקה והוה מחתן בכיה נשיארה ואחקיף מרות על רבנן דמתיבתיה וערקו מנהון לסורא עד דנחית נפשיה דמר בר ינקה והדרו למתיבתהון ור"ל שרזגאון רב נטרונאי היה נודע בשם כינויו מר בר ינקה והיה חתן לנשיא, ונתנארה וורק מרה בבני הישיבה, וע"כ ברחו בני הישיבה דפומבדיתא לסורא עד שנפטר מר בר ינקה שהוא רב נטרונאי ושבו התלמידים לפומבדיתא, ואחר מר ינקה מלך רב יהודה ואחר רב יהודה מלך רב יוסף שהיה מעיר בר כותנאי או בי כותנאי :

עוד שם ביוחסין הנל דף הנל וזמנא חדא ארזו ואיתרמו דהווי כבי כנושתא דבר נשלה בכלא רבתי וכד קם שליחא דצבורא ואכריו שמעו מאי דאסברוה ראשי מתיבתא למימר בכו ישראל, וליכא דשמיע להון כד אמר ראשי מתיבתא, והנה כל המאמר הוה בתמונתו זאת, לא יביניהו אדם לדעתי :

אמנם בתשובה שלפנינו צד מ' שורה ב' מלמטה ואחו לבנדאד ואיתרמו כבי כנישתא דבר נאשלא בכללה רבתיא וכד קם שליחא ואכריו שמעו דסברו ראשי מתיבתא למימר, בכו ישראל דליכא דשמיע ליה הכין אר"ל שהיה זה כשבת כללה בשבת הגדול שהוא לפני פסח שהוא שבת הדרשה שהיו דורשין ראשי הישיבות, כמו שפירש רש"י בברכות דף ו' ע"ב ואז הכריו השליח צבור שמעו מאי דסברו ראשי מתיבתא למימר בלשון רבים מפני שהיו אז שני ראשי ישיבות בכית מדרש אחד, וע"ז בכו ישראל מפני המחלוקת שהיו שני ראשי ישיבות שלא שמעו וארז מעולם :

עוד שם ביוחסין דף ה' שורה ו' מלמטה ובתריה מר רב אחאי דהוה ובתשובה אשר לפנינו מר רב אחאי כהנא, ודנה לפני המעתיק ביוחסין היה חיבת כהנא ממושטת וקרא דהוה חתת כהנא :

עוד תשוב ותראה שגיאות והשטמות אשר נעשו ביוחסין, הנה ד"מ ביוחסין הנל דף פ"ט שורה י"ב ובתריה מר רב איכומאי גאון אחי אבין דמר רב אברהם גאון בשנת קכ"א ולא הוה דוכתיה דהוה מר אהרן קמיו דהוה אב בית דין והוה גמיר ועדיף טפי מיניה, מיהו ע"י חלום אדברוה למר רב יוסף גאון והוה חסיד טובא וכולי, גם כוה יפלא לראור עין, רב יוסף מאן דכר שמי' הכא, ועתה הבט נא בתשובה שלפנינו צד מ' שורה כ' ובתריה מר רב איכומאי גאון אחי אבין בריה דמר רב אברהם גאון בשנת קכ"א ובתריה רב יוסף בריה דמר רב אבא בשנת קכ"ח ולא הוה דוכתיה, והוה אית מר רב קימיו אב דהוה גמיר ועדיף אלא ע"י חלום אדברוה למר רב יוסף גאון והוה חסיד טובא ווקן מאור :

והנה הנוסחא מתוקנת כאשר היא לפנינו :
ועתה יתגלה לנו שבוש אחר ביוחסין שכתב ובתריה מר רב איכומאי גאון אחי אבין דמר רב אברהם גאון שוה דבר שלא ירזכן שהרי רב אברהם כהן הגאון נפטר קודם שנת אלף ע"כ שהיה גאון פומבדיתא וקדם רב דודאי שמלך בשנה הזאת כמו שנוכר בתשובה שלפנינו צד

ל"ט*) אלא וודאי הגרסא הנכונה היא כמו שהיא לפנינו שכתב ובתריה
 מר רב איכומאי אחי אביו, ר"ל אחי אביו של רב רבי כהנא גאון בר
 בר חנינא שמלך לפניו, ואם כן היה יאחיו של רבי חנינא גאון שהוא
 היה באמת בנו של הגאון רבי אברהם הכהן שמלך בפומבדיתא בשנת
 צ"ג כמו שנוכר בתשובה שלפנינו צד ל"ט ה', וזה ברור כשמש, ומה
 יתברר לנו כי מר רב רבי כהנא שם עצם שלו היה רבי וכהנא הוא ר"ל
 שרזיה כהן :

הנה ער דהנה עורנו י"י להסיר המכשולות והמעות מתשובות רבינו
 שרירא, ע"י השינויים העיקריים אשר מצאתי בין שתי העתקות והנה עוד
 שינויים קטנים רבים אשר לא רציתי לשים עין עליהם, והנחתים לקורא
 המשכיל יראה וישפוט, כן יפתח י"י לבי בהוראתו וחכמתו למען אובל
 להוציא לאור עוד דברים טובים אשר נטמנו בחובי, לחועלות אוהבי
 תורה ודורשי חכמה ויהי נועם י"י אליקינו עלינו ומעשה ידינו כוננהו :
 חצרה הנה החלונות וההשמטות אשר הערותי על מעתיק התשובה
 ביוחסין לא על המעתיק החכם ר' שמואל שלום מדפיס הראשון את
 דיוחסין חלונותי כי נחברר לי שכמה מאות שנים לפני ר' שמואל זה נעשו
 השבועים בתשובה הזאת ונוסח המקולקל כזה הוא אשר בא ליד רש"ש
 הגל ואותו הדפיס ביוחסין, וכרוך י"י אשר בימינו אלה הקרה לפנינו נוסח
 כ"י כאשר רזיה בימי נעוריו מאת צאת מידי הגאון רבי שרירא נקי מכל
 חטא ושליחת יד :

7

פיוט אשר אשש שהוא מפתח לברוך שאמר ביום הכפורים מהרב רבנו
 יצחק אבן גיאת עם פירושו מהרב ר' שמעון בר צמח דוראן הראשון
 ו"ל ה"ה ה"י עד היום בכתובים :

מ ב ו א

אמר המעתיק**) זה הפיוט נמצא ביד החכם השלם הדרגן הנפלא הרב מו"ה
 מיכל זקא סד מבי דיכא רבא דק"ק צרלץ יע"א והוא צטוב לבו העירכי
 להעתיקו ולהוציאו לאור עולם לכל יאבד מעשה רב משני הגאונים האלה וכן עשיתי
 ונתתיו ליד החכם הר"ר בערל גאלדבערג לספקהו לזה הקונטרס, ומי יתן וגם
 אחרים אשר להם מעטניות כאלה יראו ויעשו כמוהו להכות בהם דורשי המדע ולשוק,
 והרב הנזכר כתב מאמר קטן לתמו בראש הפיוט כמו מובא וזה לשונו :
 רצנו שמעון בן צמח דוראן ז"ל נמפתח הכפרים המחזרים ומנוח (בסוף תשובותיו
 היקרות) הזכיר ג"כ פירושו על קצת פיוטים אשר יקדו רבנים וזכמים גדולים הוציאו
 מהמדרש ובתוספת פיוט אשר אשש. אך מי היה מייסדו כי נדע לא גלה את
 אונכו ואי מקומו לא הודיענו. ומי לא יספון לדעת שם מחבר הפיוט הזה אשר

*) אך יהיה רב איכומאי שטלן מתיישב שם אחריו אחי של אביו .
 **) המעתיק הוא החכם כוכב טוב (שטערן) אשר הביא לבית הדפוס את הספר היקר ונחבתי
 העדיף להכס קדונו ר' שלום פרמן והוא חסד הקונטרס כזה לדי להדפיסו .

לפרשו התכונה רוח רב גדול ושר ליהודים, כי לולא היה המצנר אחד מהגדולים
לא יתכן שיצא אחריו הרשב"ץ למלאות את דבריו ולדרת לבוך דעתו אשר גלה
ברצו ולזהיות לנושא כלים לאם אשר מליצה חדות לו, ועתה חכה ד' לדי מחזור
מכנה אלגויר כ"י על ביר וראה זה מנצתי שם לשחרית י"ב פיוט אשר אשש מיוסד
ע"פ א"ב להרב הקדמון רבנו יצחק בן יהודה אבן גיא רב ומורה בקהל אלסאפה
כפטר שנת תתקמ"ט כפי עדות הראב"ד בספר הקבלה ובעל היוחסין ומובא ממנו
הרבה בפוסקים, בכלבו, ברא"ש ובנו בעל העורים, בספר מנורת המאור לר"י
אבובא ובזו"ת מהר"ק (א"ת סי' ט') הקרובים יותר לזמננו. פירושו על מסכתות
הביא הרמב"ם בס' פאר הדור (סי' ט"ו), והרב הגדול הזה חבר ג"כ פיוטים
מועשה ידי אמן במלאכת השר והמשקל, והמה נהגים אלל אשכ"י היושבים באפריקא
ובפרט בקהל טריפולי י"ה. רבים נוהס באו בדפוס במחזור מכנה טריפולי שפרטיו
רגננת (נדפס פעם שנית בוויניציא שנת תע"א). הפיוטים האלה הם על פי הרוב
קצי ההכנה וזריכין באור רחב כי פעמים יסד המשורר בנין מליצתו על דברי אגדה
ועל פי הרוב ירה אבן פתחה על הקדמות ידועות והנחות ומסכתות הטבע כפי מצבה
ומועמדה אלל הערביים בזמנו. על הקושי הזה כבר העיר המשורר ר' יהודה אלחרזי
בתחמומי (שער ג') כי שירי ריא"ג הנה, עמוקים ומהבין רחוקים" וצאמת ובנדק
שפט, וכן תמצא שאחת על מה שכתב הרב ז"ל במחזור שלו (א"ת רשב"א כי
תקל"א הביא ג"כ לקמן בפ"י זה לרשב"ץ, וכן בתשובותיו הביא ממנו סמוכין כמו
בא"ת סי' ז"ב ועוד במקומות אחרים וגם בצאת רשב"ש תקי"ג כראה להגיה ריא"ג
מוקוס ריא"ף). הפיוט אשר אשש איננו במחזור טריפולי הגם כי ריא"ג הוא שם
בעל הסדר לו"כ שחרית מוסף מנחה וכעילה. אך בני אלגויר שמרוהו ופותחין
בו תפלת שחרית יו"כ וכפי עדות כתוב המחזור חבר הרשב"ץ פירושו אשר כתוב
שם אחר כל עאמר ומאמר מהפיוט להפיק שאלת אחד מן החזנים וגם שם החזן
כשאר לנו על ידי כתוב*) המחזור אשר באמונה יתירה הודיע לנו כל הכונע
לענינו דהיינו בעל הפיוט, המפרש ושם האולל הפירוש. והחזן האולל היה ר'
דוד בר שמואל קולאיו בצרש"ך, אב ובנו שיהם חזנים קבמים ופכנדים כנראה
מהתשובות שערך הרשב"ץ אל שניהם. גם הודיע לנו הכותב שר' דוד החזן הי'
תלמיד הרשב"ץ. ועתה הא' לך קורא יקר שתי סגולות יקרות עדן לא שפתן עינך.
שנת והתעלם בהגלות תעלמות חכמת קדמוננו כאשר שמה כפשי על אשר הביאן
אלוק בניי. יחיאל מיכל קוש הכו"ח פה ק"ק ברלין יום עש"ק ה' בסלו הר"ה.

אמר המעתיק מן וולת, למחר משכומין" עד, אשר במ נחקק הכל
ונשלם" ונצאתי במחזור הנזכר ולא חסרת דבר וגם כתתיו למדפיס
באותה תמונה כאשר כתובה שמה דהיינו אחר כל מאמר הפירוש לעשות כמותכתה
זה הפיוט מיוסד ע"פ א"ב אלל אותיות א' ב"ג כפולית. פיוט אשר אשש

למחר משכומין ובאים לכה הכנסת וקורין הבקשות והברכות והומירור
כמו ביום ראשון של ר"ה עד שמונעים לברוך שאמר וקודם שיתחיל
ברוך שאמר פורח החזן כנעומה רשות זה יסדו הרב הגדול כמהה"ר
יצחק ן' גואת ולה"ה על דרך המדרש ופירש אותו מורינו הרב הגדול
הרשב"ץ ולה"ה וז"ל שאלני אחד מהחזנים לפרש לו פיוט אשר אשש
שהוא מפתח לברוך שאמר ביום הכפורים.

(*) אמר שומעין הו' חשש ס"ט בה"ר אהרן צדור כ"י עמשפחה ידועה ומיוחסת בש"מ הרבנן.

בעור האל אשר אין לו ראשית ואחרית אכתוב סדר חפלת שחרית .

ברוך אשר אשר אשש דוק וחוג בעשרה מאמרות וכללם, ברוך בוראם במאמר ראשון והשלים בו שכדלולם, ברוך גודל שבעה מרומות ושבע ארמוות ומוגבירם, ברוך שאמר והיה העולם .

פירוש אשש הוא לשון יסוד מן לאשי קיר חרשת ובלשון רז"ל כתאשו הפך היו מופקקים הנזכ' במדרש רבה על הברכות שכתבך יעקב אבינו ע"ה*) דוק וחוג הם שמים וארץ שנאמר הושב על חוג ארץ הנוטה כדוק שמים כי הארץ היא המרכז לעגולת השמים כמו שהחוג מרכז לעגולת המחוגה ובעשרה מאמרות נבראו כמו שזכרנו במערת אבות ובה כסמכו כל המדרשות ולא נחלקו אלא בפירושים היכן נזכרו אלו המאמרות בפרשת בראשית כמו שאפרש אחר זה . ואלו העשרה המאמרות כללם במאמר אחד כמו שפירש אחר זה . וזה המאמר הראשון אינו נועשה מאמרות כדעת המזכיר הזה אלא הוא מאמר כולל כל הבריאה שנאמר בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ ומאמר היה שם שנאמר בדבר ה' שמים נעשו . וכן אמרו במסכ' ראש השנה ובמסכת' מגילה . ובוה המאמר השליש שבלו"גם והוא יסודם כתרגום הסודה אשתכללת וכן תרגום אונקלוס ויכלו השמים והארץ ואשתכללו ולשון ויכלו הוא גם כן לשון כלו והשלמה . ע"כ השלים בו שכלולם . וכן השכלול עצמו הוא תשלום הבנין כמו שאמרו בשמות רבה דוד יסד הבית שלמה שכללו ואמרו בספרי בית המקדש בניו ומשכללו על ידי זהובבל יסד הבית הזה וידיו תבנענה תרגום יונתן שריאה למבני ביתא הדין וידוי ישכללויה . תרגום כלית יופי ממשכללת בשופרי ושורייא ישתכללון פסוק בעורא ואמר המזכיר הזה כי במאמר הזה נבראו יסודות שמים וארץ ואל"כ נבראו הפרטים בעשרה מאמרות זה אחר זה כמו שפירש והוא שאמרו במסכת' סנהדרין שמים וארץ נבראו כאחד שנאמר קורא אבי להם יעמדו וחדיו ואל"כ נתגלו ההויות אחת אחר אחת כמו שזכר הרבה זרעים כאחת ובמיתוס זה אחר זה כמו שאמרו בבראשית רבה והוא שאמרו הן הן מאורות שנבראו ביום ראשון ולא תלאם עד יום רביעי , כלומר שיסודם נברא ביום ראשון ונתגלו ביום רביעי , ובבראשית רבה אמרו לבריאה השמים קדמו ולשכלול הארץ קדמה וזה המאמר שהוא מאמר בראשית בעלי הגמרא הבניסוהו במנין עשרה מאמרות וכן בב"ר . אבל המזכיר לא הבניסו במנין כי סמך גזה על אבות דר' נתן שלא הבניסוהו במנין המאמרות ודעתי לומר כי זה המאמר הוא יסוד כל הנבראות ואין ראוי למנות אלא המאמרות שהם בפרט שנאמר בהם ויאמר ע"כ ברוך גודל ות***) פי' כל זה היה במאמר בכלל בראשית מה שכתוב את השמים ואת הארץ כי מלבד גלגל ערבות וגלגל המולות שהם ככללים נשם דוק יש שבעה רקיעים שהם לשבעה כוכבי לכת והם ש"צ"ם ח"ג"כ"ל ובפרק אין דורשין אמרו שבעה רקיעים הם ולוין , רקיע , שחקים , זבול , מעון , מוכן , ערבות . ושבע ארמוות הארץ היא בחלקת לשבעה איקלימים כמו שפירשו חכמי הטבע וסמנו הכפואה והאזטגוניות אע"פ שהארץ אינה אלא כאחד כדור אחד באמצע הגלגלים אבל היא בחלקת לפי מנהג לבפון ולדרום שבעה חלקים ונקרא כל חלק איקליס . ובגביר'ם ר"ל כי נתן לכל חלק גבול מיוחד כי יש איקליס שהמים והלילות שזים לעולם , ושאר האיקלימים יתחלפו באריות ובקניור בקץ ובחורף וישתנו בתקופת יסין ובתקופת תשרי ומה החלוק ימשך חלק במוגים ובטנעים כמו שהוא נודע

(*). אחר המעמיק ו"ל המדרש שם שזיו הנדבות ומופקקות בידו והיכן נתחננו בידו ע"כ . (***) אחר המעמיק לדעתי הוא ד"ת והשלטו או ותו כמו שזכרנו למתב ונחמד או וכולי .

מזכמת הרפואה ויש צמדגש חיות וצמדגש משלי ובויקרא רבא צפרשת אמור אל
הכהנים ששמות שצעה ארצות הם, ארץ, ארץ, ארץ, ארץ, ארץ, ארץ, ארץ, ארץ, ארץ, ארץ.

ברוך אשר ברא במאמר ראשון גלגל פלא בפציון פצה, ברוך בורא לו צורה
כצורת יציר בפרצוף ופדחת ומצח, ברוך גאה אשר בידו שרביט מצדו חיים
ומצדו רצה, ברוך אל חי לעד וקיים לנצח.

זה המאמר הוא ויאמר אלהים יהי אור והוא ויאמר ראשון האומר צמעה צראשית
זה האור הראשון הוא מופלא מידיעתנו כי לא ידענו מה הוא, והפילוסופים
קוראים אותו גלגל השכל ובראו צדיבור זה והוא בפציון פצה מן פניתי פי אל ה'
ומן פצמו ורננו. ברוך בורא לו צורה ות' פירש כי מזה האור נשתלבו הגשמות
אשר גופות בני האדם מושג להם וזהו מותן להם אותה הצורה הנכבדת שכל
הצורות שהיא צפרצוף. ופדחת בלשון רז"ל כמו מנח בלשון הכתוב והוא ככל לשון
וכאלו אותו גלגל פלא יש בו אותה צורה והוא כדפוס אל צורת האדם אשר הגשמה
כאלה מומנו כמו שסדר ר' יהודה הלוי ז"ל *), הכן הגשמות עם האור הראשון
החלה דבר ה' וכן הוא צמדגש רות וצמדגש רצה וצילמדנו פרשת תדוע,
וצמדגש אחר וקדם צרתי שפירושו אחר למעשה צראשית וקודם למעשה יום
ראשון. גאה הוא הקב"ה שהוא מתגבה צמדת רחמים וצמדת הדין אל הגשמה
הוא, ושבע מלכות אשר בידו מצדו חיים לצדיקים ומצדו רצח ומיתה לרשעים.

ברוך אשר דלה במאמר שני רקיע מאחו פני כסא, ברוך השת בין דוק
לדוק חמט מאות ביום המעשה, ברוך ומדחולל ומשובח ומפואר
ומרום ומתנשא, ברוך אומר ועושר.

ברוך אשר דלה ות' פירוש דלה הגבים כמו ארומך ה' כי דליתני, וצמאמר
שני באמר ויאמר אלהים יהי רקיע והגביבו והקפילו וחזקו כמו שדרשו
צב"ר יהי רקיע יחוק הרקיע שהיו רפויים ביום ראשון וגער בהם ביום שני ונקדשו
שכאמר עמודי שמים ירופפו ביום ראשון ויתמהו מנגרתו ביום שני, וכן כתב רש"י
ז"ל בפירוש התורה, ולשון מאחו פני כסא מקפילו פני השמים הנקראים כסא
ושכאמר השמים כסאו, וכן אמרו רז"ל שם גלגלה טפה אמצעית ונעשו שמים זה
לשון מאחו פני כסא וכן אמרו שם יצאה אש שלו ולתכה פני קרקע והוא שכאמר
פני כסא. ברוך השרה בין דוק ות' כנר אמרו רז"ל שיש בין גלגל לגלגל מהלך
חמש מאות שנה צפרק אין דורשין, וכן דעת חכמי התכונה שיש מרחק גדול כמו
שכתב הר"מ ז"ל בצפר מורה הנבוכים ולא שיש חלל ומקום פנוי בין גלגל לגלגל
שהרי פירשו חכמי הטבע שאין מקום ריקן אלא עובי הגלגל הוא זה השיעור.
וצילמדנו למדו עובי הרקיע הוא מהלך חמש מאות שנה מהכתוב שכאמר הכוכבים
מומסילותם כלחמו עם ספרא הכוכבים יצאו בקערירות הגלגל והגיעו עד הארץ
ויש מן הארץ עד לרקיע מהלך ת"ק שנה ואם כן עובי הרקיע מהלך ת"ק שנה כי
הכוכב מומלא כל עובי הרקיע. ברוך המהולל ות' מנזאר הוא רז"ל עם היות
מרחק גדול מהארץ לרקיע העליון והקב"ה מתנשא עליו כמו ששיצו לאומר אעלה
על צמתי עב אדמה לעליון צפרק אין דורשין.

ברוך אשר זרם במאמר שלישי רומים ויוחילם ויוחיים, ברוך אשר חק למן
חק וגבול ואח גלימו בקדושת שמו מאיים, ברוך טופפם ומודדם בשערין
מרחחיל במאמר ובמאמר מסיים, ברוך גזור ומקיים.

* אמר חזקוניק כפיוט דברי אלוהה הכוזאל כפגמי אין אשר בדיקו וניחום שם צמעות לרמב"ן.

ברוך אשר זרם ות' זה המאמר הוא ויאמר אלמים יקוו המים שהארץ היתה
 מוכסה כלה במים וזוה המאמר יקוו כל המים לים אוקיינוס והאיזק מועט
 את המרובה כמו שאמרו במדרש רבה ובמאמרו של הקב"ה גורמו ובגרו בשטף וזרם
 כמו שאמר זרם מים כבירים שופים • ומהחילם מלשון ירבו הכופים על הזוחלים
 לשון הגרה וכן אמרו בב"ר יקוו המים הה"ל מן גערמך יוכסון והיו כובעין, וזהו
 רחיים כתרנוס מים חיים מין כובעין מן מוכו שיש להם חיות במקומם ואינם כמו
 מן האגמים והמקוואות. ברוך אשר חק ות' פירושו כי נתן להם חק וגבול כמו
 שאמר ויפק דלתים ים ואשבור עליו חקי ואשים בריח ודלתים ואומר עד פה תבוא
 ולא תוסיף ופה שית בגאון גליך וכן כתוב חק חג על פני מים וכן כתיב אשר
 שמי חק גבול לים חק עולם ולא יעברוהו ויתגעשו מים ולא יעברוהו וצבוא גליו
 טבחים וסקיטס ולא יעברו הגבול אפילו יתגעשו ויעלו עד למרום וכמו שאמר בפרק
 המוכר את הספינה דאמרת לה גלגל למצרתה מצרתי מן שבת מירד בעלמא דלא
 אחרצתיה אמרה לה לא תא חזי גברתיה דמרך דאפילו מלא חוטא דחלא לא עברי
 שאמר האותי לא תיראו באם ה' אם מפני לא תחילו אשר שמי חול גבול לים •
 ומה שאמר בקדושה שמו מאיים כלומר מפחד הוא רומז למה שאמרו גם בגמרא
 האי גלגל דמשבע לספינתיה אית לן אלוותא דחקיק עילויה אהיה אשר אהיה י"י נבואת
 מיסין • טופפם ומודרם הוא כפל לשון מלשון רז"ל ביומא מרות טפופות לא מוקות
 ולא גדושות והוא מלשון אשר ה"ף ובלשון המשנה על דאטפת אטפוד ורז"ל פירשו
 מלשון זה הלך ועפוף תלכנה שהיו מאלכות ארוכה בנד קצרה כדי שתראה נפה
 עליה כמ"ש בפרק כמה אשה יונאת • ופ"י השיר הוא כי השם ית' מוד בשעלו
 מים מדה שלמה ולא גרועה וזה במדרש רבה ובמדרש תהלים ולא מוקפה שיספר
 לעולם אלא מדה טפופה בינונית כמו שאמר מן מוד בשעלו מים וכן כתיב ומים
 תכן במדה, וכל מעשיו במאמר מתחלה ועד סוף ולא צפועל •

ברוך אשר ירה במאמר רביעי אבן פנה וקו ירוק השית, ברוך כוננה בהרים
 ובקעות וימים ונהרות ברק ורעם ורוח חרישית, ברוך לרובש אוררו והארץ
 האירה מכבודו כאור העשית, ברוך עושה בראשית •

פירוש המפורר זה כדחק במקום הזה לפי שספר מאמר בראשית מעשרה מאמרות
 הוצרך לתקן מאמר יקוו המים לפני מאמרות כדי ששלים עשרה מאמרות
 בפ' בראשית עד ויכלו וצאלו אמר ויאמר אלמים יקוו המים ויאמר אלמים תראה
 היבשה כי מלאכת המים אחת היא ומלאכת הארץ אחת ואמר כי במאמר רביעי
 ירה אבן פנה כמו שאמר או מן ירה אבן פנתה • וקו ירוק דהשירה וזהו שכתוב
 שם קודם זה הפסוק מן שם ממדיה כי תדע או מן נטה עליה קו ומה שאמר
 המפורר קו ירוק הוא מה שאמרו בגמרא חגיגה בפירוש תורה וזוהו אבנים מפולמות
 לחות כמו דגים מפולמים וכן הוא בספר יצירה וכן הוא אומר ונטה עליה קו
 תוהו ואבני זהו ופירוש זה כי בתחלת הבריאה ברא הארץ והיסודות שקראה אבן
 פנה למה כלומר קומר בלי צורה הוא הקומר הראשון שאמרו הפילוסופים וא"כ
 הלבישו צורה כשהקפידה וזהו הקו הירוק שנטה עליה וזו היא שמה שאמרים קו"ל
 שמתה הושת העולם • ברוך כוננה בהרים ות' הכל הוא כמו מה שכתוב במזמור
 הללו את ה' מן הארץ כי הוא יסוד לרבע יסודות שהם אש רוח מים עפר והמורכב
 מהם • והרים ובקעות הם יסוד הארץ שהיא למטה מהכל וימים ונהרות הם יסוד
 המים המקיף על הארץ וברק ורעם ורוח הם יסוד האויר המקיף על המים ואש
 הוא מקיף על הכל • והשלים ברוח חרישית מפני הפרו ופירוש חרישית חוקה כמו

רוח כערה הנאמר באתו מומור וקראה חרשית מלשון הכתוב ביונה ופירשו רז"ל בפ' כ"ג הגט שהו' מלשון שתיקה וכן ואתם תחרישון שהיא בחוקתה משתקת כל הרוחות מלשון בחרים ובקביר שבהוא מנשבת עושה תלמים תלמים בים שיראו בים מקומות שקועים כאלו נחרש הים וכן פירשו בעלי הפשט חרשית בשמי פנים אלו ע"ד כמות. ברוך לובש ות' אמר זה לפי שאמר שכתוב או מי ירה אבן פתה כתוב ברוך יחד כוכבי בקר על כן אמר הארץ האירה מכבודו כי הארץ חסוכה מועמה ואין בכל הסודות חשך אלא על הארץ על כן היא מונעת מומנו אור השמש בלילה מה שאין כן בכל היסודות כי הם ספיריים וחסו הראות נכבד בהם והארץ היא חסוכה ואינה מאירה אלא כשזרחת עליה החמה והיא אורה של מעלה כמו שאמרו במדרש תלים ומאותו אור שהוא אור הכבוד האירה הארץ והוא שנמשך אחר מי ירה אבן פתה ברוך יחד כוכבי בקר והארץ האירה מכבודו פסוק הוא ביוזקאל במראה הארבעה. אור העששית הוא אור הכר הדולק בעששית של זכוכית והוא לשון רז"ל בברכות בפ' אלו דברים ובפ' וזמא מדליקין.

ברוך אשר מלל במאמר המישי וגם רדשא הארץ, ברוך נוחן טעם וריח באזלף ומאחיים והשעים מוני דשאים במרץ, ברוך השם בן ערו שלשים באילנות למחיה ולגדור פרץ, ברוך מרחם על הארץ.

פירוש מלל וגם הוא פירש אחד במלות שוכת כי ונס הוא כמו נאס מן ויכאמו נאס ורז"ל נשתמו בו בחברון אלף כמו נמתי לו כס לי וזהו מאמר ויאמר אלהים תדשא הארץ. ברוך נוחן טעם ות' כן קבלו רז"ל כי כן הוא מינין הנמחים שיש בהם טעם וריח כי אותם שאין להם טעם כגון אילני סרק אינם צמיחין זה, ומא יבא להם מינין זה מגמטריא של א"ר"ק, וכן אפשר לומר כי יבא להם זה ממה שפי' בד"ר הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ כלומר שטר לשון ממשלה שאין לך כל עשב ועשב למטה שאין לו מול ברקיע שמכה אותו ואומר לו גדל והם קבלו חז"ל שהם צמיחין אלף ונאחיים ותשעים, ואע"פ שקמתי התכונה לא נבאו אלא אלף ושנים ועשרים אפשר שיש נאחיים ושבעים ושמונה יותר ולא השיגום לרוב קטנם, וכן בדרך ארץ וכה אמרו שהם הוא שוכן בשלש מאות ותשעים רקיעים ויבא להם זה מגמטריא של שמים וכן כתב הרב רבינו יצחק אבן גיאת זלה"ה במחזור שלו שהם שלש מאות ותשעים רקיעים ופירש הרשב"א זלה"ה שיבא לו זה מהמדרש ואע"פ שנגמרא פרק אין דורשין אמרו שבעה רקיעים וכן בעלי ארבעינות שהוסיפו עליהם לא הגיעו לזה המספר רז"ל קבלו זה המספר. ברוך השם ות' כמו שהזכיר בדשאים המינים שיש בהם טעם וריח כן באילנות לא הזכיר אלא אותם שעושים פירות ולא אילני סרק, ולמה הזכיר בן ערו כי אין שם אילני סרק וכבר אמרו במדרש כי העושים פירות הם שלשים עשרה מהם נאכל פנימם וחינוכם כמו גרוגרות וזמורים, עשרה מהם נאכל חינוכם ולא פנימם כגון תמרים והדומים להם ולוחים והדומים להם, עשרה מהם נאכל חינוכם ולא פנימם כגון תמרים והדומים להם ועשרה אילני סרק כמו שאמרו במסכת תעניות ובמסכת בבא בתרא שבעה מיני ארזים הם שנאמר אתן במדבר ארז עשה ות' הוסיפו עליהם שלשה אילנים. ערמונים אלמוגים ות'.

ברוך אשר עשה במאמר ששי שני מאורות בגלגלי עליות, ברוך פועל שבעה כוכבים ושנים עשר מולות במפעלות הושיות, ברוך צורפם לאוחות ולמועדים ולימים ושנים לדורי נשורה, ברוך מרחם על הבריות.

ברוך אשר עשה ות' הפירש זהו המאמר ויאמר אלהים יחי יאורות ברקיע

השמים שנבראו שני המאורות הגדולים שהם השמש והירח ושנעשה כוכבי לכת ושנים עשר מזלות לאותות ולמועדים כמו שמשלים בפסוק שהשלים והוא ויאמר.

ברוך אשר קרא במאמר שביעי ישרצו המים במקראו, ברוך אשר רצף שבע מאות ושמונה מנויים במבטאיו, ברוך אשר שח במאמר שמיני הוציא הראץ להרבות מבראיו, ברוך משלם שכר טוב ליראייו.

פירוש זה המאמר הוא מה שנאמר ויאמר אלהים ישרצו המים. ברוך רצף שבע מאות ות' קבלה ביד מו"ל שהם שבע מאות ושמונה מיני דגים ולולי קבלתם אי אפשר לנו לדעת זה בחקירה וגם הפילסוף לא דבר בזה בספר צעלי חיים לא הגיעה חקירתו בזה על כן לא היתה לו קבלה ומהנביאים רז"ל קבלום. ברוך אשר שח ות' זה המאמר הוא מה שנאמר ויאמר אלהים תוציא הארץ נפש חיה למינה והם דגים לאין מספר בהמות וחסות ורמש מלבד עופות ודגים שנבראו ביום חמישי ולפי שהם דגים אמר להרבות מבראיו שהרבה אותם על יום שנבראו ביום חמישי ולזה כיון המוזכר בלשון על זה שאמר מה רבו מעשך ה' זה היום הגדול ות' שם ורמש ואין מספר ות' וכונו שהיה ר' עקיבא אומר כשהיה דורש בפר' שרטים מה רבו מעשך ה' כמו שנאמר במסכת חילין.

ברוך אשר חכן במאמר רישעי אדם הראשון בצלמו, ברוך אשר יצר גוף במאמר עשירי בשר טובשרו ועצם מעצמו, ברוך קורא ארבעים יום קודם יצירתו הולך בת פלוני לפלוני בתעצומו, ברוך הוא וברוך שמו.

ברוך אשר חכן ות' זהו מה שאמר הכתוב ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. ברוך אשר יצר לו ות' זה המאמר נראה מהנמרא שר"ל שעשרה מאמרות הם קודם פגשת ויכולו הוא ויאמר להם אלהים פרו ורבו כי אין פריה ורביה בזולת נקבה אבל מאבות דר' נתן נראה כי זה המאמר הוא ויאמר אלהים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו וזהו המאמר נבראה חוה ואע"פ שכתב אחר יום הששי אותה פגשה של אלה תולדות השמים והארץ היתה ביום הששי ואין מוקדם ועאוחר בתורה, וכן אמרה בברייתא של שלשים ושתים מדות שהתורה נדרשת בהם שזהו מנעשה פרטי של יום שהוא יום הששי, ובפסיקתא ובפרקי ר' אליעזר גם כן אמרו כי לא טוב היות האדם לבדו הוא ויאמר עשירי וכן הוא בב"ר ויש שם מי שמחליף לא טוב היות האדם לבדו עם רוח אלהים מרמפת על פני המים אבל ויאמר אלהים פרו ורבו אינו בריאה, ויובטחין ויאמר אלהים הנה נתתי לכם וזה אינו נראה כי הם כותבים מאמר אחד לאדם וזהו ובגמרא אמרו שהם שתי יצירות וכן הוא דעת המוזכר שאדם וחוה לא נבראו במאמר אחד כי הם שתי יצירות כמו שאמרו במסכת' ברכות בפרק אחרון ובפרק עושין פסין ולכן שתי ברכות נתקנו בשבע ברכות ויגר האדם לאדם ויגר את האדם לחוה כמו שאמרו בפרק ראשון ומכתובות. ברוך קורא ות' כן אמרו במסכת' סנהדרין פרק כהן גדול ובבבא בתרא בפרק המוקנא והם אמרו כי זהו בזווג ראשון אבל בזווג שני קשה לזווג כקריעת ים סוף.

ובפרקי ר' אליעזר אמרו נעשה מאמרות נברא העולם ובששעה כללם שנאמר ה' בחכמה יסד ארץ כוכן שמים בתבונה נדעתו תהומות נבקעו והם חכמה ותבונה ודעת כי כן נחלק העולם לששעה עולם השפל שהיא חכמה כפלאה עולם התיכון שהוא עולם הגלגלים שהאדם מנין בהם דבר מתוך דבר שמתנועתם אנו מנינים שם להם מניעם והם השכלים הנפרדים, ועולם העליון הוא עולם המלאכים שהם דעת ואשל

על כן בקראים שכלים נפרדים כלומר נבדלים מחומר ונאלו השלשה שמות היה מתואר
 בכלל שחומר ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ונדעת לפי שהמשכן היה
 רומז לזה. כי הוא נחלק לשלשה חלקים בית קדש הקדשים רומז לעולם המלאכים
 שהם הכרובים פורשי כנפים כמו שכתב בדברי הימים ולתצפית המרכבה הכרובים
 והב לפורשים וסוככים על כן היו פורשי כנפים כמו המלאכים הכראים לנביאים.
 ובית הקודש שש המכורה בשבעה נרותיה כמו שבעה כוכבי לכת, והאלתן בשמים
 מערכות ש המערכת כמו גלגל המזלות שהם שנים עשר מזלות ששה נפויים וששה
 דרומיים כנגד עולם הגלגלים, והחצר שיש שם מזבח אש תמיד על המזבח לא תכבה
 כנגד עולם השפל שהוא עולם ההויה וההפכה ועל זה אמרו ז"ל בפרק אחרון מצרכות
 יודע היה בכלל לברך אותיות שבהם נברא העולם. וכן כתוב במלכים כי בחכמה
 ובתבונה ונדעת נבנה בית המקדש וכן כתוב בחכמה יבנה בית יי ובתבונה יתכונן
 ונדעת חדרים ימלאו והמדרשות דורשין בבית המקדש שיבנה במהרה בימינו וכן המדרשות
 כלם מהכיוון כי המשכן הוא דוגמא לעליונים וז"ל כללו אלו העשרה מאמרות
 בשלשה, והם צנתשנה ונדיבור ונמעשה והמשל כי כשהאדם הוא רוצה לעשות מעשה
 יתאזר תחלה מה שירצה לעשות ואח"כ מדבר בפיו להוציא כלי למעשה ואח"כ עושה
 אותו כדרכו ובקב"ה הכל הוא דבר אחד כי מתשבתו הוא דבורו והפעולות הם
 יוצאים למעשה כדרכו ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור וזהו מה שאמר בעל ספר
 יצירה בספר וספור כמו שפירש בעל ספר הכוזר.

(ולפי זה נא משלו ויאמר אחר שפירש העשרה מאמרות ויען ויאמר)

שמעון בנו צמח	הואל לבאר את
פיוט אשר אשש	מפתח ליום כפור
המאמרות הם	בפרט עשרה אך
בכלל שלשה הם	ספר ספור
נעים בשירותיו	פירוש בטוב ביאור
כדת וכהלכה	יפה ברוב שיפור
פירוש קרובה זו	בו שמחה נפשי
למאד והיה לי	גילה כגיל יום פור

(וזה אשר דבר הה"ר דוד זלה"ה ב"ר שמואל חלאין כ"ע האזל על פירוש אשר
 אשש והוא תלמוד הרשב"ץ זלה"ה)

לרב שמעון אשר פירש לרוד	עשרה מאמרות הם כללם
בתוך שלשה אשר המה בחכמה	ובתבונה ודעת צורם הולם
כבוד עליון ואמצע ושפל	בעולמות שלשה ושבילם
וסוד משכן ובית קדש קדשים	כרובים פורשי כנף באולם
ובית קדש מנורה הם ושלחן	שתיים מערכות בו וכלם
שנים עשר אשר המה בערך	למזלות שנים עשר במשלם
שבעה כוכבי לכת בדוגמת	שבע נרות מנורה הם כהלים
החצר במזבח אש בחוכו	באש רמזיד ולא תכבה לעולם
ודוגמתו בעולם ההויה	וההפכה בעון צורם מחוללם
ומחשבתו והדיבור ומעשהו	בהק האל דבור אחד לכלם
בתוך ספר ספור כללם	אשר במ נחקק הכל ונשלם :

ת ם

